

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

KATEDRA PSYCHOLOGIE

TERAPIE PACHATELŮ PARTNERSKÉHO NÁSILÍ

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Ilona Gillernová, CSc.**

Vypracovala: **Marie Toufarová, DiS.**

2006

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala za použití pramenů uvedených v seznamu použité literatury.

V Praze, 12. prosince 2006

.....
Marie Toufarová, DiS.

Poděkování

Za odborné vedení práce, oporu a cenné rady bych chtěla poděkovat paní PhDr. Iloně Gillernové, CSc.

Děkuji také všem pracovníkům v poradnách pro rodinu za jejich ochotu k vyplnění dotazníků, bez něhož by tato práce nemohla vzniknout.

Mé poděkování patří dále pracovnícím z občanského sdružení ROSA za jejich vstřícnost, podněty a poskytnuté studijní materiály.

Můj velký dík patří všem mým blízkým, kteří mi pomáhali a povzbuzovali mě ve chvílích dobrých i zlých.

Motto:
„Být a nebít“

Abstract

The first part of this work sums up the topic of relationship violence. It deals with a specific character of partner abuse, its effects and its prevalence. It goes through myth and facts associated with abusive relationship and mentions some possibilities of solution.

We wanted to chart the experience with relationship violence and obtain expert suggestions to the treatment of perpetrators from professional community.

For this purpose we created a questionnaire that tracks the awareness and attitudes towards intimate violence and treatment of perpetrators.

The final task of this work is to propose a model for group therapy of violent partners based on all resources that we rifle through in previous chapters.

Key words:

partner violence

treatment of perpetrators

group therapy

abusive relationship

Obsah

Obsah	1
Úvod.....	2
1. Partnerské násilí	4
1.1. Specifika a formy partnerského násilí.....	4
1.2. Důsledky partnerského násilí	10
1.3. Výzkum partnerského násilí.....	12
1.4. Mýty o partnerském násilí	17
1.5. Teorie partnerského násilí	23
2. Osobnost pachatele partnerského násilí	30
3. Možnosti psycho-sociální a terapeutické intervence partnerského násilí	36
3.1. Prevence partnerského násilí.....	37
3.2. Terapie pachatelů partnerského násilí	40
4. Cíle a úkoly pro praktickou část projektu	46
4.1. Metoda získávání dat	46
4.2. Charakteristika souboru a sběr dat	47
5. Výsledky průzkumu a jejich analýza	50
6. Návrh koncepce terapie pachatelů partnerského násilí v ČR.....	734
6.1. Cíle terapie	73
6.2. Role terapeuta	73
6.3. Koncepce postupu terapie pachatelů partnerského násilí.....	75
6.4. Příklad	90
7. Diskuze.....	93
8. Závěr	97
9. Literatura.....	98
Přílohy	105

Úvod

Rodina by měla být místem bezpečí a jistoty. Ve spojení s partnerským násilím však hovoříme o prostředí narušeném, kde nedochází k adekvátnímu uspokojování potřeb všech členů rodiny.

Téma partnerského násilí zůstávalo v naší společnosti po dlouhou dobu tabu. V posledním desetiletí se tato problematika začala pomalu otevírat. Proběhlo několik reprezentativních výzkumů zaměřených na vnímání partnerského násilí u laické veřejnosti a jeho prevalenci v celkové populaci. Neziskové organizace se snaží pomáhat obětem, informovat je, podporovat a dostat je eventuálně ze spárů násilníka. Pomalu se začíná zvyšovat i zájem státu a politiků, kteří si dali za cíl formou pozitivní změny legislativy ochránit oběť od dalšího abusivního chování jejího partnera.

Co je ale příčinou násilného chování pachatele vůči své partnerce? Může společnost nějak eliminovat násilí, které se odehrává za zavřenými dveřmi mezi lidmi, kteří si kdysi slibovali lásku a oddanost? Kam se poděla úcta a respekt k člověku tak blízkému? Lze pachatele partnerského násilí otevřít oči, aby si uvědomil důsledky svého chování a přijal za ně odpovědnost? Toto jsou otázky na které je nutné si odpovědět a které mě přivedly k volbě tématu diplomové práce.

V zahraničí byly zřízeny tréninkové programy pro terapii pachatelů partnerského násilí zaměřené na eliminaci jejich abusivního chování. Tyto programy jsou vhodným alternativním řešením partnerského násilí, které neposílá odsouzené do věznic.

Abychom mohli zavést terapii pachatelů partnerského násilí do praxe i v Česku, je nutné nejprve znát prevalenci a specifika partnerského násilí v naší zemi. Musíme se zamyslet nad osobností pachatele partnerského násilí a příčinou jeho abusivního chování. Je nutné zmapovat celkové nastavení odborné veřejnosti k partnerskému násilí, abychom zjistili potřebu společnosti po zavedení této terapie.

V úvodních kapitolách se proto zaměříme na partnerské násilí jako takové. Přiblížíme specifika, dynamiku a formy partnerského násilí. Rozkryjeme mýty,

kterými je toto téma opředené. Budeme se podrobněji zabývat teoriemi vysvětlujícími příčiny partnerského násilí a osobností pachatele. Zamyslíme se nad různými možnostmi psychosociální intervence do této problematiky, zejména pak nad terapií pachatelů partnerského násilí.

Cílem této práce je pomocí autorského dotazníku zmapovat informovanost o partnerském násilí u odborné veřejnosti a získat cenné připomínky a názory na zavedení terapie partnerského násilí od erudovaných odborníků s mnohaletou praxí.

Tyto poznatky získané z prostudovaných materiálů a z vyhodnocených dotazníků pak chceme využít k praktickému návrhu terapie pachatelů partnerského násilí, který by se dal využít v tuzemských podmínkách.

1. Partnerské násilí

Partnerské násilí se v podstatě shoduje s definicemi domácího násilí. Je útokem na lidskou důstojnost, ohrožuje zdraví a ve vyhrčených případech i život oběti. Odehrává se mezi partnery, kteří jsou nebo byli spojeni společným soukromím. Je jím obecně rozuměno takové chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach z toho druhého. Pachatel partnerského násilí prostřednictvím útoků, napadání a výhrůžek získává moc a kontrolu nad obětí.

Jedná se o jednu z nejrozšířenějších forem násilí páchaného mezi lidmi, přičemž je současně formou nejméně kontrolovanou a co do své frekvence a závažnosti nejvíce podceňovanou. Podle empirických šetření postihuje asi 10% partnerských vztahů, přičemž naprostou většinu obětí tvoří ženy (MPSV 2006).

Je nutné zmínit, že existují i případy, kdy ženy fyzicky napadají své partnery, a že k partnerskému násilí dochází i v homosexuálních vztazích. Ovšem nejčastějším pachatelem partnerského násilí je muž v heterosexuálním vztahu. Proto v této práci budeme obecně mluvit o ženách jako o obětech a o **mužích jako o pachatelích partnerského násilí**.

1.1. Specifika a formy partnerského násilí

Partnerské násilí se odehrává mezi dvěma lidmi, kteří jsou anebo byli spojeni společným soukromím. Obvykle sdílejí řadu společných znaků. Pojí je společné bydliště, finance, děti, okruh známých apod. K typickým znakům partnerského násilí patří především:

Soukromí jako místo činu

K partnerskému násilí dochází uvnitř intimního vztahu mezi mužem a ženou. Agresor na svoji oběť útočí v soukromí, případně někde v ústraní, což ve většině případů znemožňuje nebo znesnadňuje prokazatelnost, a navíc odrazuje případné svědky či potenciální pomoc od zásahu, protože „to se přece týká rodiny“ (Vaničková 2003).

Přítomnost dětí

Partnerské násilí se nejčastěji odehrává v soukromí rodiny, doma za zavřenými dveřmi, beze svědků. A pokud svědci existují, jsou jimi většinou bohužel děti. „Podle Světové zdravotnické organizace (WHO) je přítom pouhá přítomnost dětí při napadení matky kvalifikována jako psychické týrání dítěte“ (ROSA 2003, str. 6).

Pachatel zůstává na místě činu

V případech domácího násilí násilník neopouští „místo činu“ - díky určité toleranci totiž neočekává, že by za své chování mohl být odsouzen či potrestán. Je to naopak oběť, která je nucena opustit domov a uniknout tak další eskalaci násilí a ochránit svůj život i životy dětí (Koordona 2006).

Ambivalentní vztah pachatele a oběti

Hirigoyen (2002) zdůrazňuje pachatelův ambivalentní vztah k oběti. Na jednu stranu se pachatel snaží udržet svou partnerku v závislosti na sobě, na druhou stranu se bojí citového přiblížení a dává okázale najevo svou nelásku. Přítom má strach, aby ho oběť neopustila.

Stejně tak oběť chová k agresorovi ambivalentní postoje. Oběť má ze svého trýznitele strach, ale současně jí na něm záleží (Voňková, Macháčková 2003).

Okrajová role vnějších startérů násilí

Pohnutky pachatele k násilí mezi mužem a ženou uvnitř partnerského vztahu se zásadně liší od běžného kriminálního násilí. Domácí agresor se nepovažuje za kriminálního, nemá pocit, že by páchal velké nepravosti. Jeho násilné chování není instrumentální ani typicky afektivní (tj. páchané ve stavu silného emocionálního rozrušení) a nelze jej uspokojivě vysvětlit ani působením situačních faktorů. Také provokace ze strany oběti nepřicházejí příliš v úvahu, neboť oběť partnerského násilí se vyznačuje takzvanou extrémní laskavostí, tedy že z násilnického partnera má strach a dělá vše pro to, aby mu vyhověla a vyhnula se tak dalšímu násilí (Čírtková 2002). K násilí nakonec dochází pouze za účelem pokoření a ovládnutí partnerky (Vaničková 2003).

Cyklický charakter násilí

K násilí ve vztahu nedochází neustále, ale v cyklech. Střídají se období usmiřování, omluv, období relativního klidu a později narůstání tenze a násilí. Tyto fáze se neustále opakují.

Nárůst intenzity

Partnerské násilí má svou příznačnou dynamiku se stupňující se tendencí. Předchází mu často snaha izolovat partnera od ostatního sociálního okolí a omezování či přímo zakazování běžných kontaktů s přáteli a známými. Vlastní domácí násilí začíná plíživě - drobnějšími výpady a útoky. Zatímco oběť má tendenci je omlouvat jako ojedinělé excesy, agresor své ataky stupňuje. Z jednotlivé rány se stává bití, k úderům se přidávají kopy a podobně. „Platí empirický poznatek, který byl shrnut do následující lakonické charakteristiky: Domácí násilí vždy eskaluje a nikdy neskončí samo od sebe“ (Čírtková 2001, str.15).

Dlouhodobost

Partnerské násilí má vždy svoji historii. Začíná často velmi nenápadně, takže si jeho prvních příznaků oběť často ani nevšimne. Pokud se ovšem domácí násilí hned v počátcích nezastaví, má stupňující se tendenci - opakuje se a nabývá na intenzitě. Oběť se tak následně není schopna vůbec bránit. Její situaci komplikuje jak blízký vztah k pachateli, tak také například i pocit naučené bezmocnosti a bezradnosti (ROSA 2006).

DYNAMIKA A CYKLUS NÁSILÍ

Partnerské násilí není jev vyskytující se náhodně nebo jednorázově. Má svou příznačnou dynamiku. Často začíná nenápadně a rozvíjí se plíživě. Pachatel se může snažit nejprve oběť sociálně izolovat, zakazuje jí, aby se stýkala s přáteli a známými, s vlastními rodiči a podobně. Poté může přejít k fyzickému násilí, které začíná nejprve jednorázovými a drobnějšími útoky. Oběť bývá fyzickým útokem zaskočena a snaží se jej omlouvat jako ojedinělý exces. Agresor zpravidla postupně stupňuje intenzitu svých útoků. Určité jeho charakteristiky, které shodně

popisuje většina obětí, ukazují na cyklickou povahu tohoto jevu. Cyklus se periodicky opakuje a je téměř jisté, že znovu dojde k násilí. Pokud někdo z členů rodiny nevyhledá pomoc odborníka, roztáčí se kruh násilí stále rychleji.

Myšlenku, že k partnerskému násilí dochází v určitém cyklu, vyslovila poprvé na základě svých studií Walkerová (1979). Tato teorie vychází ze svědectví týraných žen, že k násilí nedochází permanentně. Ochota obětí zůstat v násilném vztahu je udržována cyklickým střídáním násilí s obdobím relativního klidu (in Eigenberg 2001).

Cyklus násilí se skládá ze tří fází:

1) Fáze vzrůstajícího napětí

Tato fáze začíná drobnými incidenty verbálního, emocionálního nebo fyzického násilí, přitom pomalu narůstá jejich intenzita a frekvence. Agresor je „posedlý“ hledáním chyb a nedostatků v chování oběti. Vědomě či podvědomě sám vytváří stále více situací, ve kterých nachází oprávněnost pro nové násilí. U oběti se zvyšuje napětí a strach z možného násilí, snaží se partnerovi ve všem vyhovět, aby se vyhnula vyvolání zlosti u agresora. Pokud se oběti nedaří agresora uklidnit, pocítuje vinu a akceptuje část zodpovědnosti za jeho jednání (Prokopová, Vavroňová 1997).

Fáze vzrůstajícího napětí může trvat od několika minut až po několik měsíců.

2) Fáze násilí

Fázi incidentu charakterizuje nekontrolované uvolnění napětí, které se nahromadilo v průběhu první fáze. Otevřené násilí může mít za následek zranění, případně až smrt. Právě nepřítomnost kontroly a destruktivita odlišuje toto stádium od drobných incidentů fáze předcházející. Spouštěčem této fáze bývá jen zřídka chování oběti. Častěji jím je externí událost nebo vnitřní stav agresora. V průběhu incidentu se oběť cítí bezmocně. Akutní incident je relativně krátká fáze, může trvat „jen“ pár minut až 24 hodin.

3) Fáze klidu a líbánek

V průběhu této fáze se násilník omlouvá, slibuje, že se násilí už nikdy nebude opakovat, projevuje lítost nad svým chováním. Tato fáze bývá nejdelší na počátku vztahu, ale v průběhu času se obvykle stává výrazně kratší, až téměř vymizí velmi rychlým přechodem do fáze narůstání tenze.

V anglosaské literatuře se setkáváme s názvem fáze „líbánek“ (*honeymoon stage*), neboť usmíření přináší období dočasné harmonie a štěstí (Dutton 1996).

Obrázek: Cyklus násilí.
(Převzato a upraveno z http://www.law.indiana.edu/pop/domestic_violence/cycle.shtml,
in Vargová 2005, str. 27.)

Cyklus násilí se zrychluje zkracováním a posléze vymizením epizod klidu a „lásky“. Dlouho si ani jeden z partnerů nemusí uvědomit, že se v jejich vztahu děje cosi patologického. Žena si jednání svého partnera vždy „nějak“ vysvětlí, případně jí vysvětlí partner, že příčinou je vlastně ona. To ji utvrzuje v dojmu, že problém musí hledat v sobě a že pokud se vyvaruje svých „chyb“, nebude k násilným incidentům docházet.

Situace se stává neúnosnou ve chvíli, kdy násilí působí jako prostředek dočasného sblížení a upevnění vztahu. Mezi partnery žijícími v takovémto vztahu

vzniká patologická vazba, která udržuje týranou ženu ve vztahu a odrazuje ji od odchodu. (Gjuričová, Kocourková, Koutek 2000).

FORMY PARTNERSKÉHO NÁSILÍ

Kromě specifických znaků můžeme u partnerského násilí popsat i typické formy násilí. V násilném vztahu se může vyskytovat pouze jeden druh, ale častěji se objevuje v kombinaci více forem násilí. Nejčastěji uváděnými druhy partnerského násilí v literatuře bývají *psychické, ekonomické, sexuální a fyzické násilí*.

Psychické násilí zahrnuje citové a slovní týrání, vyhrožování, zastrašování, manipulaci¹ apod. Poznámky zaměřené na slabá místa oběti, vyhýbání se dialogu, odmítání vysvětlení, neurčité náznaky vedou k destabilizování oběti. Týrání se dále projevuje hrubým nadáváním i před dětmi, zesměšňováním a ponižováním ve společnosti, stálým vyvoláváním sporů, sekýrováním, odpíráním pozornosti, křikem, demonstracemi síly, výhrůzkami sebevraždou (vraždou, jiným destruktivním činem), pokořujícími poznámkami či gesty, odpíráním spánku nebo potravy, ničením majetku, týráním oblíbených zvířat, naváděním dětí proti partnerce, apod.

Agresor obvykle vyhrožuje oběti, že pokud násilí oznámí nebo podá žádost o rozvod, dostane ji do psychiatrické léčebny, tím jí připraví o děti a úplně ji zničí. Obvinění oběti, že se zbláznila, vymýšlí si, popřípadě má sebevražedné sklony, je velmi časté. Agresor používá těchto vyjádření k tomu, aby odvrátil pozornost od vlastních činů hledáním problému v druhé osobě.

Sociální izolace je zvláštní formou psychického teroru, kterou agresor často používá jako prostředek kontroly oběti. Bývá realizována bráněním styku s rodinou a přáteli, kontrolou korespondence a SMS zpráv, nečekanými „kontrolními“ telefonáty a návštěvami, vyslýcháním („kde jsi byla, s kým, o čem jste se bavili...“), nucením setrvat doma namísto chození do zaměstnání, příkazováním určitého chování a oblékání, zákazem zájmů apod.

¹ „Manipulace je způsob komunikace, kdy pod vlivem emocionálních argumentů rozhodujeme, měníme své postoje, jednáme v souladu s cíli manipulátora.“ (Spurný, 1996, s.15)

Ekonomická kontrola znamená zneužití moci disponovat finančními prostředky. Agresor kontroluje veškeré příjmy oběti, zatajuje výši svého příjmu a majetku, do rodinného rozpočtu přispívá pouze nedostatečnou částkou nebo nepřispívá vůbec, brání oběti ve vydělávání vlastních peněz, nutí ji k odchodu ze zaměstnání, ničí její majetek a osobní věci.

Sexuální násilí (zneužívání) zahrnuje zejména donucení násilím nebo hrozbami k pohlavnímu styku či sexuálním praktikám, které oběť odmítá.

Zdá se, že cílem různých forem sexuálního násilí je spíše než samotný pohlavní styk upevnění moci a sebeúcty.

Fyzické násilí zahrnuje například fackování, bití, kopání, třesení, strkání, lomcování tělem, škracení, pálení, mlácení o zeď, rány pěstí, tahání za vlasy, smýkání po bytě, držení, pálení (cigaretou), házení předmětů po oběti, ohrožování nožem, jiným ostrým předmětem či jinou zbraní a podobně. Fyzické násilí podle zkušeností obětí časem eskaluje a stává se čím dál tím častějším a brutálnějším. Následkem fyzického násilí může být i smrt jednoho nebo obou partnerů.

Všechno začíná většinou verbálním násilím. Ale i kdyby verbální násilí nikdy nepřešlo ve fyzické, je to stále násilí. Přestože nezanechává podlitiny a monokly, může oběti způsobit stejné utrpení a vzpamatovat se z něho může trvat stejně dlouho (Marrewa 2002).

1.2. Důsledky partnerského násilí

Oběť partnerského násilí

Partnerské násilí se na **kvalitě života oběti** podepisuje různými způsoby. Empirická šetření podávají přesvědčivé důkazy o závažnosti důsledků domácího násilí. Podle Van Dijk (1998) referovala čtvrtina obětí o poklesu sebedůvěry (přesně 26%), depresivními stavy trpělo 16% obětí a 12% týraných osob si

stěžovalo na problémy s navazováním vztahů. Vedle obvyklých poznatků však autoři doložili i existenci neuvědomovaných následků partnerského násilí. Zjistili totiž, že oběti partnerského násilí mají větší zdravotní potíže somatického i psychického rázu než normální populace bez zkušeností s domácím násilím (Van Dijk at coll. 1998).

Také Bútorová a Filadelfiová (2005) poukazují na souvislost mezi úrovní násilí v intimním vztahu a zdravotními důsledky. Čím extrémnější formy násilí ženy od svého partnera zažívají, tím více zdravotních problémů se u nich vyskytuje. Mezi oběťmi partnerského násilí na Slovensku se některé zdravotní problémy fyzického i psychického druhu vyskytují čtyři- až pětkrát častěji a u značné části žen se kumulují. Ženy se cítí zdravotně omezovány ve svých aktivitách a užívají v nadprůměrně vyšší míře léky na potlačení bolesti. S růstem intenzity násilí se samozřejmě dramaticky snižuje i míra spokojenosti s rodinným životem.

Děti - nepřímé oběti partnerského násilí

V kontextu sociálních věd je partnerské násilí závažný sociálně patologický jev, který má devastující dopad na celou rodinu. Násilím trpí nejen přímá oběť, ale i další členové rodiny, zejména děti (tzv. nepřímé, skryté oběti).

Dítě se také emočně váže více na matku a pozdější zdravé zpřetrhání a transformace těchto vazeb mohou být velice obtížné. Rodina tak přestává plnit své základní funkce (Bútorová, Filadelfiová 2005).

Otcové, kteří se dopouštějí násilí v rodině, svým dětem neposkytují pozitivní model mužské role. Dítě se v takovém prostředí učí, že násilí vůči ženě a dětem je součástí mužské identity. Dlouhodobým následkem zažitého násilí mezi rodiči tak může být nápodoba abusivního chování ve vlastním partnerském vztahu v dospělosti. Teze o transgeneračním přenosu násilí (Berry 2000; Schneider, 2000; Shipway 2004; Lovaš 2001) je dnes odborníky všeobecně přijímána (in Čírtková 2006a).

Následky na pachateli partnerského násilí

Méně známé jsou následky, které zanechává užívání násilí na jeho původci. Lze předpokládat, že pokud nejde o jedince s disociální poruchou osobnosti, selhání v partnerském vztahu snižuje obecně sebeúctu i u agresora, zvyšuje jeho nejistotu pokud jde o vlastní interpersonální dovednosti a následkem učení upevňuje sociálně deviantní vzorce jeho chování (Netík, Voňková 2004).

Ekonomické škody partnerského násilí

Domácí násilí působí též nezanedbatelné ekonomické škody. Přestože celkové náklady lze odhadnout jen velmi obtížně a některé následky zřejmě zůstanou skryté (například ztráta zaměstnání či pracovní absence následkem zranění či izolace oběti, náklady na řešení potíží, které se projeví v dalším životě oběti, apod.), je nepochybné, že řadě obětí musí být věnována více či méně nákladná zdravotní péče a řadou pachatelů se zabývá systém trestní justice. Barnett a kol. (2005) uvádějí odhad ročních nákladů na domácí násilí ve Spojených státech, který jen v oblasti zdravotnictví činí 4,1 miliardy dolarů. Odhad ročních nákladů systému trestní justice v New Yorku na domácí násilí činil v 90. letech minulého století nejméně 41 milionů dolarů. Je nepochybné, že ani náklady v ČR nebudou zanedbatelné (in Netík, Voňková 2004).

1.3. Výzkum partnerského násilí

Jedním z důležitých předpokladů eliminace partnerského násilí je zvýšení úrovně poznání a informovanosti o tomto negativním jevu ve společnosti. Na tuto dimenzi problému upozorňují všechny závazné mezinárodní i evropské dokumenty (Pekingská deklarace a Platforma pro AKCI, Komunitární rámcová strategie rovnosti mužů a žen, Doporučení Rady Evropy, apod.). Bez zjištění prevalence partnerského násilí a jeho specifík není možné vytvořit efektivní preventivní opatření a podpůrné aktivity.

Aktuální potřeba zvýšit tuto úroveň je v Česku, stejně jako v ostatních postkomunistických zemích, o to akutnější, že v západních zemích mají výzkumné aktivity tohoto typu už téměř 30ti letou historii.

Americký autor Richard J. Gelles (1985) vypracoval na základě dlouhodobého sbírání poznatků o domácím násilí typologii zdrojů dat o násilí v rodině. Uvádí tři hlavní zdroje dat:

- **Oficiální statistiky** založené na evidenci - například evidenci sociálních služeb či policejních kauz. Je ovšem zřejmé, že ne všechny případy násilí budou podchycené, protože ne všechny oběti vyhledají pomoc.
- **Klinické vzorky** jsou nejfrekventovanějším zdrojem zpráv o násilí v rodině. Patří sem zejména klinické studie psychologů v poradenských službách. O jednotlivých případech poskytují poměrně hluboké informace kvalitativního rázu, ty však nelze zcela generalizovat.
- **Náhodné výzkumné vzorky** umožňují získat reprezentativní poznatky. Tímto způsobem lze ale získat jen poměrně omezený okruh informací.

Výzkumnou pozornost je třeba zaměřit na zdokonalení zjišťování prevalence partnerského násilí, následky násilí a jeho souvislosti (vzájemná podmíněnost příčin a důsledků) ve všech třech výše jmenovaných oblastech. Průzkum se dále může zabývat informovaností a postoji veřejnosti vůči partnerskému násilí.

V České republice proběhl první sociologický výzkum v roce 2001. Pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ho provedla agentura STEM na vzorku 1720 respondentů starších 15 let.

Další reprezentativní šetření proběhlo v Česku v roce 2003 v rámci Mezinárodního výzkumu násilí na ženách. Toto šetření provedl Sociologický ústav AV ČR ve spolupráci s Filozofickou fakultou UK v Praze. Vzorek výzkumu tvořilo 1980 respondentek starších 18 let.

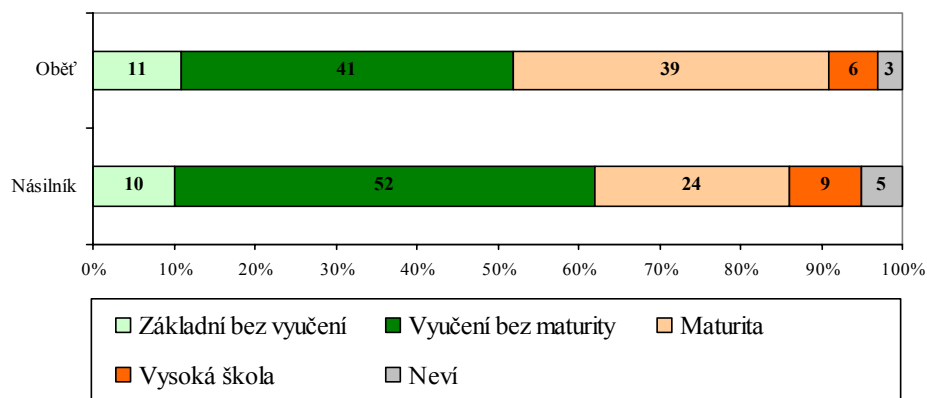
V červenci 2006 proběhl pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, a.s. druhý sociologický reprezentativní výzkum o domácím násilí. Stejně jako v roce 2001 ho zrealizovala agentura STEM (STEM 2006).

Podle opakovaného výzkumu agentury STEM (2006) má nějakou **osobní zkušenost s násilím** ve vlastním partnerském vztahu **cca 16 %** populace starší 15 let. Je třeba upozornit, že tyto údaje vycházejí z odpovědí lidí ochotných o svých osobních zkušenostech vypovídat, a lze předpokládat, že skutečná míra domácího násilí mezi partnery je u nás s velkou pravděpodobností **vyšší**.

Výzkum také prokázal, že ve velké části domácností, v nichž dochází k násilí mezi partnery, vyrůstají děti (80 %), a v téměř třech pětinach těchto rodin se násilí odehrává přímo před jejich zraky.

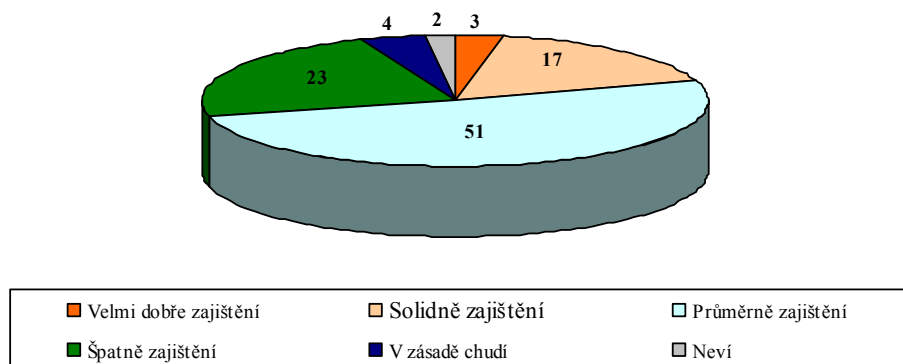
Ve výzkumu se potvrdilo, že **partnerského násilí se dopouštějí i vzdělaní lidé a lidé s dobrým materiálním standardem**. Podle výpovědí svědků nebo osob, které na vlastní kůži zažily domácí násilí, měly více než dvě pětiny obětí partnerského násilí (45 %) a třetina agresorů středoškolské nebo dokonce vysokoškolské vzdělání. V 70 % případů se násilí mezi partnery odehrávalo v domácnostech průměrně až nadprůměrně materiálně zajištěných.

„Jaké bylo vzdělání obětí násilí a jaké vzdělání měl násilník?“

Graf: Vzdělání oběti a násilníka (STEM 2006).

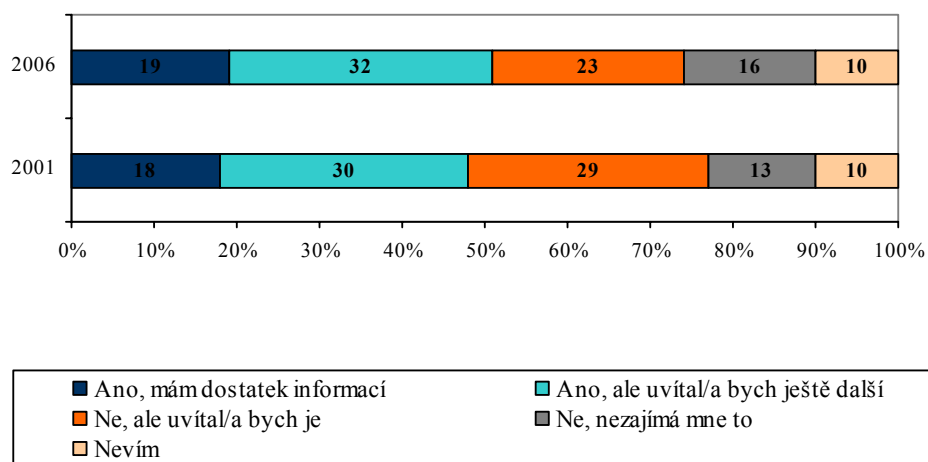
„Jaké bylo celkové materiální zajištění domácnosti,
ve které se odehrálo násilí, o kterém hovoříte?“

Graf: Materiální zajištění (STEM 2006).

Od posledního výzkumu STEM (2001) se **informovanost o problému domácího násilí** viditelně zlepšila. V současné době téměř všichni lidé (97 %) vědí nebo alespoň tuší, co si pod tímto pojmem představit. Stabilně špatná ovšem zůstává poučenost o tom, jak na domácí násilí reagovat. Dostatek informací má v současné době pouze 19 % veřejnosti, v roce 2001 to bylo 18 %. Zájem o získání těchto informací je přitom pořád poměrně velký, a to zejména u lidí, kteří se s domácím násilím již někdy setkali.

„Máte informace, jak se zachovat tváří v tvář domácímu násilí?“

Graf: Poučenost, jak reagovat (STEM 2006).

Pozitivně se změnilo **postoje veřejnosti k domácímu násilí**. Výrazně pokleslo mínění, že jde o okrajový problém, který je soukromou věcí rodiny. V roce 2001 mělo tento názor 43 % respondentů, dnes 28 %. Zároveň se od roku 2001 zvýšil z 61 % na 84 % podíl lidí, kteří domácí násilí považují za naléhavý problém, k němuž nemůže zůstat společnost lhostejná. Pozitivní změnou bylo rovněž mírné oslabení (ze 64 % v roce 2001 na 51 % nyní) jednoho ze základních mýtů o tom, že na pohled slušní lidé se společenským chováním se domácího násilí nedopouštějí.

Na druhou stranu výzkum STEM (2006) ukázal, že **některé rozpory a mýty v názorech na výskyt domácího násilí, zjištěné v roce 2001, přetrvávají** dodnes. Stejně jako před pěti lety velká většina veřejnosti (81 %) na jedné straně připouští, že domácí násilí je obecný jev, který se týká všech vrstev společnosti, na druhé straně téměř každý druhý člověk (48 %) podléhá mýtu, že k domácímu násilí dochází především v materiálně slabých rodinách. Stejně vnitřně nekonzistentní jsou i představy o tom, kdo jsou oběti domácího násilí. I tady stojí proti sobě stále stejně časté přesvědčení o tom, že obětí se může stát každý člověk (77 % v obou sledovaných letech) a mýtus o typické oběti jako slabé a bojácné ženě „putce“, která si nechá vše líbit (61 % v roce 2001, 68 % nyní).

1.4. Mýty o partnerském násilí

Násilí v rodině je opředeno řadou předsudků a mýtů, které výrazně podporují násilí vůči ženám a zlehčují jeho důsledky. Brání tak jeho aktérům a lidem mimo rodinu si uvědomit, že se často jedná o velmi závažnou trestnou činnost. Mýtům, které posiluje kultura, lze přisoudit funkci nástroje, který ospravedlňuje násilí mužů (Čermák 1999).

Všichni násilníci jsou stejní

Mnoho lidí se stále domnívá, že všichni agresori jsou jeden typ osobnosti. Opak je ale pravdou. Mezi násilníky můžeme rozlišit minimálně dva druhy. Každý typ má svou vlastní charakteristiku a je pro něj vhodný jiný způsob zacházení (Holtzworst-Munroe, Stuart 1994).

Pachatele partnerského násilí lze docela snadno identifikovat

Pachatel partnerského násilí má často „dvojitou tvář“. Podle Shermana (in Čírtková 2003) takzvaní „muži dvojitě tváře“ mají dvě stránky osobnosti - veřejnou a soukromou. Doma muž vystupuje jako agresor, ale pro okolí je to konformní, seriózní osoba.

Při objasňování situace, za jaké k násilné epizodě došlo, mají agresori triviální emocionálně nabitě důvody a stížnosti. Agresivní jednání většinou popírají a bagatelizují. Jsou přesvědčeni, že jsou to oni, kdo je obětí žen, nikoli naopak, protože ženy nedělají, co oni chtějí. Své chování často vysvětlují alkoholem, drogami či ztrátou sebekontroly. Alkohol však není příčinou, ale pouze katalyzátorem takového jednání. (Voňková, Macháčková 2003).

K násilí mezi partnery dochází zejména v rodinách s nižším sociálním statutem, kde partneři mají jen základní vzdělání

K partnerskému násilí dochází ve všech společenských vrstvách bez ohledu na vzdělání, příjmy nebo bydliště a mnoho pachatelů i obětí zastává významné společenské postavení. Na jeho výskyt nemá vliv věk, náboženské vyznání ani

rasa. Partnerské násilí se vyskytuje jak v heterosexuálních, tak homosexuálních vztazích (MV ČR 2001; STEM 2006).

Muži se většinou chovají násilně, jen když se opijí a nevědí, co dělají

U mnoha lidí stále přetrvává mýtus, že chování agresora je ospravedlnitelné. Násilný čin lze podle nich omluvit nebo vysvětlit například tím, že muž neměl v úmyslu ženě ublížit, ale nadměru pil alkohol nebo byl příliš rozrušen a pak nevěděl, co vlastně dělá, musel uvolnit své napětí, asi byl ve stresu a potřebuje pomoc apod. Ale příčinou násilí není alkoholismus partnera.

Ze vzorku sledovaného nadací ROSA (2001) vyplývá, že jen 28,6% agresorů napadlo svého partnera pod vlivem alkoholu. Ten slouží spíše jako výmluva pro násilné chování. I pro oběti je přijatelnější představa, že by je partner netýral, kdyby nebyl pod vlivem alkoholu.

Agresor v rozčilení nad sebou ztrácí kontrolu, nenese odpovědnost za své chování

Podle Pence a Paymar (1993) se agresor často svého násilného chování dopouští zcela chladnokrevně a vypočítavě, pouze bez přítomnosti svědků. Ve společnosti nebo před policií se dokáže velmi dobře ovládnout a ještě působit dojmem dokonalého muže, který se stará o svou nervově labilní manželku.

Oběti jsou za násilí také dílem odpovědné

Viktimizace, čili kladení části viny na oběť, se v naší společnosti projevuje nejrozličnějšími formami. Mnoho lidí stále hledá alespoň částečnou příčinu násilí mezi partnery v chování partnerky. Často můžeme slyšet i mezi odbornou veřejností názory jako: „... když neodejde, nechá si to líbit, neumí ho odmítnout, chybí jí pud sebezáchovy, ...měla by absolvovat nějaký kurs asertivity,... však si o to občas koleduje,...“ apod.

Partnerské násilí je sociální problém a odpovědnost za něj by měla přijmout celá společnost. Je na nás, abychom přestali omlouvat násilí agresora a zcela ho odmítli. Násilník má přece vždy možnost volby jak se bude chovat a když si zvolí násilí, měl by za něj nést odpovědnost. Jedině násilník je ten, který by měl být

obviněn a odmítnut společností, měl by nést za své jednání trest a snažit se o svou nápravu (Pence, Paymar 1993).

Oběti si často vymýšlejí a přehánějí, aby se pomstily svému partnerovi

Řada lidí se domnívá, že si ženy vymýšlejí a přehánějí, aby se pomstily svému muži nebo mužům obecně; aby chránily svou, beztak pochybnou, pověst; aby měly záminku k rozvodu apod. Týrané ženy se však za situaci v rodině často stydí, cítí se zmatené a vinné. Snaží se naopak partnerovo násilí z nejrůznějších důvodů utajit i před svými nejbližšími (Hirigoyen 2002).

Když oběť říká, že jí blízká osoba týrá a jinak jí ubližuje, je nutné jí věřit. Skutečné oběti domácího násilí zpravidla ve vyprávění minimalizují to, co se u nich doma děje. Realita bývá mnohem horší (Domácí násilí 2006).

Kdyby bylo násilí opravdu nesnesitelné, oběť by partnera opustila

Pro většinu lidí je nepochopitelné, proč týraná žena od svého partnera neodejde. Tím, že ve vztahu zůstává, je jí připisovaná odpovědnost za další násilné incidenty. Intenzita a nebezpečnost násilí se zvyšuje pozvolna v průběhu času. Žena mezi tím ztrácí vědomí hranic toho, co je pro ni nebezpečné, a začíná podceňovat vážnost násilných incidentů. Ženy dokáží setrvat ve vztahu s násilným partnerem z různých důvodů i několik let (Gender & sociologie 2001).

Mezi faktory udržující ženu v násilném vztahu a znesnadňující její odchod patří kromě psychologických mechanismů řada vnějších vlivů. Patří mezi ně nízká podpora okolí (oběti násilí často hovoří o neprofesionálním přístupu odborníků, kteří jim radí, aby muže neprovokovaly, snažily se mu vyhovět a podobně), ekonomická závislost na partnerovi, nedostatek alternativního bydlení či strach ze ztráty dětí (Vargová 2005).

Napadeným ženám se násilí a hrubost u mužů líbí, nebo je sexuálně vzrušuje; kdyby jim skutečně vadilo, dávno by partnera opustily

Někteří si vysvětlují setrvání oběti ve vztahu jejím masochismem. „Ženy, které protestují proti násilí, neví, co to je pořádný sex!“ Oběť by přece nezůstávala

ve vztahu, kde je k ní muž hrubý, bije ji, nebo ji nutí k pohlavnímu styku (Mythes justificatifs de la violence masculine par Sporenda 2004).

Podle Vavroňové žádné z žen, které vyhledaly ochranu a pomoc, se nikdy násilí nelíbilo. Ve skutečnosti jsou vyděšené a bojí se dalšího napadení. Za svou situaci se stydí a velmi dlouho ji skrývají. Později je pro ně těžké vysvětlit, proč mlčely tak dlouho a zbytečně tolik trpěly (Vavroňová 1997).

Partnerské násilí je projevem „italských manželství“

Násilné chování rozhodně není vyznáním lásky druhému. Nelze ho zaměňovat se škádlením či manželskou rozepří. Při hádce se jedná o konflikt dvou stran, které jsou přibližně stejně silné, vyrovnané. Většinou jde o konflikt zájmů, přičemž každá strana se snaží prosadit své stanovisko. Pokud je však mezi nimi nerovnost sil a moci (např. jedna strana prosazuje své zájmy prostřednictvím zastrašování, využívání fyzické převahy nebo ekonomickou převahou), už se nejedná o hádku, ta se mění v násilí (Cviková, Juráňová 2001).

Z pár facek ještě nelze dělat závěry o partnerském násilí

Násilí není možné nijak omlouvat. Fyzické nebo psychické týrání, které odráží moc nad druhou osobou, nemůže být soukromou záležitostí, nad kterou společnost zavře oči a vytěsni ji ze svého povědomí (LLP 2006).

I jediná facka je hrubé zcela nepřijatelné a neomluvitelné chování. Ať se děje, co se děje, násilí není v pořádku, nikdo si nezaslouží, aby byl týrán nebo ponižován. Bohužel partnerské násilí se často neomezí jen na pár facek (ROSA 2006a).

Partnerka by neměla svým chováním provokovat partnera, když ví, že má sklony k agresivnímu chování

Násilní partneri a někdy i okolí rodiny tvrdí, že je vyprovokovalo chování partnerky. To však je ve většině případů pouze následné hledání omluvy. Za záminku k násilnému chování může agresorovi posloužit cokoli: hádka, nepodložená žárlivost, večeře, která muži nebyla vhod a podobně. Příčina násilí je však úplně jinde a to většinou ve snaze ovládat partnerku a kontrolovat její život.

Žádná taková záminka však nemůže být omluvou za násilí. Hledat vysvětlení násilí v chování oběti znamená udržovat povědomí o použití násilí jako přijatelného způsobu řešení problémů. Násilník se tak jen utvrzuje v legitimitě svého jednání (Jacobson, Gottman 1998).

Muž, který je násilný ke své ženě, může být dobrým otcem

Otcové, kteří se dopouštějí násilí v rodině, svým dětem neumožňují zažít pocit klidu a bezpečí v rodinném prostředí a navíc jim neposkytují pozitivní model mužské role.

Poláková a Langhansová (2006) uvádějí zjištění, že partnerské násilí často nekončí rozvodem či rozchodem partnerů. Abusivní chování se pouze transformuje do jiné formy. Pachatelé partnerského násilí se v těchto případech promění na „vzorné otce“, kteří se dožadují styku se svými dětmi nebo dokonce svěřením dětí do vlastní péče. Proti matkám organizují štvavé kampaně a ztěžují jim život nekonečnými soudními tahanicemi. Život ženy, která s dětmi od pachatele násilí odešla, je tak protkán pronásledováním, placením pokut za neuskutečněný styk s otcem, kterého však dítě oprávněně odmítá.

Příčinou partnerského násilí je špatná komunikace mezi partnery

Podle Čírtkové (2001) mnoho odborníků pohlíží na partnerské násilí jako na krizi interpersonálních vztahů dané dvojice a ordinuje tak v dobrém úmyslu společnou párovou terapii či mediování. Ale tato interakční koncepce, která vidí problém v poruše partnerské komunikace, je již dávno překonaná.

Terapie může pomoci vyřešit partnerské problémy. Partnerské násilí však představuje problém vycházející pouze ze strany agresora. Ke změně může dojít pouze tehdy, jestliže agresor za své chování převezme plnou odpovědnost (LLP 2006).

Partnerské násilí je soukromá záležitost, do které by se okolí nemělo míchat

Každý člověk má právo žít bez strachu a násilí. Násilné činy jsou podle našich zákonů trestné bez ohledu na to, zda se odehrávají doma nebo

na veřejnosti. Okolí nemůže zůstat k projevům násilí mezi partnery lhostejné, protože rodina sama na jejich řešení nestačí. Partnerské násilí není okrajová záležitost, ale závažný společenský problém, který vyžaduje zásah ze strany státu.

Kdyby se obě strany snažily, PN lze zastavit i bez odborné pomoci

Na řešení problému partnerského násilí rodina sama nestačí. Oběť se často není schopna vůbec bránit. Její situaci komplikuje nejen blízký vztah k pachateli, ale i pocit naučené bezmocnosti a bezradnosti. Pro oběti partnerského násilí je typické sebeobviňování, bagatelizace a racionalizace násilí. Týraná žena trpí tzv. "syndromem týraných žen" - jedná-li se o dlouhodobé týrání, je téměř vyloučené, aby se z tohoto stavu vymanila sama (LLP 2006).

Případy partnerského násilí jsou jen drobné neshody a nedochází při nich k žádným vážným zraněním

K partnerskému násilí většinou dochází záměrně a opakovaně. Na základě informací od 188 klientek z roku 2005 vyplynulo, že 85% žen zažilo v průběhu vztahu surové bití. Bito do hlavy a obličeje, hlavou o zeď či nábytek, bylo celých 25 % žen. Dalších 25 % bylo zkopáno. 12 % žen bylo dokonce bito v těhotenství, a to v naprosté většině v posledním trimestru těhotenství. Nešlo přitom jen o „facky“ ale i surové útoky včetně zkopání (ROSA 2005).

Partnerské násilí je okrajová, vzácně se vyskytující záležitost

Studie, které se zabývaly rozšířením jevu partnerského násilí v celé populaci, se shodují, že se nejedná o jev, ke kterému by docházelo výjimečně. Podle reprezentativního výzkumu provedeného v roce 2003 v České republice Sociologickým ústavem AV ČR a Filozofické fakulty UK zažije některou z forem domácího násilí za svůj život 38 % žen (ROSA 2006b).

Tyto mýty o partnerském násilí představují významnou překážku řešení problému domácího násilí zejména proto, že bagatelizují problém, odsouvají jej na okraj společnosti, případně přesouvají vinu na oběť.

Předsudky brání ženám, aby otevřeně hovořily o tom, co prožívají, a vedou k jejich další viktimizaci. Mýty tvoří překážky při hledání a poskytování účinné pomoci obětem, omlouvají a racionalizují násilné chování pachatele a odvracejí pozornost od skutečného problému.

1.5. Teorie partnerského násilí

Přestože k násilnému chování docházelo v rámci rodin po staletí, pozornost odborníků přilákal tento fenomén relativně nedávno. První pokusy o vysvětlení příčin partnerského násilí byly původně založeny na jednofaktorových teoriích. Teoretické koncepce tohoto typu se většinou opíraly o analýzu individuálních případů. Dnes je můžeme považovat za překonané, protože neobjasňují celé spektrum partnerského násilí. Jejich hodnota spočívá spíše v tom, že mohou posloužit jako inspirace pro řešení skutečně extrémně vyhraněných podob partnerského násilí.

Jednofaktorové teorie lze rozdělit do tří skupin:

- **Biologicko-genetické** teorie partnerského násilí záhy zanikly, neboť byly schopny vysvětlit pouze obecné predispozice k agresivnímu chování, nikoli však specifické situace domácího násilí.
- **Psychologické** teorie partnerského násilí se zaměřují na psychiku agresora. Snaží se o tvorbu psychologických profilů typických agresorů. Tyto teorie předpokládají, že příčiny týrání partnera jsou psychologického rázu, tj. že spočívají v povahových zvláštностech pachatele.
- **Sociologické** teorie partnerského násilí skončily s psychiatrizací problematiky a na pachatele i oběť přestaly nahlížet jako na psychicky narušené osoby. Sociologické teorie se v podstatě překrývají s modely *feministických* přístupů nebo jsou jimi alespoň inspirovány. Oběma koncepcím je společné, že vnímají partnerské násilí jako produkt „typicky mužské společnosti“, zdroje násilí spatřují v sociostrukturálních jevech souvisejících

se vznikem, rozdělením a uplatňováním moci ve společnosti i mezi jejími jednotlivými členy (Čírtková 2001).

Feministický a kriminologický model

Podle Čírtkové (2001) dnes vedle sebe koexistují dva hlavní výkladové modely vysvětlující partnerské násilí, a to kriminologický a feministický. Oba předpokládají, že partnerské násilí se zásadně liší od jiných forem kriminality. Rozdílnost těchto přístupů spočívá zejména v tom, co akcentují, jaké příčiny, znaky a tendence partnerského násilí zdůrazňují a jaké „akční“ plány prosazují.

Feministický přístup akcentuje sociostrukturální vlivy a zdůrazňuje, že partnerské násilí není genderově neutrálním problémem. V partnerských vztazích, ve kterých dochází k násilí, je charakteristické, že násilníky bývají ve většině případů muži a oběťmi ženy. Na násilí na ženách nahlíží jako na výsledek nerovnováhy sil mezi muži a ženami ve společnosti. Tato nerovnováha má hlubokou historii. Za hlavní příčinu týrání žen je považována snaha mužů o získání a udržení si kontroly a dominance, ve spojení s potřebou demonstrace síly. Již v rámci rané socializace chlapců je třeba demonstrace síly a moci. Chlapci bývají podporováni v potlačování emocí, v tom, aby se jevíli jako silní a neústupní okolí. Projevy starostlivosti, empatie a citlivosti jsou u chlapců považovány za femininní rysy. Motivaci pachatelů považují za specifickou tím, že se do ní promítají patriarchální hodnotové stereotypy. Feministicky laděné teorie zdůrazňují, že týrání a zneužívání partnera je volbou, rozhodnutím. Tyto koncepty kritizují názory, které říkají, že se ženy samy svým provokativním chováním vystavují riziku a poukazují na širší kontext mužské autority (militarismus, šovinismus, hierarchie postavení členů rodiny) a její vlivy na násilí vykonávané na dětech a ženách.

Kriminologický přístup studuje partnerské násilí bez ohledu na pohlaví pachatele i oběti. Poukazuje na to, že pachateli nejsou výhradně muži, nýbrž se mezi nimi vyskytuje i poměrně vysoké množství žen. Viktimologové pak dokládají, že syndrom týraného partnera postihuje stejným způsobem muže i ženy vystavené partnerskému násilí.

Příkladem lze uvést holandskou výzkumnou studii, ve které Van Dijk (1998) na základě rozsáhlého výzkumu domácího násilí v Holandsku (prováděného na vzorku 1 000 náhodně vybraných jedinců) zjistil, že u lehčích forem útoků byli oběťmi z 61 % muži a u závažných útoků pak ze 60 % ženy (Van Dijk, at coll. 1998).

Kriminologický směr se zaměřil na podrobné výzkumy osobnosti pachatelů. Jejich společné povahové charakteristiky se ale dosud nepodařilo prokázat (Čírtková 2001).

V klinicko-psychologických popisech zkoumaných vzorků pachatelů často figurovaly zcela protichůdné osobnosti od silně se kontrolujícího (*overcontrolled*), dominantního a agresivního typu až po impulsivní, úzkostně zlostný, nedostatečně se kontrolující (*undercontrolled*) a podezřivý typ pachatele. Kritici, zvláště pak přívrženci feministických teorií, označili výčty pravděpodobných vlastností za pouhou „psychologickou přetvářku pachatelů“.

V reakci na to vznikly specializované kriminologické teorie domácího násilí multikauzálního rázu. V nich je shodně s feministickým proudem zdůrazňováno, že partnerské násilí představuje z hlediska motivace kvalitativně odlišný fenomén, který nelze směřovat s „obyčejnou“ kriminalitou (Netík, Voňková 2004).

Teorie rodové podmíněnosti

Příčiny bývají dnes spatřovány zejména v rodové podmíněnosti. Násilí na ženách je výrazem asymetrického vztahu mezi mužem a ženou a nerovnosti mezi nimi. Na základě komplexní statistiky a etnografických údajů ze společenství z celého světa byly stanoveny čtyři faktory, které doprovázejí násilí na ženách:

- *sociálně-ekonomické rozdíly mezi mužem a ženou*
- *násilné řešení mezilidských konfliktů*
- *mužský ideál dominance, tvrdosti a cti*
- *mužská ekonomická a rozhodovací autorita v rodině*

Příčiny partnerského násilí spočívají v představách společnosti o mužské roli, moci a dominanci. Násilí mužů na ženách může podle této teorie souviset s rodovými stereotypy. Vzor mužského a ženského jednání se prezentuje

v pohádkách a říkankách, školních učebnicích, médiích i našem každodenním životě (Netík, Voňková 2004).

Ale vysvětlení partnerského násilí jen pomocí rodových stereotypů či socializace mužů v patriarchálním rámci společnosti lze však jen obtížně akceptovat. V takovém případě by totiž téměř všichni muži v naší společnosti museli bít své ženy. Toto vysvětlení trpí stejným problémem jako většina zmíněných jednofaktorových teorií (Dutton, Golant 1996).

Násilí jako manifestace hierarchické společnosti

Mnoho lidí se domnívá, že násilí mezi partnery je v naší společnosti způsobeno sexismem - muži bijí ženy proto, že se díky naší kultuře považují za nadřazené a silnější. A ženy jsou bity, protože jim stejná kultura vštěpuje, že se mají mužské autoritě podřídít. K násilí ovšem dochází i mezi partnery v homosexuálních vztazích a existují i případy, kdy ženy fyzicky napadají své partnery.

Podle Pence (2005) patriarchát není jen problém pohlaví, ale je to forma dominance a nadřazenosti, která proniká do myšlení všech - všech mužů a žen žijících v patriarchálním systému. Partnerské násilí je manifestací pojetí moci a dominance v naší kultuře. Muži se v naší společnosti těší bezpochyby větší svobodě, privilegiím a společenskému uznání. Ale kdyby byla společnost místo mužů řízena ženami, změnilo by se všechno k lepšímu? Abychom vytvořili společnost bez násilí, je nutná úplná kulturně-společenská transformace založená na vzájemné úctě a respektu vůči sobě i druhým lidem.

Kauzální model

V současné době dominují multifaktorové přístupy, které vyjadřují dnešní názor, tedy že partnerské násilí je složitý a komplexně podmíněný jev. V každém jednotlivém případě se uplatňují různé skupiny příčin, jejichž váha může být různá. Může se například měnit v závislosti na vývojových tendencích ve společnosti.

Jednou z nejznámějších multifaktorových koncepcí ve světě je kauzální model. Dutton (1988) rozděluje zdroje a příčiny partnerského násilí na čtyři roviny:

- Makrosystémové příčiny
- Exosystémové příčiny
- Mikrosystémové příčiny
- Ontogenetické vlivy

Makrosystém vytváří rámec, příznivé klima udržující potenciál domácího násilí. Ve společnosti je partnerské násilí podporováno a udržováno převládající hierarchií hodnot, která je založena na nadvládě a dominanci mužů. Patriarchální smýšlení má pevně zakořeněnou víru, která má dvě dominanty:

- *že společnost musí být hierarchicky uspořádaná.*
- *že vůdčí role v této hierarchii přísluší mužům.*

V tradiční společnosti v tomto duchu přežívá řada mýtů, které pomáhají ospravedlnit a bagatelizovat násilí realizované uvnitř soukromí jejich partnerského vztahu.

Exosystém vysvětluje Dutton jako bezprostřední sociální okolí jednotlivců. Pod výrazem exosystém zahrnujeme formální a neformální sociální struktury, se kterými přichází konkrétní osoba během života do kontaktu. Tyto struktury určují, ovlivňují nebo omezují chování jednotlivce. Konkrétními faktory, které přispívají ke zneužívání uvnitř rodiny, mohou být nezaměstnanost, nízký příjem, atd. Exosystém tak může generovat „spouštěče“ i „tlumiče“ partnerského násilí.

Mikrosystém je reprezentován samotnou rodinou. Uvnitř této sociální jednotky mohou vznikat takové konstelace situací a okolností, které zvyšují náchylnost k propuknutí partnerského násilí. Dutton řadí k rizikům plynoucím z podstaty rodinného soužití např.:

- *Privátnost, která komplikuje uplatnění mechanismů sociální kontroly*
- *Právo na ovlivňování svých členů, kterým rodina neformálně disponuje*
- *Předepsané role chování členů rodiny, které jsou regulovány obecnými normami založenými na jiných principech, než jsou osobní kompetence a zájmy členů této rodiny*

- *Obsáhlé, hluboké poznání druhých - partneři se obvykle dobře znají, dovedou vzájemně odhadnout své reakce a způsoby chování ve standardních i krizových situacích, vědí, co si k sobě mohou dovolit*

Ontogenetická rovina má nejbliže k původním psychologickým teoriím partnerského násilí. Příčiny hledá v individuálních charakteristikách pachatele a oběti a dále v jejich vzájemné interakci. Předpokládá, že samotný pachatel prošel specifickým ontogenetickým vývojem a pravděpodobně se naučil řešit stresující a omezující situace agresivním chováním. Řadí se sem i názory, že pachatelé prošli tíživým dětstvím a sami na sobě poznali traumatizaci násilím (Dutton 1988).

Prímý kontakt jedince s násilím v průběhu jeho dětství je rizikovým faktorem, může spustit procesy kriminogeneze² nebo pochody viktimizeze³ (Voňková, Huňková 2003).

Příčiny a okolnosti podmiňující vznik partnerského násilí

Gjuričová s kolegy (in Gjuričová, Kocourková, Koutek 2000) uvádějí jako rizikové faktory partnerského násilí:

- *nerovnost pohlaví*
- *mladší věk (18 – 30 let)*
- *chudobu*
- *odluku*
- *kriminální kariéru*
- *etnické otázky*
- *nezaměstnanost*
- *drogy*
- *nesezdané soužití*
- *základní vzdělání*
- *fakt, že jeden z partnerů, eventuálně oba vyrůstali v násilných rodinných vztazích*

² Kriminogeneze = původní oběť se později stává egocentrickým násilníkem (Voňková, Huňková 2003).

³ Viktimogeneze = oběť přijme životní scénář oběti, násilí akceptuje jako nutnou součást svého života, její zraňování pokračuje tudíž i v dospělosti (Voňková, Huňková 2003).

- *předchozí útok nebo recidivující násilí v současném vztahu*

Netík (in Netík, Voňková 2004) jmenuje jako další příčiny domácího násilí tyto faktory:

- *psychopatologie osobnosti* – porucha osobnosti, organická postižení centrálního nervového systému, případně závažnější duševní onemocnění agresora
- *rozporuplnost vztahu*, rozdílná životní orientace partnerů
- *zneužívání návykových látek*, zejména alkoholu
- *stresující sociální situace*, např. ztráta zaměstnání, finanční problémy a podobně
- *tolerantní postoj společnosti* vůči partnerskému násilí; převládající patriarchální model
- *původní rodina* – transgenerační přenos násilných vzorců jednání do dospělosti; tendence ztotožnit se s rolí oběti.

2. Osobnost pachatele partnerského násilí

Neexistuje typický násilník stejně jako neexistuje typická oběť. Pachatelé partnerského násilí pocházejí z různých socioekonomických i vzdělanostních vrstev. Řada z nich však vykazuje podobné rysy, jako např. nedostatek empatie či takzvanou „dvojí tvář“. Navenek obvykle vystupují jako sympatičtí, velmi komunikativní lidé, vůči své partnerce jsou však násilní a bezohlední. Řada pachatelů domácího násilí má velmi rigidní představy o partnerském vztahu, či o rozdělení mužských a ženských rolí. Mnozí pachatelé domácího násilí byli sami v dětství týráni, byli svědky násilí vůči matce, nebo zažívali citovou deprivaci. Je pravděpodobné, že v rodinách, kde vyrůstali, byl nedostatek úcty k ženám a dětem obecně. Během socializace se naučili, že za určitých okolností je legitimní a potřebné užít násilí. Pachatelé partnerského násilí mají tendenci dívat se na ženy jako na své vlastnictví, proto mají domnělé „právo“ své partnerky kontrolovat a vychovávat (Vavroňová, Prokopová 2003).

Francouzská psychiatrička a psychoterapeutka Hirigoyen (2002) charakterizuje osobnost násilníka jako **narcistu**, který sám špatně snáší neúspěch a pocit vlastní malé hodnoty. S tím souvisí i jeho vystupování ve společnosti, kde se často chová velmi příjemně, laskavě a přátelsky. Okolí tak nabývá dojmu, že není možné, aby takový člověk své partnerce ubližoval.

Na základě analýzy psychologických šetření partnerských agresorů v České Republice v roce 2005 došli výzkumníci k závěru, že osobnost pachatele závažného partnerského násilí lze nejčastěji popsat jako „anomální až psychopatickou osobnost, s rysy impulsivity, poruchami seberegulace, rigidity, sebenejistoty, s nedostatečným smyslem pro realitu, ale celkem dobrou sociální kompetencí, s rysy labilní až impulsivní afektivity, jež není dostatečně zvládnuta rozumem a sníženou odolností vůči zátěži. U poloviny souboru byla konstatována chudá, plochá efektivita a nízká úroveň inhibic vůči agresi (Netík, Voňková 2005, str.45 - 46).“ Uvedené osobnostní charakteristiky zakládají dispozici k selhání v konfliktních, emoce provokujících situacích (Netík, Voňková 2005).

Diagnostika osobnosti pachatele partnerského násilí je zatížena mnoha metodologickými problémy (Voňková, Netík 2005). Přesto vzniklo několik typologií osobnosti pachatele partnerského násilí.

Holtzworth-Munroe a Stuart (1994; in Monson, Langhinrichsen-Rohling, 1998) se zaměřili na základní charakteristiky násilí (např. závažnost partnerského násilí, obecnost násilí - mimo rodinu) i na charakteristiku osobnosti samotného pachatele a její psychopatologie (např. Gondolf 1988; Hamburger & Hastings 1986; Viviant & Langhinrichsen-Rohling 1994; in Monson, Langhinrichsen-Rohling 1998). Na základě řady výzkumů typologií pachatelů partnerského násilí pak navrhli velmi přijatelnou typologii, která vymezuje tři hlavní typy násilníků:

➤ **Agresor pouze v rodině** je násilný jen vůči své partnerce, k ostatním členům rodiny a k okolí je jeho násilí značně omezeno. Tito násilníci projevují velmi liberální postoje vůči genderovým rolím. Oproti dvěma dalším skupinám agresorů mají méně problémů ve společnosti. Někteří mají zkušenosti s násilím z původní rodiny. Lze u nich předpokládat lehkou psychopatologii nebo poruchu osobnosti. Tomuto typu odpovídá asi polovina všech pachatelů partnerského násilí.

➤ **Dysforický/hraniční typ** je ze všech tří skupin nejvíce depresivní, úzkostný a emočně labilní. Zastává klasické konzervativní postoje k rozdělení genderových rolí. Primárně násilí zaměřuje proti své rodině. Výzkumy ukazují, že tato skupina násilníků je charakteristická hraniční a schizoidní osobností (např. Saunders 1992; Gondolf 1988; in Monson, Langhinrichsen-Rohling 1998). Představuje asi 25% pachatelů partnerského násilí.

➤ **Obecně agresivní/antisociální typ** pachatele partnerského násilí nemá zájem o druhé, je amorální a neodpovědný. Agresivní je i mimo rodinu. Často je u něj diagnostikována antisociální porucha osobnosti. Má tendenci zastávat názory, které omlouvají jeho násilí. Může mít kriminální minulost. Představuje asi 25% ze všech pachatelů partnerského násilí (Monson, Langhinrichsen-Rohling 1998).

Podobně rozlišili i Hamberger a kol. (1996) tři typy partnerských agresorů na základě trsové analýzy vyšetření domácích agresorů pomocí Millonova víceosého klinického dotazníku:

- **Antisociální** jedinec je pachatelem zejména *osobnostně* podmíněného násilí, dopouští se násilí i mimo rodinný kruh a jeho agrese je generalizovaná.
- **Pasivně agresivní, závislý (příp. neurotický)** jedinec se dopouští násilného jednání spíše pod vlivem *situace* a jeho agrese zpravidla nepřekračuje rámec rodiny.
- **Nepatologický** jedinec není typický pro závažná partnerská násilí. Jde o *komunikaci podmíněné* násilí, tj. násilí pramenící z víceméně zafixovaných nevhodných komunikačních technik, které se uplatňují ve vzájemné interakci partnerů (Voňková, Netík 2005).

Na základě svého výzkumu, ve kterém srovnávali páry s partnerským násilím s nešťastnými páry bez partnerského násilí, rozlišují Jacobson a Gottman (1998) dva příznačně nazvané typy pachatelů:

- **Kobra** je sadistický, vnitřně klidný, chladný, se zaměřenou pozorností i během doby, kdy je verbálně agresivní. Zastrahuje svou partnerku, je mnohem nebezpečnější. U asi 90% z nich byla diagnostikována antisociální porucha osobnosti. Je sobecký, bez pocitu viny, neschopný empatie. Obvykle je agresivní i mimo domov. Nejraději je sám. O svou ženu se moc nezajímá, občas od ní očekává sex, peníze nebo ji považuje za někoho, s kým se může pobavit. Partnerka se ho často bojí opustit ze strachu z násilí. Vůči terapii je více rezistentní. Typ kobra identifikovali asi u 20% pachatelů PN.
- **Pit Bull** je oproti kobře nejistý, silně závislý na své partnerce, touží po lásce, má strach z opuštění, je výbušný a neovládá své emoce. Násilí používá pouze vůči své partnerce. Pokud ho partnerka opustí, ještě dlouho poté ji Pit Bull pronásleduje (Jacobson, Gottman 1998).

American Psychological Association rozeznává tři typy pachatelů partnerského násilí:

- **Typický násilník** používá násilí k zajištění moci a kontroly nad ostatními. Zastává tradiční gendrové stereotypy, je konfliktní, afektovaný a těžko zvládá vztek. Násilí takového jedince se většinou opakuje v cyklech. Tento pachatel se těžko identifikuje. Chová se manipulativně, lže, popírá jakékoliv násilí a zlehčuje celou situaci. V této kategorii je více než 50% pachatelů partnerského násilí.
- **Násilník s duševní poruchou** může mít klinické příznaky deprese, paranoi, obsedantně kompulzivní poruchy, někdy i schizofrenie, a tyto symptomy se pak mohou stát spouštěčem násilí.
- **Kriminální typ násilný i mimo rodinu** obvykle diagnosticky odpovídá kritériím pro antisociální poruchu osobnosti⁴. Někteří z těchto násilníků byli sami zneužíváni v dětství. Tito muži nejsou vhodní pro psychoterapii mimo vězení. Patří sem asi 15 – 20% pachatelů partnerského násilí (APA 1996).

L.W. Sherman dělí osobnosti násilníků na dvě skupiny podle jejich sociálního ukotvení:

- **Sociálně problémoví** páchají násilí jak na veřejnosti, tak v domácnosti. Mívají záznamy v rejstříku trestů. Jejich osobnostní rysy se podobají rysům pachatelů kriminalizovaných trestných činů.
- **Muži „dvojí tváře“** mají dvě stránky osobnosti – veřejnou a soukromou, doma agresor, pro okolí konformní, seriózní osoba. Vytvořili si vlastní obraz o sobě jako o dokonalém, silném, úspěšném, konkurence schopném muži, který je schopen finančně zabezpečit svoji rodinu a imponovat svému okolí. Jestliže nesplňují některou z těchto kvalit, jsou

⁴ Antisociální porucha osobnosti/asociální psychopatie/dissociální porucha osobnosti/sociopatie se projevuje zvláštním kouzlem osobnosti, „povrchním šarmem“. Psychopat je nadán dobrou inteligencí, chybějí mu neurotické rysy, je nespolehlivý, bez výčitky svědomí, netrpí studem, lže, chová se nevhodně, vydírá demonstrativními pokusy o sebevraždu, je patologicky egocentrický a neschopen citové vazby, jeho sexuální život je chudý, neosobní, ve vztazích bývá necitlivý, bez schopnosti empatie a vhladu, má sklon k afektivním reakcím. V intoxikaci často produkuje šokující a vulgární chování. Není schopen se učit ze zkušenosti. Porušuje společenské normy a je agresivní (Netík, Netíková, Hájek 1997).

frustrování, nespokojení se sebou a situaci řeší násilím zaměřeným proti členům rodiny či partnerkám. Při objasňování situace, za jaké k násilné epizodě došlo, mají triviální emocionálně nabitě důvody a stížnosti. Jsou přesvědčeni, že jsou to oni, kdo jsou obětmi žen, nikoli naopak, protože ženy nedělají, co oni chtějí. Své chování často vysvětlují alkoholem, drogami či ztrátou sebekontroly. Agresivní jednání většinou popírají a bagatelizují. Alkohol však není příčinou, ale pouze katalyzátorem takového jednání (Čírtková, 2003; Voňková, Macháčková 2003).

Podle příčin, proč agresori násilí použijí je můžeme rozdělit do tří skupin:

- **Self image demonstrátor** – používá násilí k demonstrování své síly, čímž chce imponovat partnerce
- **Self image defender** – typ, který se cítí v ohrožení a násilně jedná v obraně svého ega
- **Reputation defender** – jedná násilně v zájmu záchrany takzvaných „ohrožených“ hodnot skupiny, ke které náleží (Voňková, Macháčková 2003).

Vyhlídalová (2005), psychologka a konzultantka DONA linky, rozděluje pachatele partnerského násilí na:

- **Násilnické osoby s výrazným emočním problémem**, nezpůsobilé pro klasický život ve vztahu. Jejich láska je ničivá a pro své nejbližší jsou nešťěstím.
- **Pachatelé ovlivnění situačně**, například určitou životní epizodou nebo souhrnem okolností, které nastartují chování podporující rozvoj partnerského násilí.
- **Pachatelé „dvoji tváře“** – tento typ zahrnuje klasické pachatele partnerského násilí, jejichž agresivita je zaměřena pouze proti partnerce. Vůči svému okolí nemá citový vztah a díky tomu s ním může vycházet dobře, dokonce až skvěle. Jedinec z této skupiny je obvykle silně majetnický, žárlivý a podezíravý. Snaží se společensky izolovat partnerku a učinit ji tak na sobě závislou. Své děti má rád a nenapadá je. Nevnímá však, že tíživá atmosféra v rodině na děti také působí.

Z uvedeného je patrné, že skupina pachatelů partnerského násilí není z hlediska osobnosti homogenním souborem. Je nepochybně tvořena jedinci, jejichž osobnost se blíží diagnostické kategorii označované jako dissociální porucha osobnosti (zahrnující mimo jiné rysy jako explozivitu, obecnou agresivitu, abúzus alkoholu, případně jiných drog, orientaci na moc a ovládnutí okolí). Jinou, relativně četnou skupinu představují osoby, které lze charakterizovat jako rigidní, podrobivé, neschopné racionálně řešit konfliktní rodinné soužití.

Lze předpokládat další skupinu, a to anomální osobnosti, jejichž vztahování se ke světu se řídí principem dominance, moci. Partnerský vztah je potom stálým bojištěm o nadvládu.

Je zřejmé, že terapii pachatele partnerského násilí bude nutno budovat s ohledem na charakteristiky osobnosti agresora a jeho chování. To předpokládá empirickou identifikaci typů osobnosti agresorů a následnou diferenciaci zacházení (Netík, Voňková 2005).

3. Možnosti psycho-sociální a terapeutické intervence partnerského násilí

V evropských podmínkách se stalo průkopníkem intervence partnerského násilí Rakousko. Rakouský „Gewaltschutzgesetz“, zákon na ochranu před násilím, vyhodnotila Evropská unie jako „best practice“ neboli nejlepší přístup k řešení a doporučuje jej jako model pro komplexní sociálně-právní řešení případů domácího násilí. V tomto zákoně se poprvé objevila idea časově omezeného vyloučení agresora ze soukromí. Policie má možnost vykázání násilné osoby a zákazu jejího vstupu do společného bydlíště, jestliže existuje důvodné podezření na opakované fyzické útoky vůči traumatizované oběti. Rakouský model řešení případů domácího násilí sloužil jako inspirace i pro tvorbu nové legislativy u nás (Čírtková 2006a).

V České republice vstoupil 1. ledna 2007 v účinnost zákon na ochranu před domácím násilím, který vypracovala expertní skupina Aliance proti domácímu násilí. Navrhovaný zákon je inspirován rakouským modelem a má preventivní funkci. Zavádí princip rychlé reakce vůči násilné osobě. Výrazně posílí roli sociálních služeb a sociální práci s oběťmi i původci domácího násilí (MV ČR 2006).

Policie bude mít pravomoc nařídit správní opatření dočasného (konkrétně desetidenního) vykázání násilné osoby ze společného obydlí. Cílem policejního zásahu tak bude především zastavení akutního násilí a ochrana oběti. Tato dočasná ochrana oběti a zajištění jejího bezpečí má sloužit především k její psychické rekonvalescenci a stabilizaci. V řešení situace by ji měla podpořit neprodleně nabídnutá sociálně právní pomoc.

Včasná oficiální a přitom nikoli kriminalizující reakce vytvoří agresorovi příležitost ke korekci nežádoucího chování (Čírtková 2006b).

Zatím je však systém zacházení s partnerským násilím v Česku stále velmi fragmentární. Instrukce, které stavějí na dobrovolnosti, jsou zaměřeny prakticky jen na oběti násilí a s pachateli zacházejí víceméně okrajově a nesystematicky. Instrukce sdružené v systému trestní justice, které se zaměřují na pachatele, jsou

orientovány represivně a zabývají se prakticky jen nejzávažnějšími případy partnerského násilí. V rámci vykonávacího řízení však nejsou k dispozici specializované programy zacházení s pachatelem partnerského násilí. To platí nejen pro vězeňství, ale i pro probační službu (Netík, Voňková 2005).

3.1. Prevence partnerského násilí

Řešením problematiky partnerského násilí není jeho potlačování formou trestů, ale eliminace násilí v intimních vztazích pomocí prevence. Pro snížení výskytu násilí v partnerských vztazích je nutné působit na všech úrovních možného předcházení násilí a ochrany každého jedince ve společnosti.

Primární prevence

Primární prevence je zaměřena na zdravou populaci. Cílem je především předejít jakémukoliv násilí mezi partnery. Východiskem je výchova společnosti s důrazem na lidská práva, základní svobody a jejich garanci.

Média

Základním cílem každé primární prevence je předcházet vzniku partnerského násilí a jakékoliv situaci, která přispívá k jeho vzniku a tolerování. Tento cíl předpokládá zapojení různých aktérů, jejichž práce má vliv na formování veřejného mínění a jsou tedy jedním z nejvlivnějších nástrojů na zvýšení citlivosti veřejnosti, eliminaci stereotypů a mýtů, a propagaci nulové tolerance násilí. V této souvislosti mají média úlohu propagace nenásilných forem chování, prosazování rovných příležitostí pro ženy i muže a odmítnutí násilí. Osvětou můžeme zvýšit informovanost široké odborné i laické veřejnosti o skutečných příčinách partnerského násilí, jeho důsledcích a možnostech řešení tohoto problému (Mesochoritsová 2005).

Výchova příští generace

S ohledem na odstraňování základních příčin genderově podmíněného násilí a rodové nerovnosti je klíčovou úlohou eliminace rodových stereotypů z výchovy a vzdělávání a prosazování genderově citlivého přístupu v práci s dětmi a mladistvými.

Taková výchova vyžaduje od pedagogů individuální přístup k žákům, který není ovlivněný předsudky vůči chlapcům a děvčatům. Genderově citlivým chováním lze u dětí rozvinout emancipační potenciál a podpořit jejich schopnost kritického myšlení. Takový přístup však může uplatnit jen takový pedagog, který dokáže rodové stereotypy identifikovat a reflektovat jejich důsledky. Cílem takového přístupu je výchova samostatně uvažujících, svobodných lidských bytostí vědomých si lidských práv vlastních i ostatních lidí (Bosá 2005).

Sekundární prevence

Sekundární prevence je zaměřena na včasnou identifikaci partnerského násilí. Jejím hlavním úkolem je zabránit dalšímu rozvoji a eskalaci již vzniklého násilí v intimním vztahu. Proto je důležité aktivní vyhledávání těchto případů za pomoci využití jednoduchých screeningových metod.

Včasná identifikace partnerského násilí a efektivní pomoc obětem

Sekundární prevenci představuje vytvoření podmínek na poskytování efektivní pomoci obětem. Vzhledem ke složitosti příčin a závažnosti důsledků partnerského násilí je třeba koordinovaný a komplexní přístup a spolupráce všech zainteresovaných institucí jako je policie, zdravotnictví, centra poradensko-psychologických služeb, pedagogicko-psychologické poradny, odbory sociálního zabezpečení, neziskové organizace a podobně.

Je nutné zajistit podporu a pomoc všem obětem partnerského násilí a dětem, vyrůstajícím v těchto rodinách. Je třeba vytvořit dostupné možnosti ubytování pro oběti partnerského násilí v krizových situacích, vybudovat informační centra pomáhající obětem, rozvinout a geograficky zpřístupnit sociální, právní a psychologické poradenství obětem. Dále také specifikovat sociální pomoc a podporu pro tyto případy (Bútorová, Filadelfiová 2005).

Zapotřebí je také, aby zodpovědnost za násilí přijala celá společnost, aby všichni, kdo přijdou do styku s partnerským násilím, museli reagovat a věděli jak. Musíme podpořit růst uvědomění profesionálů o partnerském násilí, posilnit jejich vzdělávání a trénink při studiu i v průběhu vykonávání vlastní praxe, vybavit je nutnými dovednostmi, informacemi a prostředky a v neposlední řadě zajistit nástroje včasného odhalení a zastavení násilí v partnerském vztahu.

V současnosti jsou případy emocionálního a ekonomického násilí oznamovány jen výjimečně. Pokud společnost chápe partnerské násilí jako problém, který má být řešen, není možné se nadále ve fázi identifikace případů spoléhat na „spolupráci“ obětí. Naopak sama společnost musí volit aktivní přístup, tedy vyhledávání. Zdravotnictví je přes lékaře „první linie“ zřejmě nejdůležitějším článkem systému identifikace, alespoň v oblasti fyzického násilí směřujícího proti partnerům.

Je nutné vytvořit jednoduchý screeningový nástroj, který by byl dán k dispozici praktickým lékařům. Ten by měl pomoci identifikovat oběti partnerského fyzického násilí. Podobný nástroj by mohl být dán k dispozici i nezdravotnickým pracovníkům z profesí, které se setkávají s potenciálními oběťmi partnerského násilí (Netík, Voňková 2005).

Terciální prevence

Terciální prevence se zabývá následnou péčí, která přichází po odpykání trestu nebo i během něho. Zabraňuje dalšímu asociálnímu nebo antisociálnímu chování původce násilí. Může spočívat i v oddělení agresora od oběti partnerského násilí. Sleduje zjištěné aktéry partnerského násilí a zajišťuje včasné odhalení případné násilné recidivy. Terciální prevence v tomto smyslu spočívá ve spolupráci s programem na eliminaci násilného chování a reedukaci agresora.

Programy zaměřené na eliminaci násilí

Aby se zamezilo násilí, je nutné pracovat nejen s oběťmi, ale i s pachateli. Jedině holistický víceúrovňový multidisciplinární přístup může úspěšně řešit všechny problémy spjaté s problematikou partnerského násilí. Je nutné zřít

intervenční systém institucí bojujících společně za eliminaci násilí. Součástí toho systému by měly být i terapeutické programy pro pachatele partnerského násilí.

3.2. Terapie pachatelů partnerského násilí

Je zřejmé, že kromě pomoci obětem se musíme dívat do budoucna, být schopni zastavit násilí a samozřejmě jít ke zdroji, tj. k pachateli samotnému. Řešením pro rodinu není agresora zavřít do vězení. Je nutné vytvořit institut alternativního trestu pro pachatele partnerského násilí.

V zahraničí byly zřízeny tréninkové programy zaměřené na eliminaci násilí (DAIP, EMERGE, MANALIVE, CHANGE, MCC, BIG, apod.). Programy jsou součástí širších intervenčních systémů zahrnujících rozdílné instituce (policii, orgány péče o dítě, soudy, apod.). Tyto programy jsou rozšířeny zejména v rozvinutých zemích Ameriky a Evropy, kde soudy hledaly vhodné společenské řešení násilí páchaného na manželkách, které by neposílalo další odsouzené do beztak už přeplněných věznic. Mnohé ženy dokonce uvítaly, že jejich partner dostane po prvním násilném aktu pomoc a ne trest. Soudně nařízené programy vyžadují, aby se pachatel zúčastňoval setkání jednou za týden po dobu tří měsíců až jednoho roku. Většina programů je založena na myšlence, že násilné chování je naučené a sociálně posilňované. Poradenské přístupy variují od strukturovaných skupin, ve kterých se agresori učí o dynamice moci při použití násilí, po volné svépomocné skupiny, které vedou zkušení facilitátoři. Některé skupiny se zaměřují na zlepšení schopností mužů ovládat své emoce, mnohé zahrnují nácvik relaxace, edukaci o socializaci mužů, jako i techniky modifikace chování, (například time-out), které zamezují eskalaci hněvu (Heise, Pitanguy, Germain 1998).

Motivace pachatelů partnerského násilí k terapii

Zkušenosti ze zahraničí jsou takové, že jedinci mají nejrůznější důvody k dobrovolnému vstupu do léčebného programu. Někteří se sami přihlásí hned

po prvním násilném útoku, protože se bojí odsouzení za své násilí. Druzí mají strach, že je opustí partnerka, tak hledají pomoc. Jiní věří, že dobrovolným vstupem si zajistí lehčí trest, když se jejich případ dostane k soudu. Další opravdu litují a chtějí se změnit za každou cenu. Realita je taková, že pouze 10% všech mužů, kteří přijdou dobrovolně, dokončí celý terapeutický program (Pence, Paymar 1993).

Podle Pence a Paymar (1993) je u dobrovolníků jedním z důvodů pro dokončení celého programu, že absolvováním kurzu může lépe poznat sebe a podpořit svůj osobní vnitřní růst. U klienta jsou totiž během kurzu vyvolány změny v hluboce zakořeněných přesvědčeních. Jiným důvodem může být, že s klienty, kteří do programu vstoupili dobrovolně, se zachází stejně jako s těmi, kteří to mají nařízeno soudně. Musí dodržovat stejná pravidla a plnit stejné úkoly. Kdyby se s dobrovolníky zacházelo jinak, protože přišli o své vůli, byli by odsunuti stranou od ostatních, kterým byla léčba nařízena soudně. Proto dobrovolní klienti vstupující do programu podepisují kontrakt, který navrhuje stejné povinnosti v programu jako ostatním (Pence, Paymar 1993).

Zřejmě největším úskalím psychoterapie domácích agresorů je odmítnutí spolupráce, nebo tichá, pasivní rezistence. Tato reakce přichází nejčastěji v úvahu u nedobrovolných klientů. Neexistuje jednoznačný návod, jak problém řešit. Závisí hodně na terapeutově zkušenosti, empatii a umění, jak se k věci postaví. Někdy může pomoci převedení klienta ze skupinové terapie na program individuální, popřípadě naopak. Přes veškerou snahu může dojít k přerušení terapie - třeba tak, že klient přestane docházet. Pokud jde o nedobrovolného klienta, který do terapie vstoupil například pod hrozbou trestní sankce, musí terapeut přerušení oznámit příslušné instituci (Netík, Voňková 2005).

Nedostatek motivace k práci na sobě, vzdor či odpor jsou přítomny ve většině případů a jsou podstatnou součástí terapie (Walter 2005). Terapie pachatelů partnerského násilí vyžaduje více než jen dobrý úmysl, potřebuje motivaci a tvrdou práci: násilníci musejí být ke změně přinuceni (Pontier 2005). Pachatelé partnerského násilí se často naučí potlačit své násilné chování, pokud je však dokážeme přimět, aby zůstali a absolvovali celý program až do konce. „Trvá

asi sedm týdnů než se muži uvolní a začnou spolupracovat (Sinclair 2005, str. 48).“

Při kontaktu s mužem – agresorem se osvědčilo, když s ním pracuje muž – terapeut. Ženu – odbornici jsou agresori schopni vnímat jako skutečného profesionála jen málokdy. „Zjednodušeně, žena jim přeci nebude povídat, co mají nebo nemají dělat (Bartová 2005, str. 64).“

Evaluace terapie pachatelů partnerského násilí

Tolman a Bennett (1990) uvádějí, že podle výpovědí obětí 53 – 85% mužů, kteří absolvovali program pro pachatele partnerského násilí, se tito agresori v následujících 6-18 měsících nechovali násilně. Podobně bylo nižší i procento výskytu násilí v průběhu delšího období. Nejvyšší procento úspěšnosti se vztahuje na ty, kteří program řádně dokončili (in Heise, Pitanguy, Germain 1998).

Gillian zjistil 80% snížení recidivity u mužů, kteří se čtyři měsíce účastnili programu Manalive v USA, ve srovnání s identickou skupinou násilníků, kteří programem neprošli (in Sinclair 2005).

Jiné studie ovšem docházejí k opačným (Edleson, Gruzinski 1988) nebo pro nedokončení (Saunders, Azar 1989) programu nejasným závěrům (in Heise, Pitanguy, Germain 1998).

Bylo by však předčasné dělat závěry, že při snižování násilí od terapeutických programů nemáme mnoho očekávat. Program a vyhodnocování metod jsou teprve v začátcích a nové přístupy v terapii pachatelů partnerského násilí jsou ještě stále ve vývoji.

Pro zavedení terapie pachatelů partnerského násilí v Česku není nutné objevovat něco nového, stačí pouze adaptovat mezinárodní kritéria a standardy na české podmínky a potřeby. Jako inspirace nám může posloužit například Vídeňský tréninkový program pro pachatele partnerského násilí, nejen proto, že rakouský model řešení byl Evropskou unií vyhodnocen jako nejlepší, ale i proto, že je k nám Rakousko blízko jak geograficky, tak i svou mentalitou.

Vídeňský tréninkový program pro pachatele partnerského násilí

(podle zdroje: Kraus, Logar 2005)

Vznik tohoto tréninkového výchovného programu proti násilí byl ovlivněn konceptem skotského tréninkového programu CHANGE a programem DAIP z Duluth v Minnesotě (USA).

Trénink pro pachatele je založen na kognitivně-behaviorálním přístupu s psychodynamickými elementy. Je organizován na principu týdenních otevřených a strukturovaných skupinových setkání. Trvá minimálně 8 měsíců s alespoň 30 sezeními. Je veden ženskými a mužskými terapeuty.

Na **přijímacím setkání** se objasňují důvody a doporučení pro zařazení do programu. Muži jsou podány informace o projektu a je s ním podepsán kontrakt.

Ve **vyjasňovací fázi** (4-6 týdnů) probíhá diagnostika a zhodnocení násilníka a také pohovor s jeho partnerkou. Sebraná data slouží jako diagnostický nástroj pro odhad rizika, zhodnocení násilnosti a vyhodnocení motivace a vhodnosti zařazení muže do programu. Data jsou také základem pro vnitřní evaluaci programu a další výzkum.

Přijetí muže do programu je výsledkem společného rozhodnutí zařízení pro oběť a pachatele. V rámci práce s násilnými muži je kladen důraz na následující čtyři rámcové oblasti zájmu:

1. Budování odpovědnosti za násilné jednání

Přijetí odpovědnosti za násilné jednání je první krok v procesu změny. Muži si musejí přiznat, že jejich abusivní chování bylo založeno na vědomém a uváženém rozhodnutí a nebylo vyprovokováno partnerkou. Jsou vedeni k uvědomění, že v kterékoli situaci existuje alternativa k násilnému chování. Práce na budování odpovědnosti za násilné chování probíhá v průběhu celého tréninku a je založena na konfrontaci všech strategií, které násilníci využívají k tomu, aby popřeli své násilné jednání (ztráta kontroly, obviňování oběti, bagatelizace nebo popření násilí).

2. Řízení vzteku

S každým klientem je vytvořen bezpečnostní plán. Jsou zachyceny situační, fyzické, emoční a kognitivní podněty násilného muže v procesu eskalace a jsou zařazovány v rozdílných krocích time-out techniky.

3. Socializace muže

Klienti na skupině diskutují o hlavních mužských stereotypech. Ukazují se důsledky socializace mužů pro jejich pocity a partnerské vztahy. Dochází ke konfrontaci ovládajícího mocenského jednání a zvládnání změny. Klade se důraz na ne-mocenské chování vůči partnerce a zodpovědnost za děti. Procvičují se alternativní způsoby zvládnání hněvu a ne-mocenského chování.

4. Trénink sociálních dovedností

Klienti mají možnost si vyzkoušet a natrénovat různé komunikační dovednosti. Poznávají jednotlivé kroky v procesu stupňování konfliktu. Rozvíjejí své dovednosti zvládnání konfliktů a trénují metody snižování eskalace hněvu.

Předpokladem tohoto přístupu terapie je názor, že muži nejsou násilní od narození. Užívají násilí, protože tomu byli naučeni. Z jejich pohledu je takové chování prostředkem získání moci a kontroly nad partnerkou. Díky nově naučeným postojům a modelům chování se již nemusí uchýlovat k násilí, protože jsou schopni řešit konflikty a uspokojovat své potřeby mírnější cestou.

Na konci programu jsou o průběhu případu informovány všechny kompetentní instituce. Opět se provede diagnostika klienta pro evaluaci účinnosti terapie. Vyvrcholením je společné setkání lektora, násilného muže, jeho partnerky a poradkyně ženy. Pokud muž projeví potřebu, je mu i nadále poskytována terapie a podpora (Kraus, Logar 2005).

V programu hraje důležitou roli **vzájemná komunikace** mezi Poradenským centrem pro muže a Intervenčním centrem pro jejich partnerky. Oběti mohou být týrány i v průběhu období, kdy jejich partner participuje na tréninku. Z toho

důvodu je nutná úzká spolupráce mezi oběma institucemi. Centra se každý týden pomocí e-mailů informují mezi sebou o docházce agresora na kurz, případných násilných incidentech, zásadních změnách v životě násilníka nebo oběti, ohrožení života a bezpečí oběti, obsahu schůzek, vyřazení z programu a uzavření terapie. Tato pravidelná výměna informací zajišťuje včasnou identifikaci potencionálního rizika ze strany pachatele a umožňuje tak provést případná opatření na ochranu oběti.

Dalším důležitým faktorem programu na eliminaci násilí je spolupráce s dalšími institucemi jako je policie, orgán péče o dítě, státní zástupce a soudy. Informace o zahájení a ukončení programu jsou zasílány zodpovědné instituci. Intervenční centrum pro partnerky agresorů často iniciuje opatření státního zastupitelství a trestního soudu tak, aby vedla k prevenci dalšího násilí. Mezi opatřeními jsou instrukce přinášející ochranu oběti a nařízení osobám vnímaným jako hrozba, které vytváří povinnost dokončit terapii.

Předčasný odchod z programu je mnohem častější u násilníků, kterým nebyla účast na programu nařízena **soudně**. Tito muži častěji ztrácejí **motivaci** pracovat na svých problémech. Mnoho z pachatelů partnerského násilí, kteří participují na tréninku na dobrovolné bázi (často na základě požadavku partnerky), pocítí po nástupu do terapie ztrátu tlaku na svou osobu a opouští program předčasně (Kraus, Logar 2005).

4.Cíle a úkoly pro praktickou část projektu

V České republice proběhlo dosud několik výzkumů zabývajících se postoji a zkušenostmi široké veřejnosti s domácím, tedy i partnerským násilím (Sociologický ústav AV ČR a Filosofická fakulta UK v roce 2003; opakovaný reprezentativní výzkum agentury STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, a.s.). Doposud však nikdo nezrealizoval podobný výzkum mapující postoje a zkušenosti s tímto jevem u veřejnosti odborné.

Práce si klade za cíl zmapovat informovanost, zkušenosti a postoje české odborné veřejnosti k partnerskému násilí a terapii pachatelů partnerského násilí. Pro tento cíl jsme zvolili metodu dotazníku, jakožto nejvhodnější empirickou metodu pro zaručení stejného způsobu položení otázek všem respondentům. Jednoduchost a nekomplikovaný způsob zodpovídání otázek autorského dotazníku měly zajistit co možná největší počet respondentů.

Dalším úkolem projektu je následně praktický návrh koncepce terapie pachatelů partnerského násilí v ČR založený na zjištěních vyplývajících z vyhodnocení vyplněných dotazníků české odborné veřejnosti a na dostupných pramenech o terapii pachatelů partnerského násilí v zahraničí.

4.1. Metoda získávání dat

Úvod dotazníku obsahuje jasné instrukce pro jeho vyplnění. Respondenti jsou stručně seznámeni s předmětem a cílem tohoto výzkumu. Pro větší přehlednost dotazníku je termín „partnerské násilí“ nahrazen zkratkou „PN“. V úvodu je zdůrazněna anonymita dotazníku, aby dotazovaní při vyplňování neměli obavy vyjádřit upřímně své názory a postoje. Pouze na začátku dotazníku je každý z respondentů dotázán na několik obecných demografických údajů jako například pohlaví, věk nebo rodinný stav.

Samotný dotazník je rozdělen podle zaměření do tří částí označených A, B a C. Žádná z částí neobsahuje více než 15 otázek.

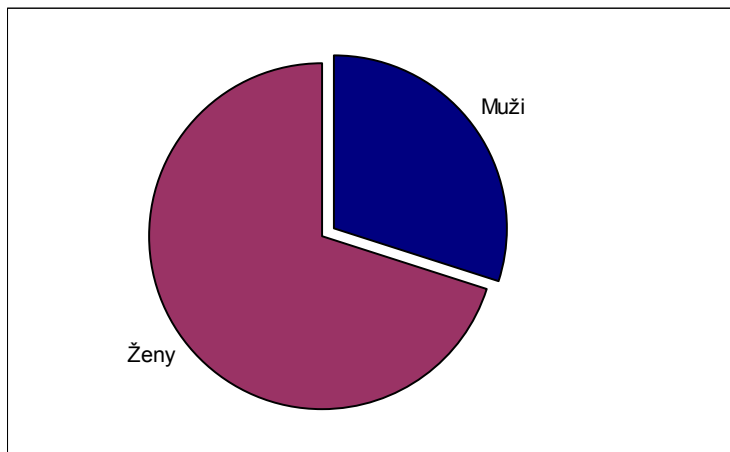
4.2. Charakteristika souboru a sběr dat

Účelem naší práce je získat odpovědi od erudovaných odborníků s mnohaletou praxí, kteří mají možnost srovnání a dostatečné zkušenosti s problematikou partnerského násilí. Proto jsme jako cílovou skupinu zvolili pouze psychology a psychiatry v poradnách pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy a krizových centrech. Domníváme se, že právě oni jsou vhodným vzorkem pro získání relevantních názorů a připomínek k navrhované terapii pachatelů partnerského násilí. Cíleně se budeme snažit oslovovat i respondenty z menších měst. Tyto lokality mají zajisté svá specifika, která by jinak mohla šetření uniknout.

Co se týká počtu respondentů, je zřejmé, že pro možnost statistického vyhodnocení výsledků šetření a generalizování výsledků je třeba zajistit dostatečný počet účastníků výzkumu. Zároveň je třeba počítat s určitým procentem oslovených odborníků, kteří nebudou ochotni dotazník vyplnit. Jsme si vědomi toho, že čím by byl větší počet dat, tím přesnější výsledky bychom získali. Vzhledem ke zkoumané skupině jedinců, kterých není tolik a zároveň jsou časově zaneprázdněni, by však bylo nerealistické očekávat, že se podaří získat data od většího počtu respondentů.

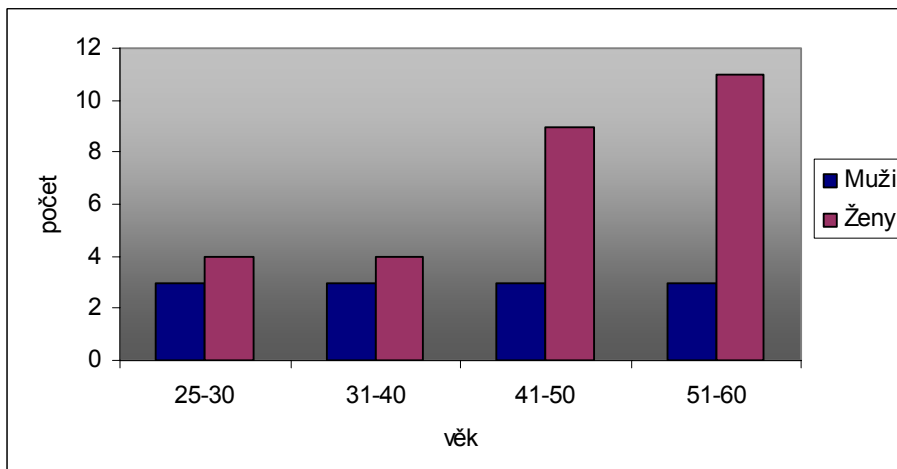
Dotazníky byly osobně, poštou nebo elektronicky distribuovány do všech poraden pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy podle Adresáře poraden pro rodinu v ČR (Adresář poraden pro rodinu v ČR 2006).

Zpět jsme obdrželi celkem 40 dotazníků, z toho 21 dotazníků z pražských a 19 z mimopražských pracovišť. Z respondentů odpovědělo 12 mužů a 28 žen. Následující graf znázorňuje rozložení pohlaví v našem souboru.

Graf: Rozložení pohlaví v souboru

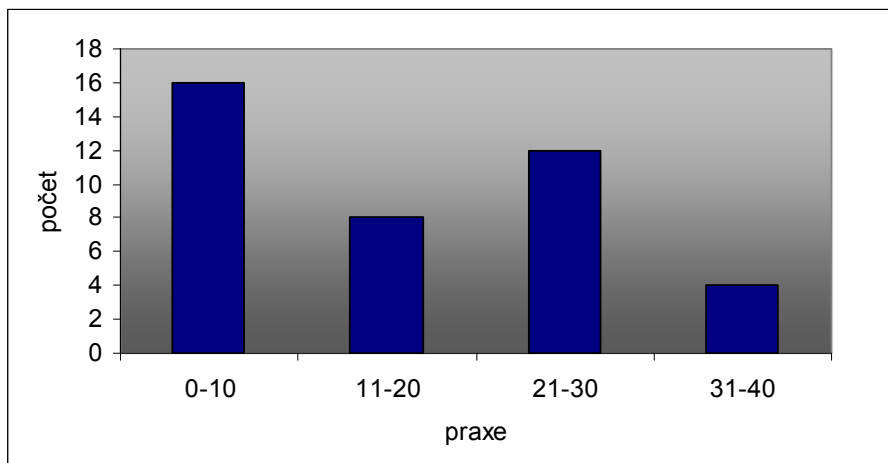
Průměrný věk respondentů je 44,58 let, střední hodnota 47 let. Nejstarší respondent měl 60 let, nejmladší 27 let. Více o věkovém rozložení vypoví následující graf rozdělující respondenty mužského a ženského pohlaví do čtyř věkových kategorií.

Graf: Věkové rozložení souboru

Z grafu je čitelné, že muži mají ve všech věkových kategoriích přibližně stejné zastoupení. Naproti tomu ženy jsou v našem souboru výrazně více zastoupeny po čtyřicátém roce věku.

Průměrná délka praxe respondentů je 16,25 let. Následující graf opět rozděluje respondenty do čtyř věkových kategorií

Deset probandů bylo dosud svobodných, deset rozvedených a dvacet žije v manželství.

Lze předpokládat, že tato čísla zhruba odrážejí spektrum rozložení populace psychologů a psychiatrů v poradnách pro rodinu a krizových centrech.

5. Výsledky průzkumu a jejich analýza

Data získaná naší empirickou sondou byla sumarizována a výsledky byly dále zpracovány. Odpovědi na jednotlivé otázky jsme vzájemně porovnávali s odpověďmi na jiné otázky a demografickými údaji, které probandi vyplnili v úvodu dotazníku. Nejistili jsme žádnou závislost typu odpovědi na věku, pohlaví, bydlišti, rodinném stavu či délce praxe dotazovaných. Z takto malého vzorku si však netroufáme činit žádné závěry o celé populaci odborné veřejnosti. Četnosti odpovědí uvádíme vzhledem k malé velikosti souboru v konkrétních číslech, procenta v závorkách jsou zde pouze pro lepší orientaci.

K výsledkům z našeho průzkumu nabízíme srovnání se skutečnostmi, které jsou k dané otázce dostupné v odborné literatuře

Část A:

První část dotazníku zjišťuje jak respondenti vnímají problematiku partnerského násilí a nakolik podléhají obecně rozšířeným mýtům o partnerském násilí. Každá položka představuje jedno tvrzení, vyjadřující nějaký postoj nebo mýtus týkající se partnerského násilí. Dotazovaný u každého tvrzení označil, zda s ním souhlasí či nikoliv.

1. Tvrzení:

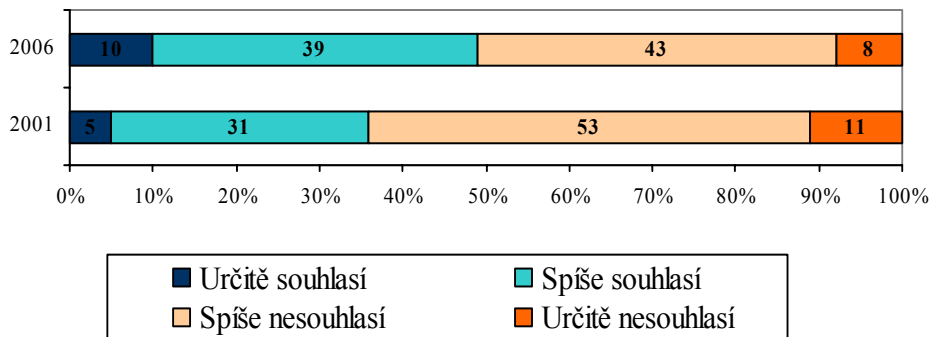
Pachatele partnerského násilí lze docela snadno identifikovat.

S tímto tvrzením souhlasilo 6 (15%) respondentů. Ostatních 34 (85%) dotázaných se vyjádřilo nesouhlasně.

Pachatel partnerského násilí se mnohdy ve společnosti projevuje jako velmi seriózní muž, který vyvolává dojem, že by „ani mouše neublížil“. Domněnka, že agresora lze docela snadno identifikovat, je stejně jako myšlenka, že napohled slušní lidé se domácího násilí nedopouštějí, mylná.

Tento mýtus je u laické veřejnosti hluboce zakořeněn. V letošním šetření agentury STEM (2006) vyjádřila téměř polovina respondentů souhlas s názorem, že domácího násilí se dopouštějí osoby, které jsou na pracovišti známy svým

slušným a společenským chováním vůči svým kolegům. Více ukazuje následující graf.

Graf: Souhlas s názorem „domácího násilí se dopouštějí osoby, které jsou na pracovišti známy svým slušným a společenským chováním vůči svým kolegům“ (STEM 2006)

2. Tvrzení:

K násilí mezi partnery dochází zejména v rodinách s nižším sociálním statutem.

Souhlas s tímto tvrzením vyjádřili pouze 2 (5%) respondenti. Zde odborná veřejnost tedy prokázala větší znalost problematiky oproti veřejnosti laické, kde podle agentury STEM (2006) tomuto mýtu podléhá téměř každý druhý člověk.

3. Tvrzení:

Muži se většinou chovají násilně, jen když se opijí a nevědí, co dělají.

Souhlas s tímto mýtem vyjádřili opět pouze 2 (5%) respondenti. Toto tvrzení slouží pachatelům partnerského násilí spíše jako výmluva, kterou se zbavují zodpovědnosti za své chování. I pro oběti je často přijatelnější představa, že by je partner netýral, kdyby nepil.

4. Tvrzení:

Tím, že násilný partner v rozčilení nad sebou ztrácí kontrolu, nenese odpovědnost za své chování.

Nesouhlas s tímto tvrzením vyjádřilo 39 respondentů. Pouze jedna respondentka podléhá tomuto mýtu, který opět pouze, stejně jako předcházející tvrzení, zbavuje agresora odpovědnosti za své násilné chování. Násilníci svou ženu často týrají zcela chladnokrevně a vypočítavě.

5. Tvrzení:

Oběti jsou za násilí také dílem odpovědné.

S tímto tvrzením souhlasilo 21 (52,5%), tedy nadpoloviční většina, dotázaných. Zde se projevilo, nakolik je ještě nutné změnit vnímání této problematiky nejen u laické, ale i odborné veřejnosti. Nelze klást část viny na oběť. Za svoje chování si musí každý nést plnou odpovědnost. Nikdo nemá za žádných okolností právo uhodit nebo ponižovat druhého člověka.

6. Tvrzení:

Oběti si často vymýšlejí a přehánějí, aby se pomstily svému partnerovi.

Souhlas s tímto tvrzením vyjádřilo 5 (12,5%) respondentů. Toto tvrzení je opět pouze mýtem - opravdové oběti partnerského násilí se za tento jev stydí a snaží se ho před svým nejbližším okolím důmyslně skrývat a bagatelizovat. Těchto 5 respondentů tak opět projevilo svou neznalost problematiky. Pokud žena říká, že ji partner týrá, je nutné jí a priori důvěřovat.

7. Tvrzení:

Kdyby bylo násilí opravdu nesnesitelné, oběť by partnera opustila.

Souhlas s tímto mýtem vyjádřili 4 (10%) respondenti. Toto zpochybňování závažnosti problému signalizuje zásadní neznalost podstaty a zvláštnosti dynamiky partnerského násilí. Agresor používá nejrůznější taktiky k manipulaci své partnerky. Oběť postupně ztrácí představu toho, co je normální, a často sama podceňuje vážnost násilných incidentů.

8. Tvrzení:

Z pár facek ještě nelze dělat závěry o partnerském násilí.

S tímto tvrzením souhlasilo 24 (60%) respondentů. Zde se silně projevila nedostatečná citlivost naší společnosti na porušování základních norem humanismu. I jediná facka je hrubé, zcela nepřijatelné a neomluvitelné chování. Partneři by spolu měli žít ve vzájemné lásce, úctě a respektu. Nikdo přece nemá právo nad nikoho se povyšovat a uspokojovat své potřeby na úkor druhého. Násilné chování odráží pojetí moci a dominance v naší hierarchizované kultuře.

9. Tvrzení:

Mediace mezi partnery, kde dochází k násilí, není vhodná.

Skoro dvě třetiny, 25 (62,5%), respondentů se domnívá, že mediace mezi partnery, kde dochází k násilí je vhodná. Jeden z dotazovaných neodpověděl. Zbývajících 14 (35%) s tvrzením o nevhodnosti mediace u případů partnerského násilí souhlasilo.

Mediace může pomoci vyřešit partnerské problémy. Partnerské násilí je však problémem vycházejícím pouze ze strany pachatele. Ke zlepšení situace mezi partnery tak může dojít pouze pokud partner přijme odpovědnost za své násilné chování a bude motivován na sobě pracovat. V opačném případě je jediným

řešením oddělení partnerů. Toto by měl vědět každý odborník pracující ve sféře poradenství pro mezilidské vztahy.

10. Tvrzení:

Partnerka by neměla svým chováním provokovat partnera, když ví, že má sklony k agresivnímu chování.

26 (65%) respondentů je přesvědčeno o tom, že partnerka by neměla provokovat agresora svým chováním. Jeden z dotazovaných neodpověděl. Zbýlých 13 (32,5%) s tvrzením nesouhlasilo.

Hledat vysvětlení násilí v chování oběti znamená udržovat povědomí o použití násilí jako přijatelném způsobu řešení problémů a potvrzení legitimity násilného chování. Příčina násilí spočívá v agresorově potřebě získat a potvrdit svou moc nad partnerkou, aby s ní mohl manipulovat. Jakékoliv jiné vysvětlení, je pouze hledání záminky.

11. Tvrzení:

Muž, který je násilný ke své ženě, může být dobrým otcem.

Skoro polovina, 18 (45%), respondentů si myslí, že i když je muž násilný ke své ženě, může být dobrým otcem. Zbýlých 22 (55%) dotázaných s tvrzením nesouhlasí.

Otcové dopouštějící se násilí na matkách svých dětí neposkytují dobrý model chování. Dítě se v takovém prostředí učí nevhodnému způsobu sebeprosazování se, řešení konfliktních situací a nerovné komunikace mezi partnery.

Pokud se pachatel partnerského násilí při rozvodu projeví jako „milující otec“, který se dožaduje styku se svými potomky, nebo chce dokonce děti získat do své péče, jeho motivem je obvykle bohužel jen další možnost manipulace a týrání partnerky a ne zájem o své děti.

Při styku s dětmi často takový muž ani neví, jak s nimi normálně komunikovat a nezdědka mluví nevhodně o jejich matce a shazuje matčinu autoritu.

Tohoto jevu by si měli být vědomi nejen odborníci pracující v poradenské sféře, ale i soudci, kteří v těchto věcech rozhodují.

12. Tvrzení:

PN je důsledek špatné komunikace mezi partnery.

O tom, že je partnerské násilí důsledkem špatné komunikace, je přesvědčena více než jedna třetina, tedy 15 (37,5%) respondentů. Dva neodpověděli. Zbýlých 23 (57,5%) dotázaných s tímto tvrzením nesouhlasí.

Podle Čírtkové (2001) stále mnoho odborníků pohlíží na partnerské násilí jako na krizi interpersonálních vztahů a ne čistě jako na problém agresora. Náš průzkum platnost tohoto mýtu jen potvrzuje.

13. Tvrzení:

PN není tak moc závažným problémem, v každém vztahu je něco.

Žádný z respondentů se nedomnívá, že partnerské násilí není závažný problém. Všechny 40 (100%) dotázaných vyjádřilo nesouhlas s tímto tvrzením. Z toho lze vyvodit domněnku, že v rámci odborné veřejnosti došlo již k uvědomění si závažnosti problematiky partnerského násilí.

Podle agentury STEM (2006) došlo za posledních pět let i mezi laickou veřejností k posílení názoru, že domácí násilí není okrajová záležitost, ale závažný společenský problém, který vyžaduje zásahy ze strany společnosti.

14. Tvrzení:

Kdyby se obě strany snažily, PN lze zastavit i bez odborné pomoci.

Zhruba jedna třetina, tedy 13 (32,5%) probandů se domnívá, že pokud by se obě strany snažily, bylo by možné partnerské násilí zastavit i bez odborné pomoci. Zbýlých 27 (67,5%) dotázaných s tímto tvrzením nesouhlasí.

Partneři sami na řešení problému nestačí. Oběť často hledá vinu sama v sobě, je bezradná a není schopna se jakkoliv bránit. Agresor naopak místo v sobě hledá příčinu ve svém okolí a nevidí nejmenší důvod, proč by se měl změnit on. Tento základní mechanismus partnerského násilí by měl znát každý psycholog pracující ve sféře poradenství pro rodinu a mezilidské vztahy.

Část B:

Otázky v druhé části dotazníku zjišťují zejména, jaké mají probandi zkušenosti s partnerským násilím ve své praxi s klienty. Většinu této části tvoří uzavřené otázky, kde je na výběr z odpovědí „ANO“ a „NE“.

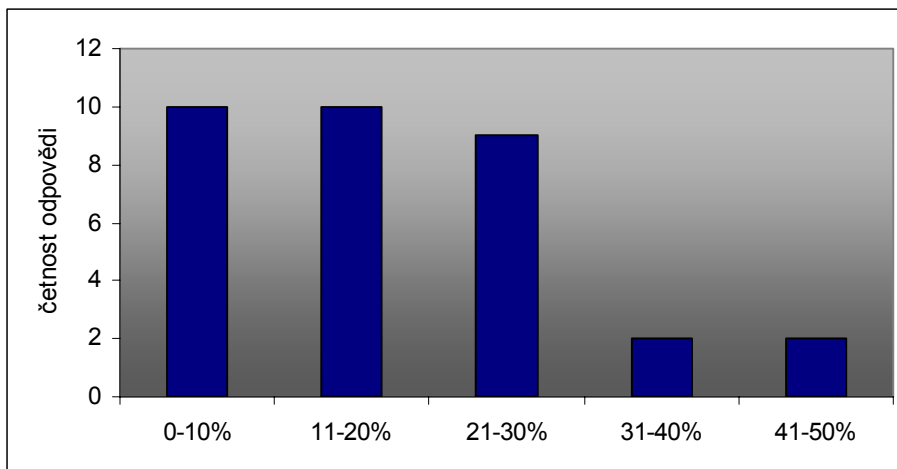
1. Otázka:

Kolik procent párů podle Vás zažívá PN?

Na tuto otázku mohl každý dotázaný odpovědět jakýmkoliv číslem. Pro vyhodnocení jsme pak jednotlivé odpovědi rozdělili do několika základních skupin.

Pět respondentů uvedlo číslo do 5%. Dalších pět respondentů se domnívá, že partnerské násilí se objevuje u 6-10% párů v celkové populaci. Deset dotázaných si myslí, že se tento jev vyskytuje u 11-20% párů. Pět respondentů se domnívá, že se partnerské násilí objevuje u každého čtvrtého tedy u 25% párů a čtyři probandi typují, že je to u 30% párů. Pouze dva uvedli, že se domnívají, že partnerské násilí zažívá 40% a další dva, že 50% párů. Sedm respondentů na tuto otázku neodpovědělo.

Četnost odpovědí jsme pro větší přehlednost znázornili na následujícím grafu.

Graf: Kolik procent párů zažívá podle respondentů partnerské násilí

Na první pohled na grafu můžeme vidět, že čtvrtina respondentů se domnívá, že partnerské násilí postihuje do 10% párů v populaci, další čtvrtina se domnívá, že je to maximálně 20% párů a necelá další čtvrtina se domnívá, že se násilí vyskytuje u 21- 30% párů. Desetina respondentů zastává názor, že procento páru takto postižených je ještě vyšší.

2. Otázka:

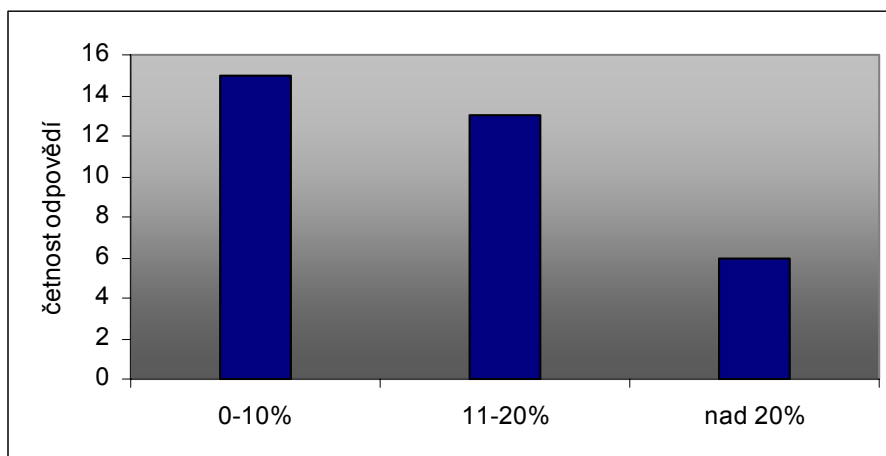
Jaký je podle Vás poměr pohlaví mezi oběťmi PN?

Odpověď na tuto otázku probandi opět vyjadřovali čísly, podle svého odhadu procentuelního poměru mužů a žen mezi oběťmi.

Sedm respondentů se domnívá, že mezi oběťmi je maximálně 5% mužů. Druhou nejčastější odpovědí (devětkrát) bylo, že mezi oběťmi je 10% mužů. Podle tří dotázaných je mezi oběťmi 15% mužů. Nejčastější odpověď (desetkrát) byla, že z obětí partnerského násilí tvoří jednu pětinu (20%) muži a 80% ženy. Vyšší procento mužů mezi oběťmi uvedlo šest probandů - jedenkrát 25%, jedenkrát 30%, jedenkrát 40%, jedenkrát 70%, 98% a 99%. U posledních tří

uvedených procent si nemůžeme být jisti, zda respondenti nepochopili zadání otázky špatně, nebo jsou opravdu přesvědčeni o tak vysokém zastoupení mužů mezi oběťmi partnerského násilí. Pět respondentů na tuto otázku neodpovědělo.

Četnost odpovědí jsme pro větší přehlednost znázornili na následujícím grafu. Pro vyhodnocení jsme opět jednotlivé odpovědi rozdělili do několika základních skupin.

Graf: Procentuelní zastoupení mužů mezi oběťmi partnerského násilí

Na grafu vidíme, že podle většiny respondentů je mezi oběťmi maximálně 20% mužů.

3. Otázka:

Co je podle Vás nejčastější příčinou PN?

Zde respondenti mohli na prázdné řádky napsat, co je podle nich příčinou partnerského násilí. Někteří uváděli i více odpovědí. Ani ne polovina (17, tj. 42,5%) respondentů vidí hlavní příčinu v osobnosti pachatele. Jedna pětina dotázaných uvádí jako hlavní příčinu samotnou oběť (případně její duševní nevyzrálost, pocity méněcennosti, sebetrestání a podobně). Jako další příčiny uváděli dotázaní nejčastěji psychopatologii osobnosti obou partnerů, alkohol nebo jiné drogy, popřípadě špatný model původní rodiny. Dále někteří zmínili

problémy v komunikaci (například neochota přijímat kompromisy), nedůvěra, žárlivost, sociální (dlouhodobá nezaměstnanost, nedostatek financí) nebo sexuální problémy. Jedna respondentka dokonce považuje za hlavní příčinu partnerského násilí karmické vazby a neznalost univerzálních zákonů.

4. Otázka:

Je těžké rozlišit skutečnou oběť PN od ženy, která předstírá, že je obětí?

Necelá polovina (18, tj. 45%) dotázaných má pocit, že je těžké rozlišit skutečnou oběť od ženy, která to jen předstírá. Zbýlých 22 (55%) respondentů je opačného názoru. Tato čísla odrážejí stále přetrvávající nejistotu a neznalost této problematiky i mezi odbornou veřejností.

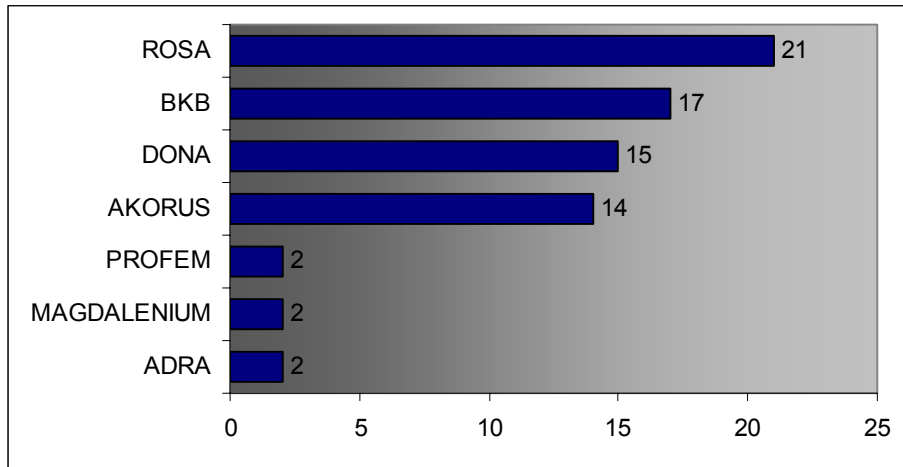
5. Otázka:

Znáte nějaká zařízení specializovaná na PN?

Pokud ANO, jaká?

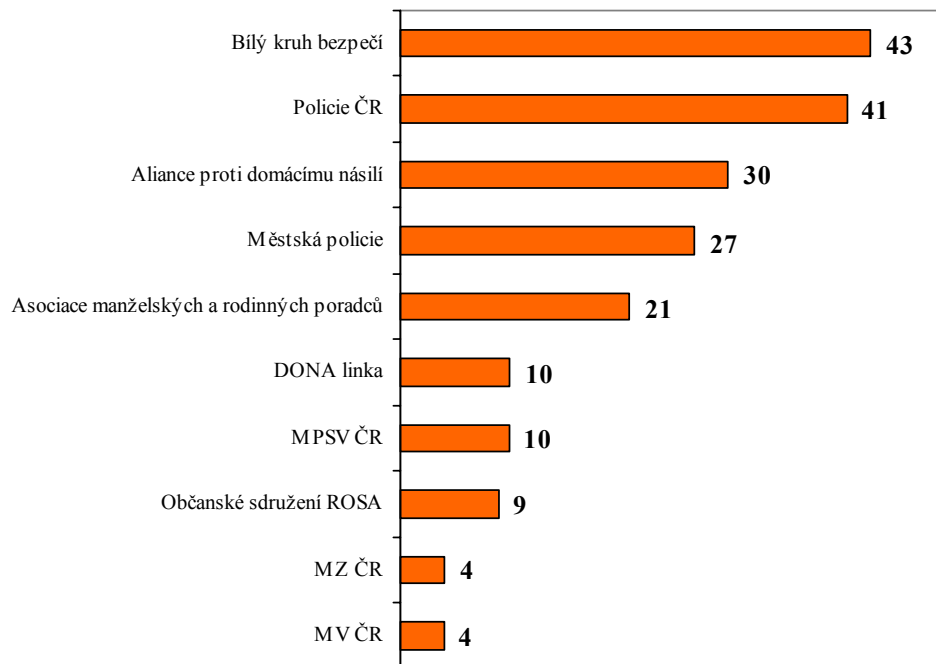
Pět probandů na tuto otázku odpovědělo záporně, tedy že nezná žádná specializovaná zařízení. Ostatních 35 respondentů uvedlo alespoň jedno zařízení specializované na partnerské násilí. Mezi nejčastěji jmenovaná zařízení patřily ROSA, Bílý kruh bezpečí, Dona linka a Akorus.

Podle četnosti jsme sestavili žebříček popularity jednotlivých zařízení znázorněný na následujícím grafu.

Graf: Popularita specializovaných zařízení u odborné veřejnosti

Náš graf můžeme srovnat s grafem agentury STEM (2006), který znázorňuje popularitu institucí u laické veřejnosti. Dotázaní měli v tomto šetření vybrat dvě instituce z uvedených možností, které se podle nich nejvíce zasazují o řešení problémů domácího násilí.

Graf: Žebříček institucí, které se podle laické veřejnosti nejvíce zasazují o řešení problémů domácího násilí (STEM 2006)

6. Otázka:

Přichází oběť přímo s problémem PN (nebo spíše se zástupným)?

Více než polovina (22, tj. 55%), probandů uvedlo, že oběť přichází do poradny spíše se zástupným problémem. Z toho vyplývá nutnost šetrného aktivního dotazování odborníků na partnerské násilí jako na příčinu mnoha psychických i somatických potíží. Sama oběť se snaží násilí svého partnera spíše ukryt a neuvědomuje si závažnost celé situace.

7. Otázka:

Projevují oběti PN zájem, aby se terapeuticky pracovalo s pachatelem?

Téměř dvě třetiny (27, tj. 67, 5%) dotázaných uvedlo, že oběti partnerského násilí projevují zájem, aby se terapeuticky pracovalo i s jejich partnerem.

Oběti partnerského násilí si často přejí, aby jejich partner pochopil, že dělal něco špatného. Chybí jim porozumění. Nechtějí, aby šel do vězení, nebo byl jinak potrestán. Svým způsobem mají partnera rády, nepřejí mu nic zlého, jen jeho nápravu.

8. Otázka:

Setkali jste se s případem PN, kdy byl obětí muž?

Necelá třetina (13, tj. 32,5%) dotázaných se dosud nesešla s případem, kdy by byl obětí partnerského násilí muž. Zbýlých 27 (67,5%) probandů se už s takovýmto případem alespoň jednou setkala.

9. Otázka:

Myslíte si, že rodinná terapie je v případě PN účinná?

Téměř polovina (19, tj. 47,5%) respondentů se domnívá, že rodinná terapie je v případech partnerského násilí účinná. Druhá polovina (21, tj. 52,5%) vyjádřila v dotazníku opačný názor.

Tato terapie může pomoci vyřešit mnohé jiné partnerské problémy. V případech partnerského násilí, jak jsme se již několikrát zmínili dříve, je jedinou možností ke zlepšení situace pachatelovo přijetí odpovědnosti za své násilí a zřeknutí se všech manipulativních technik, které používá vůči své partnerce.

10. Otázka:

Přichází někdy sám pachatel PN jako první, z vlastní iniciativy?

Pokud ANO, přichází přímo s problémem vlastní agrese?

Pokud NE, s jakým zástupným problémem přichází?

24 (60%) dotázaných uvedlo, že někdy přichází do poradny i sám pachatel partnerského násilí. Agresoři často přichází do poradny až pod nátlakem své partnerky. Jako další důvody svého příchodu, podle respondentů, nejčastěji uvádí odchod partnerky nebo riziko rozvodu a problémy v komunikaci s partnerkou. Nepřicházejí řešit problém. Muži chtějí svou ženu získat zpět. Agresoři se často snaží veškeré příčiny problému svěst na svou partnerku, její hysterické nebo provokativní chování. Vlastní násilí většinou nepovažují, podle odpovědí některých respondentů, za závažné a své chování vůči partnerce málokdy vidí objektivně. Oběti střídavě vyhrožuje, přemlouvá partnerku ať mu odpustí, ať se vrátí a slibuje jí, že se změní.

11. Otázka:

Pracujete ve vašem zařízení i s pachatelem PN?

Pokud ANO, používáte nějakou speciální metodu, kterou k pachatelům PN přistupujete? Jakou?

Pokud ANO, jaká je úspěšnost této terapie?

Více než polovina (23, tj. 57, 5%) respondentů se ve své praxi snaží pracovat i s pachatelem partnerského násilí. Jedna respondentka dále jmenovala používané metody jako individuální terapie, probírání zásad asertivního chování, práce s agresí a vyjádření emocí. Nikdo z respondentů neodpověděl na podotázku o úspěšnosti své práce s pachatelem.

Část C:

Poslední část se týká přímo terapie pachatelů partnerského násilí. Otázky jsou v této části buď zcela otevřené, nebo je nabídnuto několik možností odpovědi. Zjišťují názory odborné veřejnosti na zřízení terapie pachatelů partnerského násilí u nás, jakou by měla probíhat formou, za jakých podmínek apod. V samotném závěru se respondentů ptáme na jejich osobní zájem pracovat s pachatelem partnerského násilí na jeho nápravě.

1. Otázka:

Jaký účinek by podle Vás měla psychoterapie pachatelů PN?

Touto otázkou jsme chtěli zjistit názor odborné veřejnosti na evaluaci, úspěšnost terapie. Bohužel se nám otázku nepodařilo vhodně formulovat a tak si ji mnozí respondenti interpretovali jako dotaz, na co by měla terapie konkrétně působit, co by se po jejím absolvování u agresora změnilo.

Skoro polovina (18, tj. 45%) na tuto otázku vůbec neodpovědělo. To si lze vysvětlit nepřesně formulovanou otázkou a bezradností probanda, co odpovědět.

I přes špatně formulovanou otázku jsme získali cenné odpovědi. Sedm (17,5%) z dotázaných odpovědělo, že věří jen ve velmi nízkou účinnost terapie

pachatele partnerského násilí. Podle nich by záleželo zejména na motivaci a ochotě agresora spolupracovat na terapii a odvážit se ke změně.

Podle dalších respondentů by se měla terapie zaměřit zejména na odstranění násilí ve vztahu, přijetí odpovědnosti za své násilnické chování, podporu sebereflexe, zklidnění klientů, odstranění jejich pocitu nedostačivosti, či rozvoj sociálních schopností a dovedností.

2. Otázka:

Jaká instituce by byla vhodná k zajištění terapie pachatelů PN?

Nejčastěji navrhovanou institucí byla psychiatrická léčebna (10, tj. 25%), dále poradna pro rodinu (6, tj. 15%) nebo specializované pracoviště (6, tj. 15%). Pět (12,5%) respondentů přiznalo, že neví, jaká instituce by byla vhodná pro zajištění terapie pachatelů partnerského násilí. Na tuto otázku neodpovědělo 13 (32,5%) probandů.

3. Otázka:

Znáte nějaké specifické přístupy, terapeutické programy pro pachatele ze zahraničí?

Pokud ANO, jaké?

Ani jeden z dotázaných v rámci odborné veřejnosti nezná žádný terapeutický program pro pachatele partnerského násilí ze zahraničí. Tento fakt vyjadřuje úplnou neznalost odborné veřejnosti o možnostech a formách terapie agresorů, která v zahraničí běžně funguje již několik desítek let, a jasně naznačuje, jak daleká a spletitá bude ještě cesta k přípravě vhodných podmínek pro zavedení terapie pachatelů partnerského násilí v naší zemi.

4. Otázka:

Domníváte se, že by soudně nařízená terapie měla negativní vliv na její úspěšnost?

16 (40%) probandů se domnívá, že by soudní nařízení pachatele partnerského násilí do terapie mělo negativní vliv na její úspěšnost. Dva z dotazovaných na tuto otázku neodpověděli. Ostatních 22 (55%) respondentů si myslí, že by soudní nařízení nemělo negativní vliv na úspěšnost terapie.

Asi jen málokterý násilník vstoupí do terapie dobrovolně a zároveň je opravdu motivovaný ke změně a k vytrvalé práci na sobě. Terapeut musí s odporem agresora počítat. Motivovat pachatele k přijetí odpovědnosti za své násilí a k nápravě, je jedním z hlavních cílů samotné terapie.

Zkušenosti ze zahraničí ukazují, že pokud agresor zahájí terapeutický program dobrovolně, jeho motivem je často pouze udělat „gesto“ před svou partnerkou, či očekává jiné zisky od společnosti. Tito klienti mnohdy program po několika setkáních opouštějí a léčbu nedokončí. Soudní nařízení tak paradoxně poskytuje delší čas a tím větší možnost motivovat pachatele partnerského násilí ke změně a získat ho pro spolupráci na terapii (Pence, Paymar 1993; Kraus, Logar 2005).

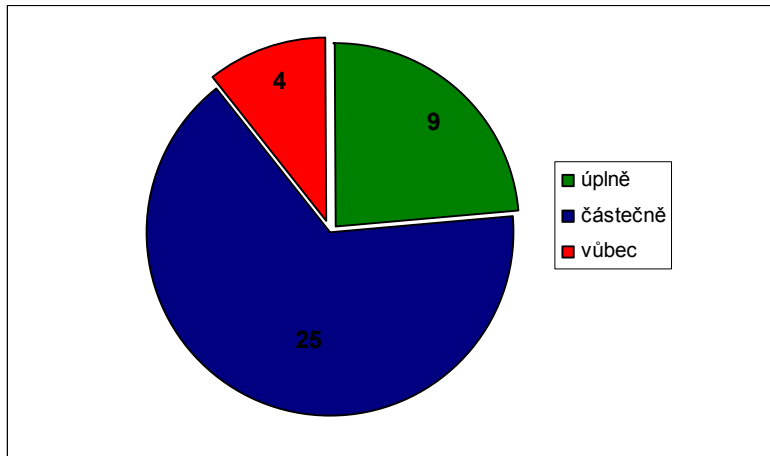
5. Otázka:

Pachatelé PN by se měli finančně podílet na nákladech terapie.

a) úplně b) částečně c) vůbec

Většina (34 tj. 85%) dotázaných si myslí, že by se pachatelé partnerského násilí měli finančně podílet na nákladech své terapie, z toho 25 (62,5%) respondentů se domnívá, že by se měli podílet pouze částečně a 9 (22,5%) úplně. Čtyři (10%) dotázaní, jsou toho názoru, že by se agresoři vůbec neměli podílet na finančních nákladech terapie. Dva probandi na tuto otázku neodpověděli.

Následující graf představuje zastoupení jednotlivých odpovědí v této otázce.

Graf: Finanční podíl agresora na nákladech na terapii

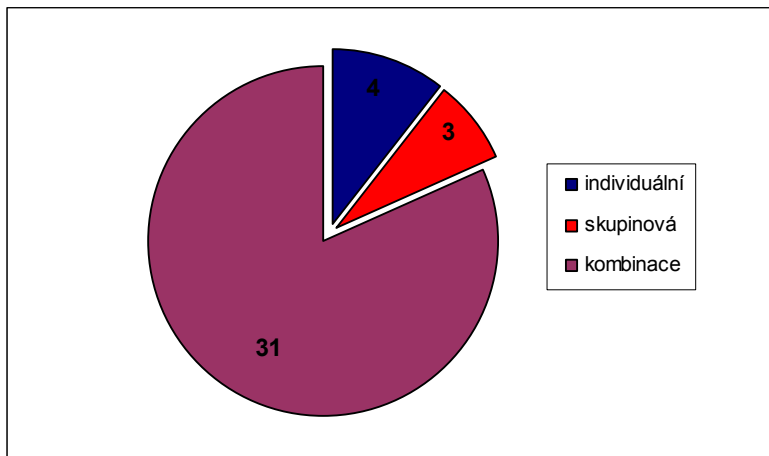
6. Otázka:

Jaká forma terapie by byla pro pachatele PN nejvhodnější?

- a) individuální b) skupinová c) kombinace

Většina (31, tj. 77,5%) respondentů považuje za nejvhodnější formu terapie kombinaci skupinové a individuální. Čtyři (10%) navrhnou pouze individuální formu terapie a tři (7,5%) pouze skupinovou. Dva z dotázaných na tuto otázku neodpověděli.

Grafické znázornění jasně ukazuje převahu kombinované formy terapie v odpovědích odborné veřejnosti.

Graf: Nejvhodnější forma terapie pro pachatele partnerského násilí

Terapie pachatelů partnerského násilí v zahraničí probíhá převážně skupinovou formou. Výjimkou jsou úvodní konzultace s klientem. V otevřených skupinách pachatelů partnerského násilí dochází mezi klienty k větší konfrontaci s násilným chováním a jeho důsledky a tím i k větší dynamice terapie (Heise, Pitanguy, Germain 1998).

Při individuální potřebě klienta jsou mu nabídnuty i jiné formy pomoci, jako například jednorázová konzultace s odborníkem, nebo dlouhodobější individuální terapie v kombinaci se skupinovými setkáními ostatních agresorů (Pence, Paymar 1993; Sinclair 2005; Kraus, Logar 2005).

7. Otázka:

Kdo by měl vést terapeutickou skupinu?

- a) muž b) žena c) pár (muž a žena)

V této otázce se většina (33, tj. 82,5%) respondentů shodla na tom, že by terapeutickou skupinu měl vést pár, nejlépe muž a žena. Tři (7,5%) probandi zakroužkovali všechny tři možnosti odpovědi, tedy že terapii může vést stejně dobře muž jako žena, případně pár. Jeden respondent označil jako vhodného terapeuta pouze samotného muže a tři neodpověděli.

Zahraniční autoři zdůrazňují vhodnost terapeuta mužského pohlaví pro terapii pachatelů partnerského násilí (Bartová 2005; Sinclair 2005) nebo pár

muže a ženy, který může poskytnout vhodný model komunikace mezi partnery (Pence, Paymar 1993).

8. Otázka:

Myslíte, že by zařízení pro pachatele PN mělo spolupracovat se zařízením pro oběti?

Podle většiny (31, tj. 77,5%) respondentů by bylo vhodné, aby zařízení pro pachatele komunikovalo se zařízením pro oběti. Opačného názoru bylo pět (12,5%) dotázaných. Čtyři na tuto otázku neodpověděli.

Výpovědi obětí mohou být užitečným zdrojem podnětů a informací pro další rozvoj celkového řešení této problematiky. Spolupráce zařízení pro pachatele a obětí v zahraničí zajišťuje zpětnou vazbu o pravdivosti pachatelovy výpovědi a potvrzení účinnosti terapie (Pence, Paymar 1993). Na druhou stranu je oběť včas informována o případném riziku násilí a tak jí může být včas poskytnuta případná pomoc. Bezpečí oběti musí být v této práci vždy na prvním místě (Kraus, Logar 2005).

9. Otázka:

Terapie pachatelů PN by měla trvat

- a) méně než 3 měsíce b) 3 až 6 měsíců c) 6 až 12 měsíců
d) 12 až 18 měsíců e) jinak, jak?

Terapie pachatelů partnerského násilí by měla podle tří (7,5%) respondentů trvat do 3 měsíců s eventuální možností opakování terapie, podle šesti (15%) dotázaných 3 až 6 měsíců, podle jedenácti (27,5%) půl roku až rok, podle sedmi (17,5%) jeden až jeden a půl roku a podle jedenácti (27,5%) by měla být délka terapie pachatele přizpůsobena individuální potřebě každého klienta, dokud nedojde k pozitivní změně, třeba i na 3 roky.

10. Otázka:

Jak intenzivně by měla terapie probíhat?

- a) Jednou za 2 týdny b) Jednou týdně
c) Dvakrát týdně d) jinak, jak?

Jednou za dva týdny by měla terapie pachatelů partnerského násilí probíhat podle tří (7,5%) respondentů, jednou týdně podle 16 (40%) a dvakrát týdně podle deseti (25%) dotázaných. Sedm (17,5%) zástupců odborné veřejnosti by navrhovalo jinou intenzitu terapie podle individuálních potřeb klienta. Často se objevoval návrh postupného snižování intenzity terapie zároveň s postupným prodlužováním intervalů mezi jednotlivými setkáními. Čtyři probandi neodpověděli.

11. Otázka:

Jaký terapeutický směr si myslíte, že by byl účinný? Proč?

Jako účinný terapeutický směr navrhovalo nejvíce (15, tj. 37,5%) respondentů kognitivně–behaviorální terapii. Kladli důraz především na dynamiku a direktivnost terapie. Ostatní doporučovali systemický přístup, rodinnou terapii, nácvik asertivity nebo různé neverbální techniky (např. práce s tělem, s emocemi, relaxace). Jeden z dotázaných zdůraznil, že „na směru tolik nezáleží, stačí terapeutický pár (muž a žena) sebeuvědomělých a gendrově sebeidentifikovaných terapeutů. Dvakrát se objevil i návrh medikace v kombinaci s psychoterapií. Čtvrtina probandů (11, tj. 27, 5%) na otázku neodpovědělo.

V zahraničí je trénink pro pachatele partnerského násilí založen na kognitivně-behaviorálním přístupu s psychodynamickými elementy. Klienti se postupně učí zvládat konflikt alternativním způsobem. Různé techniky si během terapie prakticky procvičují formou hraní scének (Pence, Paymar 1993).

12. Otázka:

Jaké podmínky by měl pachatel splňovat pro přijetí do terapie?

Nejčastější podmínkou uváděnou v odpovědích respondentů byla dobrovolnost vstupu, motivace klientů k terapii a ochota spolupráce (26, tj. 65%), dále dostatečná inteligence (7, tj. 17,5%), abstinence od drog a alkoholu (4, tj. 10%). Šest (15%) respondentů uvedlo, že by podle nich agresor nemusel splňovat žádnou speciální podmínku pro vstup do terapie.

13. Otázka:

Cítíte se připraveni k řešení problémů PN?

Pokud NE, měli byste o takovou přípravu **zájem**?

Pokud ANO, co konkrétně byste od této přípravy **očekávali**?

Zhruba polovina (18, tj. 45%) dotázaných se cítí být připravena k řešení problému partnerského násilí a druhá polovina (19, tj. 47,5%) má opačný pocit. Osm z těch, kteří se necítí připraveni, by mělo o takovou přípravu zájem, dalších osm respondentů ne. Zbývající se k této podotázce již nevyjádřili. Tři na otázku vůbec neodpověděli.

Od přípravy by probandi očekávali většinou krátkodobý kurz, který by jim poskytl především teoretické zázemí, praktický aktivní nácvik postupu řešení, předání zkušeností zasvěcených odborníků a různé kasuistiky z praxe.

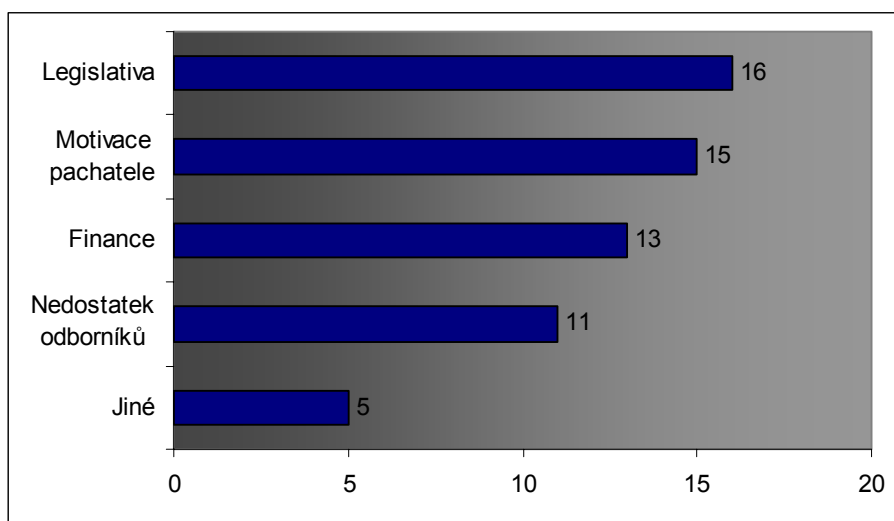
14. Otázka:

Proč si myslíte, že u nás neexistuje žádný speciální program pro terapii pachatelů PN?

- a) Malá motivace pachatelů b) Nedostatek odborníků c) Špatná legislativa
d) Nedostatek finančních prostředků e) Jiné, jaké?.....

Respondenti mohli v této otázce zakroužkovat více odpovědí. Jako nejčastější příčina neexistence speciálního programu pro terapii pachatelů partnerského násilí u nás byla označena špatná legislativa (16, tj. 40%) a malá motivace pachatelů (15, tj. 37,5%). Nedostatek finančních prostředků byl označen 13 (32,5%) respondenty a nedostatek odborníků 11 (27,5%). Jiné důvody uvedlo 5 (12,5%) z dotazovaných. Jiné uváděné příčiny by se daly shrnout pod pojem *celospolečenské podceňování tohoto problému*. Tři probandi na otázku neodpověděli.

Následující graf přehledně znázorňuje, v čem vidí odborná veřejnost největší příčinu toho, že u nás doposud nevznikl žádný speciální program pro terapii pachatelů partnerského násilí.

Graf: Příčiny neexistence terapie pachatelů partnerského násilí u nás

15. Otázka:

**Měli byste Vy osobně zájem pracovat s pachatelem PN na jeho terapii?
Zdůvodněte prosím stručně svoji odpověď.**

Pouze necelá čtvrtina (9, tj. 22,5%) respondentů by měla zájem pracovat s pachatelem partnerského násilí. Jedni to berou jako novou výzvu. Jiní svou odpověď vysvětlovali nutností aktivně se podílet na snížení násilí mezi lidmi.

27 (67,5%) dotázaných by zájem pracovat s agresory rozhodně nemělo a čtyři probandi na otázku vůbec neodpověděli. Svoji negativní odpověď zdůvodňovali nejrozličněji. Častým důvodem byla preference klientů, kteří mají zájem o pomoc a jsou motivováni k terapii, averzní vztah k agresivním lidem a nechuť pracovat s nimi, nedostatek časových možností a neznalost problematiky.

Připomínky:

Pokud máte nějaké další nápady či připomínky k danému tématu, využijte prosím následující prostor.

Většina respondentů vpisovala své konkrétní připomínky přímo u jednotlivých otázek, které již byly zpracovány výše. Přesto několik jedinců využilo i tohoto místa k vyjádření svých názorů.

Jedna žena uvedla, že podle ní existují lidé, kteří se svým založením nehodí pro život v páru. Ty podle ní nemá cenu léčit, ale je potřeba před nimi jejich partnerky varovat. Dále klade důraz na práci s oběťmi, aby si do budoucna vybíraly lépe své partnery.

Jiný respondent ve své připomínce zdůraznil spoluodpovědnost oběti za násilí.

Další poukázal na to, že bychom jako společnost neměli zapomínat na to, že „pachatelé partnerského násilí jsou také lidé a dost možná nešťastní lidé“.

Z celkového hodnocení dotazníku vidíme, že názory odborné veřejnosti na partnerské násilí a terapii pachatele se různí, vesměs však často postrádají větší informovanost o této problematice.

6. Návrh koncepce terapie pachatelů partnerského násilí v ČR

Na základě prostudované literatury a vyhodnocení dotazníků jsme se pokusili sestavit návrh koncepce skupinové terapie pachatelů partnerského násilí. Tato práce by mohla být využita jako praktická příručka pro terapeuty pracující s muži, kteří se chovají násilně ke své partnerce.

6.1. Cíle terapie

Základem přístupu této terapie je předpoklad, že pachatelé partnerského násilí nejsou takoví od narození, ale že se tomuto způsobu chování naučili během života v naší hierarchické kultuře.

Cílem terapie pachatelů partnerského násilí je eliminace jejich abusivního chování pomocí strukturovaných cvičení, během kterých je klient konfrontován se svým násilím. Terapie má za úkol pomoci klientům pochopit příčiny jejich chování, vést je k přijetí odpovědnosti za své násilí, podpořit jejich motivaci ke změně a rozvoj sociálních dovedností.

Cílem terapie je **být a nebít**, tedy naučit klienty kvalitnímu způsobu života a uspokojování svých potřeb, aniž by pokračovali v používání jakéhokoliv způsobu násilí a manipulace.

Vznik této práce byl částečně inspirován účastí autorky na mezinárodní konferenci Bezpečné soužití - Terapie pachatelů domácího násilí, která se konala pod záštitou Ligy lidských práv v září 2005 v Brně. Dále jsme čerpali z několika zahraničních i tuzemských publikací (Pence, Paymar 1993; Demsky 1996; Manalive 2005; Netík, Voňková 2005; Pence 2005).

6.2. Role terapeutab

Terapeut vede klienty k přijetí odpovědnosti za své násilné chování a k uvědomění si důsledků porušení pravidel programu nebo jeho nedokončení. Vytváří ve skupině atmosféru zaměřenou na jednotlivé aspekty abusivního chování a možnosti změny. Podporuje reflexivní a kritické myšlení a snaží se eliminovat obviňování oběti. Přivádí muže otázkami k hlubší analýze svých postojů. Udržuje nesmlouvavou konfrontační atmosféru, která zabraňuje popírání nebo bagatelizaci násilí a vyzývá klienty ke spolupráci. Poskytuje informace, vysvětluje fungování vztahu, kde si jsou oba partneři rovni a učí novým dovednostem v komunikaci s druhým člověkem. V neposlední řadě povzbuzuje zdravou skupinovou dynamiku, která usnadňuje otevřený a respektující vztah mezi jednotlivými členy skupiny a brání koluzi.

Terapeut získá klienty nejlépe otevřeným čestným rozhovorem. Setrvává v prozkoumávání příčin násilí a hledání alternativních způsobů chování spolu s klienty. Je zavázán k pochopení otázky v celé své složitosti. Předává skupině svoje poznatky, vysvětluje, jak na ně sám přišel, a prozkoumává společně s klienty věci nové ((Pence, Paymar 1993).

Koterapeut

Terapeutická setkání pachatelů partnerského násilí jsou v ideálním případě vedena dvěma terapeuty, nejlépe mužem a ženou. To má několik výhod:

- Dva lidé se mohou **střídat** v povinnostech, jeden prezentuje materiály, zatímco druhý sleduje proces.
- Koterapeut má příležitost ke **sledování**, co se děje během skupiny.
- Terapeuti se navzájem doplňují, mohou si poskytovat oboustrannou zpětnou vazbu, konstruktivní kritiku a pozitivní **podporu**.
- Vedení terapie ve dvojici je dobrou prevencí proti syndromu vyhoření. Úroveň energie každého někdy kolísá, terapeuti se navzájem **motivují**.
- Muž a žena přinášejí **různé** a stejně hodnotné **perspektivy** do skupiny.
- Vedení terapie v diádě muže a ženy může poskytovat **model respektujícího** rovného vztahu a rozdělení odpovědností. To může ukázat klientům,

že neshody mohou být vyřešeny ve prospěch obou - bez toho, že by jeden získal a druhý ztratil ((Pence, Paymar 1993).

6.3. Koncepce postupu terapie pachatelů partnerského násilí

Terapie pachatelů by měla trvat alespoň půl roku. Během první fáze by se pozornost měla soustředit zejména na zastavení fyzického násilí. V této fázi by měla být terapie intenzivnější, proto doporučujeme setkání alespoň dvakrát týdně. Druhá fáze má za úkol snížení všech ostatních forem násilí a učení se alternativním způsobům chování. V této fázi by se měla skupina setkávat jedenkrát týdně.

Frekvenci a délku setkání lze samozřejmě upravit podle individuálních potřeb a možností. Nový klient se může připojit ke skupině i během druhého nebo třetího týdne. Je to lepší, než čekat a začít program od prvního tématu podle osnovy.

Příjem nového klienta

Před příchodem klienta si připravíme jeho spis. Prostudujeme o něm všechny dostupné materiály, snažíme se z různých zdrojů (např. svědectví oběti, policie...) získat co nejvíce relevantních informací.

Klienta požádáme, aby nám vlastními slovy řekl, proč tu je, a dále nás seznámil se svým příběhem tak, jak ho prožil a vnímá on sám. Zeptáme se na základní informace z osobní, rodinné a profesní **anamnézy** klienta. Všechna data si poznamenejeme do jeho složky. Během hovoru se mimo jiné zaměříme na zjišťování těchto údajů o klientovi:

- Druh a závažnost násilí klienta k určení stupně rizika nebezpečí jeho násilí. Můžeme použít *Inventář abusivního chování* (viz. příloha) a porovnání s ostatními dostupnými informacemi (např. výpověď oběti, policejní zprávy, soudní protokol, apod.).

- Sklony k destruktivnímu a sebe destruktivnímu chování. Jaké jsou záruky, že se nebude chovat sebe destruktivně, suicidálně, nebo homicidně.
- Abusus alkoholu, drog a problémy psychického zdraví.
- Stupeň otevřenosti a čestnosti klienta o jeho násilném chování vyplývá ze srovnání jeho komentáře s ostatními svědectvími v jeho záznamech.
- Vhodnost pro skupinovou terapii, tj. schopnost pochopit sociální vztahy, komunikativnost a sociální inteligence.

Úkolem přijímacího rozhovoru je **motivovat** klienta ke spolupráci. Vyjdeme z jeho současné situace, zaměříme se na problém, který byl podnětem agresivního chování. Terapeut vystupuje přátelsky, v roli průvodce. Hledáme u klienta hodnoty, o něž se lze opřít (např. zájem žít ve spokojeném manželství, v nekonfliktním vztahu, vztah k dětem, vztah k majetku, kariéra...). Věnujeme se historii vztahu, jeho počátečním fázím, ptáme se, proč si klient vybral právě tuto partnerku, co se mu na ní líbilo.

Nastíníme filosofii terapie a možnosti řešení klientovy situace. Vyprávíme příběh jiného klienta s podobným, dnes už úspěšně zvládnutým problémem a poukážeme na výhody, které pro něj z toho vplynuly. Zmíníme příběh člověka, který naopak setrval na svých neefektivních způsobech jednání a stal se sám jejich obětí.

Na závěr poučíme klienta o podmínkách terapie a probereme s ním **organizační** záležitosti. Klient je zařazen do příslušné terapeutické skupiny. Dostane desky se svým jménem obsahující kroužkový blok, kam si bude postupně psát své poznámky a zakládat učební materiály. Tyto desky je povinen nosit na každé další setkání.

Ujistíme se, že klient vše pochopil a je srozuměn s jednotlivými body podepisovaného *kontraktu* (viz. příloha). Pokud odmítne podepsat, nemůže zahájit terapii. Podmínky jsou stejné pro všechny klienty, tedy i pro ty, co vstupují do terapie dobrovolně.

Složka klienta musí být uložena samostatně, stranou od zpráv oběti, protože klient má právo do své složky nahlížet. Za žádných okolností ale nemá právo nahlížet do zpráv z výpovědí partnerky (Manalive 2005).

Obecná osnova terapie

Na **zahájení** každého setkání terapeut požádá členy skupiny, aby referovali o událostech, které se staly v jejich osobním životě od posledního setkání, o tom jak pokročili ve zvládnání svého hněvu, co se jim dařilo a v čem naopak neuspěli.

Poté terapeut se skupinou probírá některé z doporučených **témat**. Klienti se učí postupně rozpoznat stupně hněvu a projevy, které je provázejí. Diskutují o jednotlivých formách násilného chování, jeho příčinách a souvislostech. Hledají vhodné alternativní způsoby chování a procvičují techniky zvládnání hněvu.

Před koncem setkání je vhodné vždy zařadit nějaké **relaxační cvičení**, při kterém se klienti učí uvolnění a lepšímu vnímání a ovládnání vlastního těla, myšlenek i emocí.

Na závěr terapeut zadá **domácí úkol** a vyzve skupinu ke stručnému **shrnutí** hlavních bodů setkání.

První fáze je zaměřena na zastavení fyzického násilí. S využitím modelu *Cesta hněvu* poznávají klienti postupně své emoce a fyziologické jevy, které je doprovázejí.

Obrázek: Cesta hněvu (Přejato a upraveno z Demsky 1996)

Učí se krůček po krůčku včas rozeznat signály ztráty kontroly, pochopit své zkreslené myšlení, které podporuje jejich hněv, a předvídat rizikové situace (Demsky 1996).

Na jednotlivých setkáních postupně procvičují techniku time-out, relaxační techniky, pozitivní způsoby myšlení a připravují si scénáře stresu (viz. příloha).

Ačkoliv se klientům může relativně rychle podařit zastavit používání přímého fyzického násilí, eliminace dalších způsobů abusivního chování je mnohem déle trvající proces.

Druhá fáze je zaměřena právě na jiné formy zneužívání. Je koncipovaná do 8 třítydenních bloků. Témata pro tuto fázi tvoří jednotlivé abusivní taktiky, které jsou uvedeny v osmi výsečích *Kola moci a kontroly*. První týden se skupina zabývá definováním nového tématu a analýzou scénky ilustrativního příkladu abusivního incidentu pomocí formuláře PRACH. Druhý týden vyžaduje na klientech, aby se zabývali sami sebou a svým násilným chováním. Třetí týden klienti procvičují alternativní nenásilné formy chování nácvikem technik sociálních dovedností a hraním vlastních scének.

PRACH - Psychologický rozbor abusivního chování

Psychologický rozbor abusivního chování je formulář (viz. příloha), který je praktickou pomůckou pro vedení analýzy konkrétního násilného incidentu a definování alternativních způsobů jednání ve skupině. Odpor klientů k přiznání si svého vlastního násilného chování velmi ztěžuje práci terapeuta. PRACH zmírňuje tlaky klientů na terapeuta při jejich konfrontaci s násilným chováním. Umožní klientům nahlédnout objektivně do toho, jak a proč zneužívají taktiky násilí ve vztazích. Napomáhá udržení zaměření na klientovo chování a eliminuje klientovy nežádoucí reakce (vyhýbání se diskuzi, racionalizaci, obviňování oběti apod.) a možnosti koluze.

Psychologický rozbor abusivního chování lze využít jak k prozkoumání vlastního chování klientů, tak také při analýze ilustrativních příběhů a scének. Pro klienty je hlavně zpočátku jednodušší zabývat se násilím někoho jiného, analyzovat chování agresora v příběhu nebo ve scénce, než rozebírat vlastní chování. Z pravidla se u klientů objevuje diametrální rozdíl mezi hodnocením vlastního a cizího chování (Pence, Paymar 1993).

Pomocí PRACH analyzujeme násilné chování z několika klíčových aspektů:

Chování

Stručný popis situace a chování použitého k ovládnutí partnerky. Co agresor řekl, jaká použil gesta, mimiku, tón hlasu, fyzický kontakt apod.

Při rozboru abusivního chování skupina často začíná hned s omluvami pro násilné chování. Při vyplňování PRACH na tabuli musí terapeut přehlédnout úvodní komentáře klientů a zaměří se na samotné chování. Od každého klienta zaznamená nějaký příklad a jeden či dva probere podrobněji. Nesmí se nechat zatáhnout do zbytečných, vleklých a pozornost odvádějících diskuzí. Snaží se o věcnost a stručnost. Udrží zaměření na problém (Pence, Paymar 1993).

Záměr a přesvědčení

Co si agresor přál, aby se v té situaci stalo, čeho chtěl svým chováním dosáhnout? Jaká byla funkce použitého násilí? Jaké stereotypy podpořily jeho chování.

Terapeut klade otázky týkající se smyslu abusivního chování. Klienti si musí uvědomit, že násilné chování není mimo jejich kontrolu, ale že jej záměrně používají k získání kontroly nad druhou osobou (Pence, Paymar 1993).

Pocity

Co agresor v tu chvíli cítil? Jak se cítil před a jak po incidentu?

Je důležité dát emoce do kontextu postojů a očekávání klienta ve vztahu k ženám. Upozorňujeme klienty na spojení mezi jejich nenaplněným očekáváním a negativními pocity. Vysvětlujeme jim souvislost mezi autoritativními postoji, na kterých lpí, a rozpadem důvěry a intimních citů s partnerkou. Klienti se učí zvládat své negativní emoce (vztek, žárlivost, nejistota apod.), snížit potřebu mít všechno pod kontrolou, povznést se nad svými subjektivními problémy. Vedeme je k tomu, aby přemýšleli, odkud pramení jejich pocity strachu a nejistoty.

Povzbuzujeme klienty v prožívání pocitů včetně bolesti bez toho, aby útočili na druhé. Učí se vyjádřit své emoce .

Bagatelizace, popření a obvinování

Jak si agresor omlouval své jednání? Kdo podle něj nesl za incident odpovědnost?

Agresoři mají často problém s přiznáním si odpovědnosti za svoje abusivní chování. Mnohdy si ani sami neuvědomují, jakými nadávkami častují své partnerky a z čeho všeho je obviňují. Často je obviňování i součástí jejich vnitřního dialogu, kterým se povzbuzují k abusivním činům. Agresorova interpretace násilné události často dává vinu partnerce a muž se ve vlastním vyprávění jeví jako oběť.

Cílem terapie je posilovat odpovědnost a čestnost klientů. Pomoci jim vidět, jak je jejich svalování viny na druhé a jiné výmluvy odvrací od možnosti se změnit (Manalive 2005).

Následky

Jaký byl důsledek agresorova chování na něm samém, na oběti a na ostatních?

Konfrontujeme agresora s jeho pohledem na sebe jako na oběť a poukazujeme na jeho zisky z násilného chování. Agresoři nejprve potřebují rozvinout svou schopnost empatie, uvědomit si důsledky svého chování, aby přijali odpovědnost za své násilí a získali motivaci k sebezapření a k překonání svého přirozeného chování.

Minulé násilí

Jak agresorovo násilí v minulosti ovlivnilo tuto situaci?

Násilí v minulosti posiluje moc jeho výhrůžek, není potřeba vždycky použít fyzické násilí, stačí se už jen zle podívat, aby žena věděla, co ji čeká, když nebude hned po jeho vůli. Klient si musí uvědomit pokračující dopad násilí na partnerský vztah a na ženu, kterou bije. Pomáháme klientům pochopit, jak jejich násilí v minulosti ovlivňuje jednání jejich partnerek. Jak bude asi agresorovo násilí

ovlivňovat ženinu interpretaci jeho běžného chování. Pokud se jednou omluvil za své násilí a slíbil, že už to víckrát neudělá, a nyní jí opět vyhrožuje, nebude mu už moci nikdy věřit, že své omluvy myslí vážně (Manalive 2005).

Alternativní způsob chování

Jak mohl agresor jednat jinak? Bez násilí, konstruktivně.

Klienti se učí hledat alternativní ne-násilné způsoby chování. Společně diskutují a procvičují tyto alternativy. Klient dostane příležitost k tomu, vyzkoušet si nezastrašující chování a ne-mocenské reakce v případech, ve kterých se v minulosti snažil násilně ovládnout situaci (Pence, Paymar 1993).

Scénka

Výbornou pomůckou pro podporu kritického myšlení je analýza scének předepsaných na jednotlivá sezení. Klienti mají lepší odstup, když vidí v roli agresora někoho jiného. Představitelé agresora mají možnost zpětné vazby od ostatních členů skupiny. Klienti si mohou vyzkoušet roli oběti. Zároveň mají příležitost procvičit si v praxi i alternativní nenásilné způsoby chování (Pence, Paymar 1993).

Ilustrativní scénka

Pro klienty je jednodušší zabývat se násilím někoho jiného ve scénce, než hodnotit své vlastní chování. Sehrání ilustrativní scénky založené na příbězích z osnovy kursu umožňuje klientům na začátku každého tématu získat náhled na násilné chování důležité pro definování jednotlivých abusivních technik, které agresori používají. Předejde se tak vzniku pocitu viny a tím i obranných mechanismů. Příběhy přitom dobře odrážejí chování členů skupiny. Pomocí analogie získají klienti potřebný odstup od svého subjektivního úhlu pohledu. Diskuze je tak zbavena emocionálního náboje a skupina se může problematikou zabývat více do hloubky. Podporujeme skupinu, aby šla do co nejhlubší úrovně pochopení.

Ilustrativní scénku může sehrát terapeut s koterapeutem. Pokud je jeden s terapeutů žena a druhý muž, měl by hrát tentokrát roli oběti muž. Pokud terapeut vede skupinu sám, vyzve některého z klientů, aby sehrál roli oběti.

Vlastní scénka

Při terapii se využívá i hraní scének z osobních zkušeností klientů. Terapeut může sám vybrat vhodný příklad k sehrání scénky, nebo se zeptá, je-li ve skupině nějaký dobrovolník. Klient je vyzván, aby situaci sehrál znovu s někým ze skupiny. Tentokrát by se měl snažit zvládnout situaci alternativním způsobem bez prvků násilí.

Po shlédnutí scénky ostatní ve skupině podávají zpětnou vazbu. Je možné využít i kameru, natočit celou scénku a pak se na to podívat společně ještě jednou, aby se viděl a slyšel i ten klient, který hrál. Terapeut se zeptá účinkujícího, jak se v roli tentokrát cítil. Jak se cítil ten, co hrál roli oběti? Jak to vnímali ostatní ve skupině? Šlo by se zachovat ještě lépe? Vyzveme někoho dalšího, aby se pokusil tu samou situaci sehrát ještě lépe. Takto lze scénku několikrát opakovat, až k úplné spokojenosti.

Pravidla pro hraní scénky

- Terapeut by měl poskytnout jasné vysvětlení smyslu hraní scénky
- Před tím, než se začne, by se měl terapeut pokusit vyjasnit scénku nejlépe, jak to jen jde. Jaký byl tón agresorova hlasu? Jak byl k partnerce blízko, když se hádali? Jaká slova přesně použil?
- Ženský koterapeut by neměl hrát ženskou roli.
Může být velmi užitečné, když muž hraje roli partnerky
- Žádný fyzický kontakt mezi účinkujícími
- Klient může scénku kdykoliv zastavit
- Když se hraní scénky zvrhne, terapeut může scénu zastavit, aby muže dostal zpět do role
- Po zpětné vazbě od skupiny se terapeut zeptá obou herců, jak se cítili ve své roli (Pence, Paymar 1993).

Hraní scénky můžeme využít i k nácvičku některých technik nenásilného způsobu chování. Např.: time-out, vyjednávání, konstruktivní hádka, vyjádření vlastních myšlenek a emocí, zacházení se zlostí a strachem ženy apod. Cvičení poskytuje klientům příležitost ke změně zaběhnutých modelů chování.

Time-out:

Time-out je asi nevhodnější technika pro začátek. Klienti se učí rozeznat, kdy přijde ta chvíle, ve které se může stát násilný, kdy je lepší odejít a počkat, dokud se neuklidní. Vhodné využití této techniky nastane, když konflikt eskaluje k bodu, kdy jedinec cítí, že v případě pokračování situace bude mít vysokou potřebu použít fyzické násilí. Klient se tak učí registrovat signály ztráty kontroly (Demskey 1996;).

Pravidla použití time-out

- Použij time-out, jen když máš pocit, že se budeš chovat násilně.
Nezneužívej ho k vyhýbání se konfliktům nebo neshodám.
- **Oznam** partnerce, že si bereš time-out. Neodcházej bez vysvětlení.
- Využij pozitivní řeči k sobě a jiné relaxační **techniky**.
- **Nepij** alkohol ani nepožívej jiné drogy během time-outu.
- Pokus se získat pozitivní **podporu** od svého okolí.
- **Zavolej** partnerce, než se vrátíš. Zeptej se jí, jestli se cítí bezpečně a respektuj případně její požadavek, aby ses nevracel, když si to bude přát.
- **Nenaléhej** na projednávání konfliktu hned po svém návratu (Pence, Paymar 1993).

Kolo moci a kontroly

Toto kolo znázorňuje nejčastější abusivní taktiky, které pachatelé partnerského násilí používají k dosažení mocenské převahy. V zesíleném obvodu kola jsou uvedeny druhy fyzického napadání, které jsou hlavním předmětem první fáze terapie. Druhá fáze je zaměřena na analýzu a potlačení používání dalších forem abusivního chování znázorněných v jednotlivých výsečích. Každý oddíl kola představuje jednu z taktik, jak získat moc a kontrolu nad druhým člověkem. Tento cíl je symbolicky umístěn uprostřed kruhu (Pence 2005).

Obr.: Kolo kontroly a moci. (Pence 2005, str.12)

Témata

Každá z násilných a manipulativních technik, jak získat moc a kontrolu nad druhým člověkem, uvedených na *Kole moci a kontroly*, jsou postupně probírána jako jednotlivá témata na terapeutických setkáních skupiny.

Fyzické násilí

Mezi projevy fyzického násilí patří od nevinného pošťuchování, štípání, přes „nechtěné“ strkání, až po tahání za vlasy, facky, bouchnutí pěstí, kopání, házení po ní nějakým předmětem, pálení cigaretou, dušení, škracení, útok nožem či jinou zbraní.

Klienti často hodnotí své násilné chování buď jako spontánní reakci na nepříznivou situaci, ve které dočasně ztratí kontrolu, nebo jako pochopitelnou reakci na situaci, ve které jim bylo ukřivděno. Když agresori používají fráze jako „prostě jsem vybuchl“, často mají na mysli, že v tu chvíli začali být agresivní vůči své partnerce. Vyjádření tohoto typu jsou typickými příklady minimalizace a popírání násilí a úmyslu získat kontrolu nad situací nebo se pomstít či potrestat svou partnerku. Proti těmto tvrzením o nekontrolovatelném hněvu je nutné vždy pevně oponovat.

Agresor neztrácí ani tak kontrolu nad sebou. Příčinou jeho výbuchu je spíše, že ztrácí kontrolu nad situací, či nad svou partnerkou. Agresorovo násilné jednání je založeno na přesvědčení, že má právo kontrolovat chování své partnerky, její pocity a postoje, a že násilí je oprávněný způsob k dosažení této kontrolní pozice.

Pokud klient tvrdí, že to byl nějaký nekontrolovatelný hněv, kdo činil, a ne on, tak se necítí být ani odpovědný za své činy a ani není schopen změny (Pence, Paymar 1993).

Sexuální zneužívání

Sexuální násilí můžeme definovat jako nucení partnerky k sexuálním praktikám proti její vůli. Zahrnuje fyzické napadání sexuálních částí jejího těla a zacházení s ní jako se sexuálním objektem.

Nucení k pohlavnímu styku nebo jiným sexuálním praktikám bývá v abusivním vztahu spíše pravidlem než výjimkou. Většina násilníků ani nevnímá své jednání jako sexuální obtěžování nebo dokonce zneužívání.

Agresori často po partnerce vyžadují sex po násilném incidentu. Ženy partnerovi ze strachu, že by je znovu zbil, kdyby ho odmítly, raději vyhoví, zatímco muži většinou věří, že milostným aktem napraví předchozí násilí. Případný odpor své partnerky vnímají jako nefér a považují ho za taktiku, kterou chce s nimi partnerka manipulovat.

Milostný akt po násilném incidentu vnáší do abusivního vztahu matoucí dynamiku. U některých žen opravdu úsilí o intimní styk po hádce probouzí naději, že se všechno změní. Mnohým ženám sex po násilném incidentu jen zvětšuje pocit jejich ponížení. Milování s mužem, který je právě zbil, cítí jako znásilnění, pokus o úplné zničení jejich mysli a ducha.

Partnerčino svolení k pohlavnímu styku může agresor vnímat jako přijetí jeho určité nevyslovené omluvy. Tyto sebepodporující dezinterpretace mu pak dávají oprávnění k omluvě svého abusivního chování a k nepřijetí odpovědnosti za něj (Pence, Paymar 1993).

Zastrašování

Agresor vyvolává v oběti strach výhružnými pohledy, gesty, pohyby, zvýšeným hlasem, rozbíjením předmětů, ničením majetku, vystavováním zbraní, týráním zvířat.

Když násilník používá výhružná gesta, připomíná tím moc, které v minulosti dosáhl násilím. Zastrahující chování, občas posílené fyzickým napadením, dělá z násilí součást každodenní reality oběti. On rozhoduje o tom, kdy se bití do zdi změní v bití do jejího obličej. Když už jednou muž ženu fyzicky napadl, všechno jeho pozdější chování si sebou nese podtext tohoto činu.

Oběť často už přesně dokáže rozeznat, s jakou náladou agresor přichází, a to podle způsobu, jakým muž parkuje, jak si doma vyzouvá boty, sundává bundu a podobně. Poznává, jestli je zle, zda má mít strach a jestli má raději začít kolem partnera chodit po špičkách. Děti to většinou vnímají stejně silně.

Klienti se budou bránit, že partnerka přece ví, že ji už neuhodí, že jí to přece slíbili. Ale jak si tím může být jistá, že to opravdu neudělá, když ve většině případů si tím není jist ani on sám.

Emoční násilí

Pachatel oběť často ponižuje a pokořuje. Vyvolává v ní pocity viny a méněcennosti. Hraje s ní „psychohry“. Budí v ní dojem, že je blázen (Pence 2005).

Emocionální násilí je jednou z nejmocnějších zbraní, kterou násilník používá. Útočí na sebehodnocení partnerky, aby nad ní získal moc a mohl s ní libovolně manipulovat.

Muži mají pocit, že jsou mužní, jen když jsou silní. Aby jeden mohl být mocný, musí být druzí bezmocní. Aby on mohl mít pravdu, ona se musí mýlit. Aby mohl mít všechno pod kontrolou, žena musí být kontrolována. Aby měl svou hodnotu, žena musí být bezcenná.

Účelem ponižování partnerky je potvrzení své moci a dominantního postavení. Násilníci mluví o své partnerce, jako o „své staré“, „té krávkě“, apod. Je to způsob, jak z druhého udělat neplnohodnotného člověka, který si nezaslouží nic víc než výsměch a pohrdání. Díky depersonalizaci oběti nemá násilník během incidentu zábrany ani pocit studu, je plný nenávisti a síly.

Ženy samy se pak začnou cítit jako méněcenné, nepřipadají si už jako člověk, považují se za špatné a mají pocit, že si ani nic jiného nezaslouží než tresty a týrání.

Izolace

Mnoho aktů násilí má za cíl izolovat ženu, odříznout ji od společnosti, ze zaměstnání, od lidí, od pramenů názorů a svobodného myšlení. Agresor svou partnerku neustále hlídá. Kontroluje, co oběť dělá, její korespondenci, s kým telefonuje, s kým se stýká, kam jde. Omezuje její svobodu. Brání jí „v zájmu rodiny“ v jakýchkoli aktivitách mimo domov (další vzdělání, zaměstnání, návštěvy, zábava apod.). Vysvětluje to svou nesmírnou láskou k ní a k dětem.

Izolací si muž zajišťuje závislost své partnerky na sobě. Izolace zvyšuje násilníkovu moc nad určováním jejího světa a interpretací informací a posiluje rozvoj uzavřeného systému, který postupně vzniká mezi obětí a pachatelem partnerského násilí (Manalive 2005).

Popírání a obviňování

Pachatel partnerského násilí často popírá, že by vůbec k nějakému násilí došlo, nebo jeho míru alespoň značně zlehčuje. Nepřijímá zodpovědnost za své násilné chování a obviňuje partnerku za své chování.

Žádná terapie ani techniky násilníka nezmění. Změnit se musí on sám. On sám se musí rozhodnout, přiznat si své abusivní chování, přijmout za něj odpovědnost a začít na sobě pracovat. Celý tento proces rozhodování a odhodlávání se k osobní změně je dlouhodobý a vůbec není pro klienta jednoduchý.

Zdá se pochopitelné, že většina násilníků je v hloubi duše nespokojená a vlastně nešťastná. Vnitřní změna klienta by pro něj mohla být řešením. Mohla by se pro něj stát časem vítanou úlevou od mnoha negativních pocitů, vnitřního nepokoje, zmatku a pocitu izolace, ve kterém většina pachatelů partnerského násilí žije.

Každý násilník má vybudované důkladné opevnění kolem vlastního svědomí a propracované zábrany, aby se vyhnul upřímnému sebezpytování. Klienti se budou na sezeních snažit různě vymlouvat a vyjednávat, aby udrželi své pracně vybudované opevnění kolem svého Já.

Využívání dětí

Násilník vyvolává v partnerce pocity viny vůči dětem. Obviňuje ji, že je špatná matka. Využívá návštěv dětí jako způsobu, jak ji tyranizovat. Navádí děti proti ní a používá je k předávání vzkazů. Vyhrožuje, že o ně přijde, že jí je soud nesevěří, popřípadě že on děti unese.

Násilníci si jsou dobře vědomi silného pouta mezi rodiči a dětmi. Prohlašování, že při rozvodu budou nejvíce trpět děti, a že v takovém případě

bude chtít děti do vlastní péče, může odradit ženu od jakéhokoliv činu, který by byl v jejím zájmu.

Mnozí násilní muži vystupují jako milující a pečující otcí, kteří rozhodně nechtějí zneužívat děti jako zbraně proti své partnerce. Pro většinu z nich však děti představují poslední část partnerčina života, kterou mohou ještě ovládat.

Využívání mužských privilegií

Mnoho mužů se domnívá, že jsou samozřejmou hlavou rodiny, a tak automaticky dělají rozhodnutí i za její ostatní členy. Domnívají se, že mají povinnost dohlížet na ženu a děti, a že žena a děti jsou tu od toho, aby muži vyhověli, muže poslouchali, v podstatě byli jeho otroky.

Ačkoli se genderové role mění, mnoho mužů stále udržuje tradiční domněnku, že rozhodování je jejich výsadní právo. Když je jejich autorita ohrožena, ihned důrazně připomenou svou moc některým ze způsobů abuzivního chování. Partnerka tak postupně ztrácí důvěru ve vlastní schopnosti a tím spíše si netroufá muže opustit.

Ekonomické násilí

Muž se snaží dostat svou partnerku do ekonomické závislosti. Nedovolí jí si najít novou práci nebo zůstat v zaměstnání. Nutí ji, aby si říkala o peníze a zdůvodňovala svoje potřeby. Přiděluje jí jen určitou částku. Libovolně si bere její peníze.

Pachatelé partnerského násilí využívají peníze k ovládnutí partnerky. Oběť se bojí partnera opustit. Cítí se bezmocná. Nemá práci, žádné peníze. Neví, kam by šla, jak by zaopatřila děti.

Práce mužů je v naší společnosti stále ohodnocována vyšší mzdou než práce žen. Muž je považován za živitele rodiny a žena se stará o domácnost. To, že žena dostává v zaměstnání menší mzdu a doma pracuje zadarmo z lásky, v naší kultuře ženy oslabuje a upevňuje mocenské postavení mužů.

Výhružky a nátlak

Agresor partnerce vyhrožuje, že udělá něco, co ji citově zraní. Varuje ji, že bude litovat, že jí vezme děti, opustí ji, spáchá sebevraždu. Nutí ji dělat nelegální věci a pak jí vyhrožuje, že to ohlásí na policii.

Oběť je tímto způsobem teroru úplně ochromena. Nemůže odejít, protože věří, že si jí násilník najde a ublíží jí. Když jí pomohou druzí, bude to nebezpečné i pro ně. Zůstává tedy dál s agresorem a on ji stále více ovládá (Pence 2005).

6.4. Příklad

Zahájení

Po prezenci terapeut požádá členy skupiny, aby referovali o událostech, které se staly v jejich osobním životě od posledního setkání, o tom jak pokročili ve zvládnání svého hněvu, co se jim dařilo, v čem neuspěli.

Téma sexuálního zneužívání

Lidé obecně neradi mluví o sexu. Sex je stále společenské tabu, o kterém se buď jen dělají vtipy, nebo se o něm vůbec nemluví.

Téma sexu ale může i uvolnit zábrany klientů ve skupině. Proto musíme od začátku postavit jasné hranice jak moc (jestli vůbec) se může o sexu žertovat. Terapeutické setkání by mohlo být nevhodným humorem úplně znehodnocené. Musíme se na toto téma předem dobře připravit (Pence, Paymar 1993)

Zeptáme se skupiny, co si myslí o tom, že smích a vtipy jsou pokusem minimalizovat závažnost této problematiky. Mluvme o tom, že když nám nedělá dobře hovořit o vážných věcech, děláním si z toho legraci je způsob vyhýbání se konfrontaci a přímému dialogu.

Příklady sexuálního násilí

Na začátku se může zdát obzvláště nepříjemné mluvit o osobních příkladech sexuálního zneužívání. Využijeme proto seznamu příkladů sexuálního zneužívání.

Terapeut napíše na tabuli nebo rozdá klientům vytištěný seznam příkladů, co všechno může být sexuální násilí (viz. příloha). Po přečtení mluví s klienty o seznamu. Překvapilo je něco? Co si o tom myslí? Dotklo se jich něco?

Všichni by se měli zapojit do diskuze o tom, co pro ně znamená sexuální respekt a ohleduplnost v intimním vztahu s partnerkou. Co cítí a co si myslí o sexu? Mají muži a ženy na sex rozdílný pohled? Proč?

Ilustrativní příběh

Vzhledem k intimní povaze tématu se tentokrát nevyužívá forma přehrávání scénky, ale následuje ilustrativní příběh *Jsi moje žena*, který terapeut pouze přečte.

Jsi moje žena

Pavel přišel z práce domů trochu opilý a našťvaný. Doma nic nebylo po jeho, začal se s Andreou hádat a nakonec ji začal surově bít. Andrea šla spát za dcerou do dětského pokoje.

Druhý den ráno si šla dcera hrát ke kamarádce. Andrea myje nádobí, je samá modřina. Pavel se k ní ze zadu přitulí a začne ji hladit a omlouvat se, že ho to mrzí, co se včera stalo, že neví, co to do něj vjelo. Andrea mu říká, ať ji nechá na pokoji a sundává jeho ruce ze svého těla. Pavel naléhá, že ji má rád, že se spolu v poslední době málo milují, tiskne se k ní a dává jí fyzicky najevo svou sexuální touhu. Andrea mu vysvětluje, že nemá chuť se milovat a chce odejít. Pavel ji chytne za ruku, výhružně se na ni podívá a říká: „ Jsi moje žena! Je to tvoje povinnost. To mám jít za jinou? No tak! “ Andrea dostane strach, přestane Pavlovi raději odporovat. Pavel dosáhne svého.

Analýza příběhu

Po přečtení příběhu diskutujeme se skupinou o právu na sex v manželství. Měla by žena muži vyhovět? Probíráme vliv násilí v minulosti na sexualitu ve vztahu. Ptáme se klientů, kdo má pocit, že Pavel svou ženu vlastně znásilnil. Komu se stalo, že partnerka někdy nechtěla a oni ano? Jak se cítili? Co dělali? Má

někdo opačnou zkušenost, že partnerka chtěla a oni ne? Vyhověli v takovém případě své partnerce? Jaký je rozdíl mezi situací v prvním příběhu z minulého týdne a příběhem Pavla?

Příběh můžeme s klienty analyzovat pomocí PRACH. Jaké mělo chování Pavla vliv na jejich vztah s Andreou? Jak to vnímá ona? Jak vnímá její chování on? Čeho chtěl svým chováním dosáhnout?

Relaxace

Klienti se pohodlně usadí, zavřou oči a uvolní se. Ruce by měli mít volně podél těla, nebo na kolenou, končetiny by se neměly křížit. Terapeut je postupně provází uvolněním jednotlivých částí těla. Mysl se soustředí na pravidelný dech do břicha.

PRACH

Terapeut rozdá klientům PRACH na další týden. Než odejdou, měli by vyplnit alespoň první část rozboru s nějakým příkladem situace, kdy měli s partnerkou pohlavní styk poté, co ji fyzicky napadli, nebo se s ní pohádali. Zbytek doplní za domácí úkol do příštího setkání.

Shrnutí

Terapeut vyzve jednoho klienta ke shrnutí dnešního setkání. Potom se zeptá ostatních, jestli nechtějí něco doplnit.

Ve shrnutí by mělo zaznít, že jakékoliv sexuální praktiky jsou přípustné pouze tehdy, pokud je chce i ten druhý. V opačném případě se jedná o znásilňování. Každý může své chování kontrolovat a ovládat se! Zavrhneme jakékoliv automatické právo na sex jako mýtus. Neznamená, že když je žena hezky oblečena, že nás vyzývá. Stejně jako z pozvání na večeři nemůžeme vyvozovat žádné závěry!

7. Diskuse

Cíl naší práce měl dvě roviny. Zaprvé zjistit postoje odborné veřejnosti ve vztahu k partnerskému násilí. K tomuto úkolu jsme použili autorský dotazník a za respondenty jsme zvolili psychology, kteří pracují v poradnách pro rodinu a mezilidské vztahy. Od respondentů jsme chtěli získat konkrétní doporučení k realizaci terapie pachatelů partnerského násilí u nás.

Dalším úkolem projektu bylo na základě získaných doporučení odborné veřejnosti a jiných dostupných materiálů vytvořit praktický návrh terapie pachatelů partnerského násilí.

V úvodních kapitolách této práce jsme se snažili objasnit souvislosti spojené s problematikou násilí v partnerském vztahu a terapií pachatele partnerského násilí.

Naše empirická sonda potvrdila očekávání, že odborná veřejnost v porovnání s laickou veřejností podléhá mýtům o partnerském násilí v menší míře. Všichni dotázaní si uvědomují závažnost problematiky partnerského násilí. Většina respondentů uvádí, že se tento jev prolíná napříč všemi sociálními vrstvami a že je často nesnadné pachatele identifikovat. To je v souladu s výsledky šetření prováděnými v ČR i zahraničí. Podle těchto zdrojů je identifikace pachatele partnerského násilí často obtížná, neboť ten navenek působí velmi mírumilovně a seriózně.

Polovina probandů se domnívá, že partnerské násilí se vyskytuje maximálně u 20% párů v populaci. Zjištění vyplývající z různých šetření však vykazují čísla vyšší a jejich závěry naznačují, že tato čísla ještě nejsou konečná. Lze předpokládat, že rozdílnost odhadů procentuálního výskytu partnerského násilí v populaci je ovlivněná zejména nejednotnými kritérii definice partnerského násilí a problematikou měření tohoto často skrývaného jevu.

Několik předsudků a stereotypů vůči oběti i pachateli partnerského násilí, které podle posledního šetření agentury STEM (2006) stále přetrvávají u laické veřejnosti, se však projevilo i v odpovědích mnoha respondentů naší empirické sondy mezi zástupci odborné veřejnosti. Za alarmující lze považovat zejména postoje, které vyjadřují hledání příčiny násilného chování agresora v osobnosti

oběti nebo poruchách komunikace partnerů. V dotaznících se v tomto smyslu vyjádřila více než polovina respondentů. Skoro čtvrtina respondentů dokonce považuje oběť za hlavní příčinu násilí.

Několik dotázaných nedokázalo jmenovat ani jedno ze zařízení specializujících se na partnerské násilí. To považujeme u odborné veřejnosti, která pracuje v oblasti manželského poradenství, za závažný nedostatek.

V dotazníku jsme také zjišťovali vlastní zkušenosti našich respondentů s tímto jevem v jejich odborné praxi. Podle nich oběť do poradny nepřichází mnohdy přímo s tím, že ji partner bije, ale s nějakým zástupným problémem. Také literatura potvrzuje, že oběť se často snaží násilí svého partnera skrýt. Proto je nutné, aby společnost a zejména odborníci, kteří přicházejí s obětí do styku (např. lékaři, psychologové, policie), sami aktivně vyhledávali tyto případy a snažili se oběti nabídnout pomoc.

Většina obětí sama projevuje zájem o to, aby se s jejich partnerem terapeuticky pracovalo. Také zahraniční prameny uvádějí, že oběti spíše než uvěznění pachatele násilí preferují jeho terapii. Podle výpovědí našich respondentů někdy do poradny přichází z vlastní iniciativy i sám pachatel. Chybí mu však většinou reflexe vlastního chování a za příčinu problémů ve vztahu považuje svou partnerku.

V poslední části dotazníku jsme se zaměřili na konkrétní doporučení odborníků ve vztahu k navrhované terapii pachatelů partnerského násilí, která je druhou rovinou našeho projektu.

Z doporučení respondentů vyplývá, že by se terapie v první řadě měla zaměřit zejména na zastavení fyzického násilí a přijetí odpovědnosti za své násilné chování. Dále pak by měla směřovat k rozvoji sociálních schopností a dovedností. Podobné jsou i cíle terapie pachatele partnerského násilí v zahraničních programech.

Nedílnou součástí kontraktu, který klient na začátku stvrzuje svým podpisem, je podle zahraničních pramenů poplatek za terapii. Také většina dotázaných v našem průzkumu se shoduje, že by se pachatel měl alespoň částečně finančně podílet na nákladech své terapie.

Jako účinný směr byla pro svou direktivnost nejčastěji doporučována kognitivně-behaviorální terapie. Za nejvhodnější formu považuje odborná veřejnost kombinaci individuální a skupinové terapie, kterou by v ideálním případě měla vést dvojice muže a ženy.

Aby terapie dosáhla žádaného účinku, měla by probíhat jedenkrát týdně alespoň půl roku. Velká část respondentů však doporučuje přizpůsobení intenzity a délky terapie individualitě klienta. Často se objevoval návrh postupného prodlužování časových intervalů mezi jednotlivými terapeutickými setkáními.

Tyto myšlenky jsme využili v našem praktickém návrhu terapie, kde doporučujeme, aby se klienti během první fáze, ve které by pracovali na zastavení fyzického násilí, setkávali ve skupině alespoň dvakrát týdně. Druhá fáze by pak měla být zaměřena na potlačení manipulace a ostatních způsobů násilného chování vůči partnerce. V této fázi by se měla skupina scházet jedenkrát týdně po dobu šesti měsíců. Pokud klient vyjádří potřebu, měla by mu být nabídnuta v kombinaci se skupinovou terapií i možnost individuální konzultace s odborníkem.

Část probandů se obává, že by soudní nařízení mělo negativní vliv na účinnost terapie. Zahraniční prameny však zdůrazňují, že motivace klienta k práci na sobě je součástí samotné terapie. Soudní nařízení tak pomáhá udržet klienta v terapii a poskytuje větší možnost vzbudit v agresorovi odpovědnost za vlastní chování a získat ho ke spolupráci na jeho nápravě.

Jen několik z dotázaných projevilo zájem o nějakou přípravu v řešení problému partnerského násilí nebo o terapeutickou práci s pachatelem. Většina respondentů ve svých výpovědích upřednostňuje klienty, kteří jsou opravdu motivovaní k práci na sobě, a zdůrazňuje potřebu pomoci zejména oběti.

Je pochopitelné, že terapie pachatelů partnerského násilí budí ambivalentní postoje. Násilník rozhodně není nikterak kladnou postavou, proč mu tedy pomáhat. Agresor sám si k racionalizaci svého chování vybudoval pevné obrany. Příčiny problému shledává zejména v chování své partnerky a nevidí důvod, proč by se měl měnit on. Taková osobnost může být opravdovým terapeutickým oříškem. Pomoc oběti musí být vždy na prvním místě. Zaměřit se pouze na tuto

formu intervence je ale podle našeho názoru poněkud krátkozraké. Pokud chceme snížit násilí mezi partnery, musíme jít přímo ke zdroji násilí, tedy k pachateli.

Někteří z dotázaných se domnívají, že případná terapie pachatele partnerského násilí by měla pravděpodobně jen velmi nízký účinek. Bylo by však předčasné nyní dělat závěry, že při snižování budoucího násilí mezi partnery si od terapie pachatelů nemůžeme mnoho slibovat. Program terapie a vyhodnocovací metody evaluace jsou stále v začátcích. Podle zkušeností ze zahraničí se nové přístupy v práci s agresory zdají být přinejmenším vhodné k redukci násilí a posílení kvality života oběti i pachatele.

8. Závěr

Téma partnerského násilí už několik let přestává být tabu nejen mezi odbornou, ale i laickou veřejností. V posledních letech se začalo více hovořit o obětech partnerského násilí. Postupně dochází i k příznivým změnám naší legislativy. 1.ledna 2007 vstoupil v Česku v platnost nový zákon na ochranu oběti domácího násilí, který umožňuje vykázní násilné osoby ze společného obydlí až na dobu deseti dnů. Tím se začínají otevírat nové možnosti řešení této problematiky.

Předmětem zájmu odborné veřejnosti v této oblasti by se proto mělo stát především další vzdělávání v této problematice, sledování způsobů řešení partnerského násilí v zahraničí a hledání nových strategií prevence tohoto jevu.

Společnost by se měla vždy v první řadě zaměřit na ochranu obětí a dětí. Dalším krokem eliminace partnerského násilí a jeho důsledků by se měla stát prevence proti jeho opakování. I pachatelé partnerského násilí jsou lidé a společnost by jim měla nabídnout možnost nápravy jako alternativní formu trestu.

Česká odborná veřejnost, jak se ukázalo i v našem empirickém šetření, se zatím stále věnuje převážně pouze psychologii a pomoci obětem partnerského násilí. Nedostatečný zájem o možnost terapie pachatelů partnerského násilí v ČR se projevuje i tím, že doposud není toto téma v domácí literatuře zpracováno.

Naše práce by mohla být využita zejména jako praktická příručka pro terapeuty pracující s muži, kteří se chovají násilně ke své partnerce.

Domníváme se však, že by se mohla stát užitečným zdrojem informací i pro laickou veřejnost, která se o tuto problematiku zajímá.

Mottem námi navrhovaného postupu terapie je „*být a nebít*“. V těchto slovech je skrytá naděje, že klienty lze naučit kvalitnímu způsobu života a uspokojování svých potřeb, aniž by pokračovali v používání jakéhokoliv způsobu násilí a manipulace se svými blízkými.

9. Literatura

Adresář poraden pro rodinu v ČR (2006).

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/2663/adresar.pdf>.

APA - American Psychological Association (1996). Violence and the Family. Washington, American Psychological Association, s. 82.

Bartová, H. (2005). Holistický přístup v práci s ohroženou rodinou v Centru Náděj. Konference Bezpečné soužití - Terapie pachatelů domácího násilí, Liga lidských práv, Brno, s. 57 – 64.

Bosá, M. (2005). Výchova a problém násilia páchaného na ženách, násilie páchané na ženách jako problém verejnej politiky. Institut pre verejné otázky, Bratislava.

Bútorová, Z., Filadelfiová, J. (2005). Násilie páchané na ženách jako problém verejnej politiky. Institut pre verejné otázky, Bratislava.

Cviková, J., Juráňová, J. (Eds.) (2001). Piata žena. Aspekty násila páchaného na ženách. Bratislava, Aspekt.

Čermák, I. (1999). Lidská agrese a její souvislosti. Žďár nad Sázavou, Fakta.

Čírtková, L. (2001). Oběti domácího násilí. Psychologie dnes, 1/2001, s. 14 – 16.

Čírtková, L. (2002). Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. Policista 7/2002.
<http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2002/07/cirtkova.html>

Čírtková, L. (2003). Násilníci nejsou pouze muži. Psychologie dnes, 1/2003, s. 13.

Čírtková, L. (2006a). Domácí násilí. Kriminalistika 03/2006.

<http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2006/03/cirtkova.pdf>

Čírtková, L. (2006b). Rakouský model ochrany před násilím v rodině.

BKB.

<http://bkb.juristic.cz/174588/old?CACHE=REDRAW>

Demsky, K. (1996). Program na odvrátenie rodinného násilia. Centrum poradensko-psychologických služeb, Bratislava.

Domácí násilí (2006). <http://test.polar.cz/domacinasili/index.php?id=12>, 2006

Dutton, D. G., Golant, S. K. (1996). De la violence dans le couple. Paris, Bayard Éditions.

Dutton, D.G. (1988). The Domestic Assault of Women. Psychological and Criminal Justice Perspectives. Allyn and Bacon.

<http://www.csc-scc.gc.ca/text/rsrch/reports/r03/r03>

Eigenberg, H. M. (2001). Woman Battering in the United States, Till Death Do Us Part. Illinois, Waveland Press.

Gelles, R. J. (1985). Family violence. Annual review of Sociology. v.11, s. 347-367.

<http://links.jstor.org/sici?sici=0360->

[0572\(1985\)11%3C347%3AFV%3E2.0.CO%3B2-K](http://links.jstor.org/sici?sici=0360-0572(1985)11%3C347%3AFV%3E2.0.CO%3B2-K)

Gender & sociologie (2001). Ženy, kterým domácí násilí sluší, Sociologický ústav AV ČR.

<http://www.genderonline.cz/index.php?page=clanek&subrubrika=24&clanek=55>

Gjuričová, Š., Kocourková, J., Koutek, J. (2000). Podoby násilí v rodině. Praha, Vyšehrad .

Heise, L.L., Pitanguy, J., Germain, A. (1998). Nasilie páchané na ženách – skrytá újma na zdraví. Študijný materiál vypracovaný pre Svetovú banku. Bratislava, Aspekt.

Hirigoyen, M. F. (2002). Psychické násilí v rodině a zaměstnání. Praha, Academia.

Holtzworth-Munroe, A., Stuart, G. L. (1994). Typologie of male batter. Psychological bulletin, p.476-497.

Jacobson, N., Gottman, J. (1998). When men batter women - new insights into ending abusive relationships. New York, SIMON & SCHUSTER.

Koordona (2006). <http://www.koordona.cz/index.php?cat=02&art=00>

Kraus, H., Logar, R. (2005) Anti-Gewalt-Programm. Training für Männer zur Beendigung von gewalttätigem Verhalten in Paarbeziehungen & Unterstützungsprogramm für die Opfer. Interventionsstelle & Männerberatung, Wien.

<http://www.interventionsstelle-wien.at/files/Anti-Gewalt-Programm2005.pdf>

LLP – Liga lidských práv (2006). Pravda a lež o domácím násilí. Žena v tísní. <http://www.llp.cz/zenavtisni/home.html>

Manalive - Men allied nationally against living in violent environments (2005). I Decide to STOP to my Self and my victim(s), 1st Stage Class Manual and The Violence Cycle Work Book, VIP (Violence Intervention & Prevention) Training Institute, Manalive.

Mesochoritsová, A. (2005). Médiá a násilie páchané na ženách. Násilie páchané na ženách jako problém verejnej politiky. Institut pre verejné otázky, Bratislava.

Monson, C. M., Langhinrichsen-Rohling, J.(1998). Marital Violence Batterer Typologie, in Aggression and Violent Behavior, Vol. 3, No. 4, p. 369–389, University of Nebraska.

MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí (2006). Domáci násilí jako součást problematiky rovnosti žen a mužů. <http://www.mpsv.cz/cs/914>

MV ČR - Ministerstvo vnitra České republiky (2001). Domáci násilí. <http://www.mvcr.cz/nasili/default.htm>

MV ČR - Ministerstvo vnitra České republiky (2006). Domáci násilí. http://www.mvcr.cz/rs_atlantic/project/article.php?id=28964

Mythes justificatifs de la violence masculine par Sporenda (2004). <http://1libertaire.free.fr/violencehommes9.html>

Netík, K., Netíková, D., Hájek, S. (1997). Psychologie v právu - Úvod do forenzní psychologie. Praha, C. H. Beck.

Netík, K., Voňková, J. (2004). Péče o násilné jedince v rodině. Závěrečná zpráva z řešení úloh zadaného Ministerstvem zdravotnictví ČR, Praha.

Netík, K., Voňková, J. (2005). Péče pachatele partnerského násilí: screening, osobnost, terapie. Závěrečná zpráva z řešení úkolu zadaného Ministerstvem zdravotnictví ČR, Praha.

Pence, E. (2005). V našem vlastním zájmu, Proces osobní a sociální změny. ROSA, o.s.

Pence, E., Paymar, M. (1993). Education groups for men who batter, The Duluth model. New York, Springer Publishing Copany.

Poláková, J., Langhansová, H. (2006). Tiskové prohlášení k 25.listopadu - Mezinárodnímu dni boje proti násilí na ženách. Koordona. www.koordona.cz
<http://www.koordona.cz/index.php?cat=01&art=04&id=10>

Pontier, W. (2005). Motivace systému terapie pachatelů domácího násilí. Konference Bezpečné soužití - Terapie pachatelů domácího násilí, Liga lidských práv, Brno, s. 32 – 35.

Prokopová, Z., Vavroňová, M. (1997). Dneska tě ještě nezabiju - zpráva o stavu domácího násilí. Praha, Nadace ROSA.

ROSA (2001). Výroční zpráva občanského sdružení ROSA. Praha, Informační a poradenské centrum ROSA.

ROSA (2003). Děti jako svědci domácího násilí, Sociologická sonda klientek o.s. ROSA rok 2003, Praha, Informační a poradenské centrum ROSA.

ROSA (2005). Výroční zpráva občanského sdružení ROSA. Praha, Informační a poradenské centrum ROSA, Praha, Informační a poradenské centrum ROSA.

ROSA (2006). Ženy a jejich děti - oběti domácího násilí, Sociologická sonda klientek o.s. ROSA a jejich dětí za rok 2005. Praha, Informační a poradenské centrum ROSA.

ROSA (2006a). Specifika domácího násilí. o.s. ROSA.
<http://www.rosa-os.cz/index.php?id=15>

ROSA (2006b). Mýty o domácím násilí. o.s. ROSA.
<http://www.rosa-os.cz/index.php?id=17>

Sinclair, H. (2005). Strategie pro intervenci u násilníků. Konference Bezpečné soužití - Terapie pachatelů domácího násilí, Liga lidských práv, Brno, s. 36 – 56.

Spurný, J. (1996). Psychologie násilí. Praha, Eurounion.

STEM (2001). Domácí násilí, Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s.

<http://www.bkb.cz/80339/old>

STEM (2006). Domácí násilí II., Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s.

http://www.donalinka.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=460

Van Dijk, T. at coll. (1998). A national study of the nature, size and effects of domestic violence in the Netherlands. European Journal, in Criminal Policy and Research, v.6, n.1, 1998, s. 7-35.

<http://www.ingentaconnect.com/content/klu/crim/1998/00000006/00000001/00160074>

Vaníčková, E. (2004). Domácí násilí. Psychologie Dnes. duben 2004, ročník 10, č. 4, s. 22-23.

Vargová, B. (2005). Násilí vůči ženám v partnerských vztazích: jeho důsledky pro trvání vztahu a na prožívání u dětí, Nepublikovaná rigorózní práce, Katedra psychologie, FF UK v Praze.

Voňková, J., Huňková, M. (2003). Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha, ProFem.

Voňková, J., Macháčková, R. a kol. (2003). Domácí násilí: právní minimum pro lékaře. Praha, ProFem.

Voňková, J., Netík, K. (2005). Péče o násilné jedince v rodině. Konference Bezpečné soužití - Terapie pachatelů domácího násilí, Liga lidských práv, Brno, s. 2- 8.

Vavroňová, M. (1997). Poznatky z dvouleté práce s týranými ženami. Domácí násilí záležitost-nikoli soukromá, Sborník příspěvků českých a zahraničních odborníků. Praha, Koordona.

Vavroňová, M., Prokopová, Z. (2003). Intervence v případech domácího násilí. Praha, Informační a poradenské centrum ROSA.

Vyhlídalová, P.(2005). Dvě tváře násilníka. Psychologie dnes 6/2005, s. 25-27.

Walter, J. (2005) Sociální trénink pro pachatele domácího násilí. Konference Bezpečné soužití - Terapie pachatelů domácího násilí, Liga lidských práv, Brno, s. 21 – 25.

Přílohy

- 1. Použitý dotazník**
- 2. Inventář abusivního chování**
- 3. Kontrakt**
- 4. Scénáře stresu**
- 5. PRACH**
- 6. Příklady sexuálního násilí**

Dobrý den!

Jmenuji se Marie Toufarová a jsem studentkou posledního ročníku FF UK, obor psychologie. Ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto dotazníku a tím i o pomoc se získáváním dat pro mou diplomovou práci zabývající se problematikou **partnerského násilí** (dále už jen **PN**) a možnostmi terapie pachatelů PN.

Dotazník je anonymní, proto se, prosím, nebojte odpovídat upřímně.

Vyplňování dotazníku

Dotazník je rozdělen na tři části. V první části zakroužkujte „**ANO**“, pokud s tvrzením **souhlasíte** nebo „**NE**“ v případě, že **nesouhlasíte** (**Pozor na problém dvojitého záporu v češtině!**). V dalších dvou částech **zakroužkujte** vždy tu odpověď, ke které se nejvíce přikláníte. V případě, že zvolíte možnost „jiné“ nebo tam, kde je k tomu určený prostor, vyjádřete prosím odpověď **stručně** vlastními slovy (stačí heslovitě).

Obětí PN, jak se zdá, jsou z větší části ženy, proto jsou v dotazníku formulace týkající **obětí v ženském rodě** a formulace týkající se **pachatele** v rodě **mužském**. Pachatelem PN může být samozřejmě i žena a obětí muž, ale dotazník by se tím stal velmi nepřehledný, proto jsem zvolila tuto formu. Dotazník také nepostihuje problematiku násilí v homosexuálních vztazích.

Předem Vám velmi děkuji za Vaši ochotu a za čas věnovaný vyplňování tohoto dotazníku.

Než začnete odpovídat na vlastní dotazník, vyplňte prosím

několik základních údajů o sobě:

Pohlaví: MUŽ / ŽENA

Věk let

Bydliště: Praha / Krajské město / Okresní město / Malé město / Vesnice

Rodinný stav: Svobodný/á / V manželství / Rozvedený/á / Ovdovělý/á

Délka praxe:let

A: U následujících tvrzení rozhodněte, zda souhlasíte (ANO) nebo nesouhlasíte (NE).

1. Pachatele partnerského násilí lze docela snadno identifikovat. ANO / NE
2. K násilí mezi partnery dochází zejména v rodinách s nižším sociálním statutem. ANO / NE
3. Muži se většinou chovají násilně, jen když se opijí a nevědí, co dělají. ANO / NE
4. Tím, že násilný partner v rozčilení nad sebou ztrácí kontrolu, nenese odpovědnost za své chování. ANO / NE
5. Oběti jsou za násilí také dílem odpovědné. ANO / NE
6. Oběti si často vymýšlejí a přehánějí, aby se pomstily svému partnerovi. ANO / NE
7. Kdyby bylo násilí opravdu nesnesitelné, oběť by partnera opustila. ANO / NE
8. Z pár facek ještě nelze dělat závěry o partnerském násilí. ANO / NE*
9. Mediace mezi partnery, kde dochází k násilí, není vhodná. ANO / NE*
10. Partnerka by neměla svým chováním provokovat partnera, když ví, že má sklony k agresivnímu chování. ANO / NE*
11. Muž, který je násilný ke své ženě, může být dobrým otcem. ANO / NE
12. PN je důsledek špatné komunikace mezi partnery. ANO / NE
13. PN není tak moc závažným problémem, v každém vztahu je něco. ANO / NE*
14. Kdyby se obě strany snažily, PN lze zastavit i bez odborné pomoci. ANO / NE

*ANO = souhlasím / NE = nesouhlasím s tvrzením

B: Zodpovězte prosím následující otázky

1. Kolik procent párů podle Vás zažívá PN?%
2. Jaký je podle Vás poměr pohlaví mezi oběťmi PN?% MUŽŮ :% ŽEN
3. Co je podle Vás nejčastější příčinou PN?
.....
.....
4. Je těžké rozlišit skutečnou oběť PN od ženy, která předstírá být obětí?
ANO / NE
5. Znáte nějaká zařízení specializovaná na PN?
ANO / NE
Pokud ANO, jaká?
.....
.....
6. Přichází oběť přímo s problémem PN (nebo spíše se zástupným)? ANO / NE
7. Projevují oběti PN zájem, aby se terapeuticky pracovalo s pachatelem? ANO / NE
8. Setkali jste se s případem PN, kdy byl obětí muž? ANO / NE
9. Myslíte si, že rodinná terapie je v případě PN účinná? ANO / NE
10. Přichází někdy sám pachatel PN jako první, z vlastní iniciativy? ANO / NE
Pokud ANO, přichází přímo s problémem vlastní agrese? ANO / NE
Pokud NE, s jakým zástupným problémem přichází?
.....
.....
11. Pracujete ve vašem zařízení i s pachatelem PN? ANO / NE
Pokud ANO, používáte nějakou speciální metodu, kterou k pachatelům PN přistupujete?
Jakou?
.....
Pokud ANO, jaká je úspěšnost této terapie?
.....
.....

C: Následující otázky se týkají psychoterapie pachatelů PN

1. Jaký **účinek** by podle Vás měla psychoterapie pachatelů PN?
.....
2. Jaká **instituce** by byla vhodná k zajištění terapie pachatelů PN?
.....
3. Znáte nějaké specifické přístupy, terapeutické programy pro pachatele ze **zahraničí**?
ANO / NE
Pokud ANO, jaké?
.....
4. Domníváte se, že by **soudně** nařízená terapie měla negativní vliv na její úspěšnost?
ANO / NE
5. Pachatelé PN by se měli **finančně** podílet na nákladech terapie.
 - a) úplně
 - b) částečně
 - c) vůbec
6. Jaká **forma** terapie by byla pro pachatele PN nejvhodnější?
 - a) individuální
 - b) skupinová
 - c) kombinace
7. Kdo by měl **vést** terapeutickou skupinu?
 - a) muž
 - b) žena
 - c) pár (muž a žena)
8. Myslíte, že by zařízení pro pachatele PN mělo **spolupracovat** se zařízením pro oběti?
ANO / NE
9. Terapie pachatelů PN by měla **trvat**
 - a) méně než 3 měsíce.
 - b) 3 až 6 měsíců.
 - c) 6 až 12 měsíců.
 - d) 12 až 18 měsíců.
 - e) jinak, jak?
10. Jak **intenzivně** by měla terapie probíhat?
 - a) Jednou za 2 týdny
 - b) Jednou týdně
 - c) Dvakrát týdně
 - d) jinak, jak?

11. Jaký terapeutický **směr** si myslíte, že by byl účinný? Proč?

.....
.....

12. Jaké **podmínky** by měl pachatel splňovat pro přijetí do terapie?

.....
.....
.....

13. Cítíte se **připraveni** k řešení problémů PN?

ANO / NE

Pokud NE, měli byste o takovou přípravu **zájem**?

ANO / NE

Pokud ANO, co konkrétně byste od této přípravy **očekávali**?

.....
.....
.....

14. **Proč** si myslíte, že u nás **neexistuje** žádný speciální program pro terapii pachatelů PN?

Můžete zakroužkovat i více možností.

- a) Malá motivace pachatelů
- b) Nedostatek odborníků
- c) Špatná legislativa
- d) Nedostatek finančních prostředků
- e) Jiné,
jaké?.....

15. Měli byste Vy osobně **zájem** pracovat s pachatelem PN na jeho terapii?

ANO / NE

Zdůvodněte prosím stručně svoji odpověď.

.....
.....
.....

Pokud máte nějaké další nápady či **připomínky** k danému tématu, využijte prosím následující prostor.

.....
.....
.....
.....

Děkuji za vyplnění!

Marie Toufarová
e-mail:
toufa@seznam.cz
tel: 608 518 751

Inventář abusu chování

Toto je seznam různých konkrétních podob násilného chování používaný agresory proti jejich partnerkám sestavený z výpovědí mnoha žen, obětí partnerského násilí. Rádi bychom vyhodnotili jak často a s jakou závažností se objevuje abusu chování ve vašem případě. Vaše odpovědi budou uchovány v tajnosti.

Pro každou níže uvedenou položku vyjádřete pomocí číslice od 1 do 5 **jak často** se objevuje toto chování u vašeho partnera.

1 = Nikdy, 2 = Zřídka kdy, 3 = Občas, 4 = Často, 5 = Velmi často

1. Nadává vám nebo kritizuje vaše chování, oblečení,...	
2. Zakazuje nebo omezuje nějaké vaše činnosti	
3. Vrhá na vás zlé pohledy	
4. Brání vám mít peníze pro svou vlastní potřebu	
5. Rozhoduje sám za celou rodinu, bez ohledu na vás, bez diskuzí	
6. Vyhrožuje vám, že vás uhodí, něco po vás hodí...	
7. Pošťuchuje, strká do vás, lapá po vás,...	
8. Uráží nebo ponižuje vaše příbuzné a známé	
9. Obviňuje vás, že se věnujete více někomu nebo něčemu jinému	
10. Dává vám pouze malé kapesné, z kterého musíte hradit i výdaje spojené s domácností	
11. Zneužívá vaše děti k tomu, aby vám mohl vyhrožovat	
12. Rozčiluje se kvůli jídlu, prádlu..., že to není jak by si on představoval	
13. Říká věci, abyste se bála (že se stane něco zlého, spáchá sebevraždu,...	
14. Fackuje vás, bouchá nebo štípe	
15. Nutí vás dělat něco ponižujícího (prosit ho o odpuštění, o dovolení, vzít si auto,...)	
16. Kontroluje vás (vaše SMS, účtenky, volá vám opakovaně do práce,...)	
17. bezohledně řídí, když jedete někam společně autem	
18. Nutí vás k pohlavnímu styku a praktikám, které nechcete	
19. Odmítá pomáhat s domácími pracemi a péčí o děti	
20. Vyhrožuje vám s nožem nebo jinou zbraní v ruce	
21. Bije vás	
22. Říká vám, že jste špatná matka	
23. Snaží se zabránit vám chodit do práce nebo do školy	
24. Hází s něčím, bouchá nebo kope do něčeho, rozbíjí věci kolem	
25. Kope do vás	
26. Vynucuje si pohlavní styk použitím fyzické síly	
27. Hází předměty po vás	
28. Fyzicky napadá vaše genitálie	
29. Dusí vás nebo škrtí	
30. Používá nůž nebo jinou zbraň přímo proti vám	

Kontrakt

Jméno a příjmení klienta:

Datum narození:

Adresa:

Telefon: E-mail:

- Budu aktivně **spolupracovat**, nebudu přítomný pouze fyzicky Zapojím se do diskuzí ve skupině a budu poslouchat instrukce terapeuta.
- Nebudu průběh terapie **vyrušovat** vykřikováním, nevhodnými poznámkami ani jiným způsobem.
- K terapeutovi i ostatním členům skupiny se budu chovat **slušně**. Nebudu jim skákat do řeči, ale trpělivě a pozorně je vyslechnu. Teprve potom vyjádřím svoje pocity a názory.
- Vždy přijdu **v čas**, nejméně 5 minut před zahájením skupiny a budu dodržovat čas určený k přestávce. Pokud se zpozdím více než o 10 minut, bude mi to počítáno jako absence.
- **Zaplatím** před každým sezením vyměřenou částku za svou terapii.
- Příchod na skupinu pod vlivem **alkoholu** nebo jiných drog je důvodem k vyloučení ze sezení a bude považován za absenci.
- Není dovolena více jak jedna **absence** za 8 sezení. Každou absenci musím předem hlásit, omluvit se a nahradit ji. Zaplatím pak poplatek za obě sezení, ne kterém jsem chyběl i náhradní konzultaci.
- Vždy si sebou přinesu svoje **desky** a psací potřeby.
- Nebudu si brát na skupinu žádné nože ani jiné **zbraně**.
- Před zahájením sezení si vypnu mobilní **telefon**.
- Nebudu na sezeních jíst ani kouřit. K **občerstvení** využiji čas během přestávky.
- Souhlasím s občasným **kontaktováním** své partnerky terapeutem pro získání zpětné vazby o mém chování.
- Budu svého terapeuta neprodleně pravdivě informovat o použití jakéhokoliv **násilí** vůči své partnerce.
- Budu svého terapeuta ihned informovat o změně svého telefonního čísla nebo adresy. Poskytnu také **kontakt** na svou partnerku i jiné osoby, s kterými udržuji intimní vztah.

Četl jsem a byl jsem srozuměn se všemi podmínkami terapie. Svým podpisem stvrzuji dodržení všech výše uvedených bodů pod podmínkou vyloučení z terapie.

Dne:

V.....

.....

Klient

.....

Zástupce terapeutického programu

SCÉNÁŘE STRESU - Přístup ke zvládnání rizikových událostí

1. Příprava na stresor

- Nedovolím, aby mě ovládly zkreslené představy
- Vím, že když se budu snažit, mám šanci to zvládnout
- Není se kvůli čemu trápit
- Naplánoval jsem si, jak budu přesně postupovat
- Zítra to budu mít za sebou, to zvládnou

2. Přímá konfrontace se stresovým podnětem

- Když cítím napětí, zhluboka se nadýchnu a uvolním se
- Jen pomalu, klid, nekvap se
- Jsem zodpovědný za svoje chování, mám své emoce a myšlení pod kontrolou
- Drž se, ovládej se, jiní lidé tě nemohou rozčílit
- Je v pořádku dělat chyby

3. Zvládnání hněvu

- Je v pořádku, když se mnou druzí nesouhlasí
- Každý může mít svůj názor
- Mohu to udržet v hranicích, které zvládnou
- Přestaň, skonči to zavčas
- Přežil jsem už horší

4. Posilňující úspěch

- Dokázal jsem to
- Udělal jsem dobře
- Dokážu se uklidnit a uvolnit
- Příště už se nemám čeho bát
- Musím to říct, pochlubit se...(komu)....

(podle Meichenbaum 1977 a McKay 1981; in Demsky 1996, str.31)

PRACH

Datum.....

Jméno.....

Chování:	<i>Tahání za vlasy, nadávání, práskání dveřmi.</i>
Záměr a přesvědčení:	<i>Aby na mě přestala nadávat a ječet. Mám právo svou ženu potrestat za to jak se chová.</i>
Pocity:	<i>Vztek Frustrace</i>
Bagatelizace , popření a obviňování:	<i>Prskala na mě, tak jsem ji popadl za vlasy.</i>
Následky: Na agresorovi:	<i>Spal jsem v autě.</i>
Na oběti:	<i>Byla vystrašená, bála se.</i>
Na ostatních:	<i>Děti se v noci probudili a plakali.</i>

Minulé násilí:	<i>Bála se, že ji zase uhodím.</i>
Alternativní způsob chování:	<i>Měl jsem odejít dřív, než na mě začala křičet.</i>

Příklady sexuálního násilí

- Vyžadování sexu
- Ponižující sexuální příkazy
- Hrubý sex
- Vynucování si pohlavního styku, když už partnerka spí
- Dopouštění se násilných sexuálních aktů
- Strkání jí různých předmětů do pochvy nebo konečníku proti její vůli
- Nucení ke sledování nebo napodobování pornografických aktů
- Nucení k sexu s jiným mužem nebo ženou
- Zraňování prsou nebo genitálu
- Přinutit ji k oblékání něčeho, co nechce
- Nucení jí k sexuálním praktikám, které ona nechce
- Nucení jí k pózování na focení
- Obviňování jí z nevěry
- Obviňování jí z flirtování
- Obviňování jí z provokování druhých mužů stylem oblékání
- Prohlížením jejího spodního prádla
- Srovnávání jejího těla jinou ženou
- Neodhalení pohlavně přenosných chorob
- Využívání sexu jen jako odměny za to, že je „hodná holka“
- Nechat se doprošovat o intimní styk
- Podsunovat jí pocit, že je špatná, když se chce milovat
- Dávání partnerce ze vinu, mužovo neuspokojení
- Odmítání partnerky za to, že nemá chuť na sex, když on má
- Očekávání sexu, kdykoliv se muži zamane („je to její povinnost! když mi nedá ona, budu se muset poohlédnout jinde!“)
- Odhalování své nevěry partnerce s jinou
- Vyčítání partnerce, že má sexuální problémy, když mu nechce vyhovět
- Nezájem o její uspokojení